

ОБРАЗОВНО КРЕАТИВНИ ЦЕНТАР

*Окупљени око идеје побољшања
квалитета образовног система*

октобар 2012

Водич за час
одељењског
старешине

Збирка сценарија
за ЧОС

Садржај:

УВОДНА РЕЧ	4
Тема: КЛИМА У ОДЕЉЕЊУ	5
Ситуација 1. – Проблем нејединства у одељењу.....	5
Ваша решења ситуације.....	6
Ситуација 2. – Проблем дискриминације.....	11
Ваша решења ситуације.....	11
Ситуација 3. – Ученици осуђују друга због учешћа у тучи.....	15
Ваша решења ситуације.....	15
Ситуација 4. – Подстицање јединства и међусобног прихватања.....	19
Ваша решења ситуација.....	19
Ситуација 5. – У одељењу је болестан ученик којем треба помоћ другова.....	22
Ваша решења ситуације.....	22
Тема: УЧЕЊЕ	25
Ситуација 1. – Слаб успех на писмених облицима провере знања.....	25
Ваша решења ситуације.....	26
Ситуација 2. – Проблем са организацијом времена.....	30
Ваша решења ситуације.....	30
Ситуација 3. – Проблем недостатка мотивације за рад.....	35
Ваша решења ситуације.....	35
Ситуација 4. – Подстицање смисленог учења.....	39
Ваша решења ситуације.....	39
Ситуација 5. – Изучавање различитих техника учења.....	43
Ваша решења ситуације.....	43
Тема: ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА.....	46
Ситуација 1. – Учестало кашњење на часове.....	46
Ваша решења ситуације.....	46
Ситуација 2. – Развијање свести о сексуалности, разликама између полова и њиховој једнакости, о поштовању личности.....	49
Ваша решења ситуације.....	50
Ситуација 3. – Сузбијање насиља.....	53

Ваша решења ситуације.....	54
Ситуација 4. – Сузбијање агресивности	57
Ваша решења ситуације.....	57
Ситуација 5. – Психоактивне супстанце	62
Ваша решења ситуације.....	62
ИНДИВИДУАЛНИ СЦЕНАРИЈИ.....	66
Списак аутора:	66
Ситуација 1. – Избор ученика за ваннаставне активности	67
Ситуација 2. – Проблем између одељења предметног наставника	82
Ситуација 3. – Доношење одлука у групи/групно одлучивање.....	97
Ситуација 4. – Грађење односа поверења са ученицима	112
Ситуација 5. – Проблем нереалне процене знања.....	125
Ситуација 6. – Преузимање одговорности за учињену штету	141

УВОДНА РЕЧ

Поштоване колегинице/колеге,

пред вама се налази збирка идејних решења за часове одељењског старешине и одељењске заједнице која су креирана у току рада на семинару. У ову јединствену збирку укључени су како ваши групни, тако и индивидуални радови које сте осмишљавали као одговор на различите задате проблемске ситуације. Сценарији су преузети у оном стању у ком су нађени у обрасцима за рад и једине корекције које су рађене су исправке словних грешака јер смо сматрали да није у реду да мењамо ваше креативне производе.

Као што ћете видети, прикупљени радови се знатно разликују према квалитету, иновативности, обиму и сл., али смо сматрали да сваки рад треба да нађе своје место у овој збирци јер може представљати макар окидач за јављање неке нове идеје која може помоћи у раду са ђацима. У збирку нису укључени једино они радови који су остали недовршени, као ни они где је било наведено више неусаглашених верзија, што је веома мали број.

Напомена:

С обзиром на то да није свако од учесника лично упитан за давање сагласности за објављивање индивидуалних радова, имена аутора индивидуалних сценарија нису наведена уз саме радове већ у оквиру списка аутора који се налази на почетку одељка са индивидуалним радовима.

Срдачан поздрав и пуно успеха и креативног полета у даљем раду
жели вам,

тим ОКЦ

овај документ подлеже ауторским правима према *CreativeCommons* лиценци

Тема: КЛИМА У ОДЕЉЕЊУ

Ситуација 1. – Проблем нејединства у одељењу

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу другог разреда средње школе. У одељењу имате две ученице које стално “цинкаре” своје другове и другарице из одељења (“Разредна, цело одељење планира да у петак побегне са писменог задатка из математике” или “Разредна, Милан јуче намерно није пријавио Дејаново одсуство са часа енглеског језика, а наставница није приметила” или “Разредна, Сања је јуче све преписала на контролном из српског језика” итд.). Из тог разлога, остали ученици избегавају своје другарице, омаловажавају их и називају погрдним именима.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - указати, са једне стране, да ученици треба се примерно понашају - да не беже са часа, не прикривају ученике који су побегли са часа, не преписују код израде контролних и писмених задатака, и са друге стране, да одељење треба да прихвате као целину којој припадају и чији су део, а не да се издвајају из истог.

Ваша решења ситуације

Група 1. Петар Јевремовић, Наташа Меловић Чантрић, Снежана Цветковић, Весна Маринковић, Оливера Миленковић, Селена Авдаловић Ђурековић, Сања Штрбац, Бојан Ристић, Веско Ђаловић

Облик рада	групни
Метод рада	дискусија
Средства	драмски текст за игру улога
Циљ	поправљање односа у одељењу
ТОК ЧАСА	
1. корак	Констатовање заједничког проблема, истицање значаја комуникације и другарства. Дијагностикујемо проблем; најпре саопштавам ученицима да се ја, као одељењски старешина, осећам лоше због атмосфере и лоших односа у одељењу; да ли можемо учинити нешто да дође до позитивних промена које ће да буду трајне и да одељење буде заједница која ће функционисати као целина.
2. корак	Примењујем метод Игре улога: Извођење драмске ситуације „Тужибаба“ (један од текстова из програма „Учионица добре воље“)
3. корак	Разговарам са ученицима и заједно коментаришемо приказану ситуацију: поступци и понашања ликова, разлози и оправданост њихових поступака,
4. корак	„Окривљени“ коментарише исту ситуацију, да ли је и шта добио својим поступцима, постоје ли негативне последице његовог понашања (и за њега и за друге) и које су; шта/ко добија, а шта/ко губи.
5. корак	Извођење закључка: За боље односе и успешну комуникацију одељења треба уважавати како своја тако и туђа осећања.

Група 8. Горан Поповић, Светлана Павловић Нешић, Маја Видосављевић, Саша Милосављевић, Ивица Милошевић, Снежана Живковић, Јелена Алексић Васић, Весна Радовановић, Александра Стефановић, Милош Косовац

Облик рада	групни рад
Метод рада	демонстрација ситуације, игра улога израда плаката и „топли чулавци“-„хладни боцкавци“
Средства	хамер, фломастери, папир у боји, селотејп, штампани материјал
Циљ	Да ученици оцене понашања и усвоје правила која ће њихов колектив примењивати. Оцењивањем и прихватањем свог понашања биће свесни шта се мора искориговати и придржавати се усвојених правила. Унапредити комуникацију у одељењу, а касније поштовати усвојена правила.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Увод у данашњу причу започиње одељенски старешина са причом о важности рада свих чланова једног колектива. Такође, сви морају бити свесни да ће овај час бити корак напред ка доброј клими у одељењу и узајамном уважавању. Подела ученике у четири групе. На столовима стоје хамери, задаци за ради остали материјал, две групе исписују права и обавезе ученика а остале две правила понашања... Скренути пажњу да некада неко ради оно што нас нервира или оно што ми не бисмо радили, али и тај појединац чини део једне заједнице. Евалуација: клима у одељењу - примерно понашање и јединствено и сложно одељење.
2. корак	Игра улога. Ситуације које ученици добијају могу бити помало непријатне, али они морају да одреагују користећи се искуствима и вештинама. Задатак припремити за неколико ученика, а остали ученици ће чинити публику. Старешина у улози координатора указује на можда постојеће грешке при изради плаката. По Један од ученика из сваке групе по завршетку израде плаката излистава права и обавезе, правила лепог понашања... Плакати се лепе у учioniци на зиду и свако коментарише плакате друге групе.
3. корак	Ситуације: 1. Саша је побегао са часа. Ана је отишла код разредне и пријавила га. Како ће Саша да реагује? 2. Зоран није стигао да се припреми за тест из математике. На тесту је преписивао од друга из клупе. Другарица из одељења је након часа рекла наставнику из математике да је Зоран преписивао. Како ће Зоран реаговати? Остали ученици су укључују у разгорор и износе своје проблеме у одељењу. Старешина као координатор, држи "конце у рукама", не дозвољава да ученици скрену са теме. Другог часа: кроз метод рада "топли чулавци"- "хладни боцкавци" излиставају проблеме. Решавају горе наведене примере.
4. корак	Ученици анализирају ситуације и дискутују о Сашином и Зорановом поступку, а затим анализирају понашања "цинкароша".
5. корак	Евалуација: клима у одељењу - примерно понашање и јединствено и сложно одељење. Ученици цртају мост на хамеру помоћу речи које повезују људе. Затим цртају зид помоћу исписивања речи које раздвајају и међусобно дистанцирају људе. Анализирајући речи из зида, постају свесни својих пропуста, понашања које је друге ученике вређало и иритирало. Одељење предлаже да се убудуће не користе „Хладни боцкавци“.

Група 14. Јелена Тодоровић, Татјана Ановић, Александра Секулић, Драгана Костић, Мирјана Јечменица, Марина Толић, Сања Љубомировић, Јагода Ранчић, Нела Ранковић, Вишња Димић

Облик рада	групни рад, индивидуални, фронтални
Метод рада	играње улога, дискусија у пленуму, разговор писањем, "зидови" и "мостови"
Средства	картице са описом улоге за игру улога, фломастери, панои, формулари за извођење последица понашања
Циљеви	1. Побољшати климу у одељењу. 2. Разумевање важности постојања одговорности и солидарности, увек, свуда и на сваком месту. 3. Јачање односа у одељењу кроз разумевање ставова, потреба и гледишта других. 4. Указивање на везу између одређеног начина понашања и последица таквог понашања по себе и друге људе у окружењу. 5. Прихватање одељења као целине и развијање свести о значају припадности одељењској заједници.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Игра улога- Одабрати групу ученика који ће да глуме: једног одељењског старешину, два "цинкароша" (две ученице) и неколико (три или четири ученика) који ће представљати "одељење". Ученицима поделити картице са описом сопствене улоге. Глумци добијају мало времена да се припреме, а затим глуме. <u>Прва ситуација:</u> Осмислити кратак сценарио у којем две ученице долазе код одељењског старешине и саопштавају му да цело одељење планира да у петак побегне са писменог из математике. Одељењски старешина добије све информације од ученица, похваљује их за поступак и тражи да га стално извештавају о томе шта се догађа у одељењу. "Испред учионице" их сачекају три ученика из одељења. Оне им прилазе, ови окрећу леђа и обраћају им се погрдним речима - "друкар", "штреберке", "увлакачице", знају да су их цинкариле, јер то није први пут. <u>Друга ситуација:</u> Исте две ученице цинкаре Милана да није пријавио да је Зоран одсутан са часа енглеског језика и да наставница није то приметила. Разредни се захваљује и обећава да ће казнити редаре. "Одељење" (неколико ученика који представљају остале из одељења) одлази када им се оне приближе. <u>Трећа ситуација:</u> Одељењски старешина прилази "цинкарама" и пита шта има ново, оне му саопштавају да је Сања преписивала на контролном из српског језика, али и да није једина која је то радила. Одељењски старешина каже да ће обавестити предметног наставника о овоме и тражиће да их казни јединицама. "Одељење" их посматра и оговара када одељењски оде.
2. корак	Дискусија у пленуму - Прво ученици глумци износе како су се осећали у улогама које су одиграли, затим се дискутује на нивоу одељења о приказаним сценама. Разматра се шта је лоше, а шта доброу понашању појединаца и како то утиче на атмосферу у одељењу. Разговарати о узроцима конфликта, о потребама и бригама цинкароша, одељењског старешине и одељења. Указати кроз дискусију на то шта је лоше у приказаним поступцима- цинкарење, бежање са контролног, преписивање, прикривање изосталих ученика и како то утиче на атмосферу у одељењу. Ученици дају предлоге разрешења ситуације.

3. корак	Извођење последица понашања - Све ученике поделити у пет група додељујући им бројеве од 1 до 5. Свака група ученика има посебан задатак- да размисле о последицама проблематичног понашања и да попуне образац за извођење последица понашања. Обрасци садрже по један пример проблематичног понашања, дакле, свака група има један пример: група: Поједини ученици одељења "цинкаре" група: Одељењски старешина подржава "цинкарење" и користи моћ присиле група: Ученици преписују на контролним задацима група: Ученици беже са контролних задатака група: Ученици прикривају одсутне ученике У образац уносе негативне последице понашања и позитивне последице понашања за сваку тачку гледишта. Са тачке гледишта онога ко у поступцима греша, а онда и са тачке гледишта осталих. Пример обрасца за 1. групу Понашање: Поједини ученици одељења "цинкаре"						
	<table><tr><td>Тачка гледишта</td><td>Негативне последице понашања</td><td>Позитивне последице понашања</td></tr><tr><td colspan="3">Цинкарење</td></tr></table>	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања	Цинкарење		
	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања				
	Цинкарење						
	Пример обрасца за 2. групу Понашање: Одељењски старешина подржава "цинкарење" и користи помоћ присиле						
	<table><tr><td>Тачка гледишта</td><td>Негативне последице понашања</td><td>Позитивне последице понашања</td></tr><tr><td colspan="3">Подршка одељењског старешине "цинкарењу"</td></tr></table>	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања	Подршка одељењског старешине "цинкарењу"		
	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања				
	Подршка одељењског старешине "цинкарењу"						
	Пример обрасца за 3. групу Понашање: Ученици преписују на контролним задацима						
	<table><tr><td>Тачка гледишта</td><td>Негативне последице понашања</td><td>Позитивне последице понашања</td></tr><tr><td colspan="3">Преписивање на контролним задацима</td></tr></table>	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања	Преписивање на контролним задацима		
	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања				
	Преписивање на контролним задацима						
Пример обрасца за 4. групу Понашање: Ученици беже са контролних задатака							
<table><tr><td>Тачка гледишта</td><td>Негативне последице понашања</td><td>Позитивне последице понашања</td></tr><tr><td colspan="3">Бежање са контролних задатака</td></tr></table>	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања	Бежање са контролних задатака			
Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања					
Бежање са контролних задатака							
Пример обрасца за 5. групу Понашање: Ученици покривају одсутне ученике							
<table><tr><td>Тачка гледишта</td><td>Негативне последице понашања</td><td>Позитивне последице понашања</td></tr><tr><td colspan="3">Покривање одсутних ученика</td></tr></table>	Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања	Покривање одсутних ученика			
Тачка гледишта	Негативне последице понашања	Позитивне последице понашања					
Покривање одсутних ученика							
4. корак	Након 3. корака следи изношење закључака који су донети на нивоу групе и који су убележени у обрасце за извођење последица проблематичног понашања.						
	Разговор писањем - Ученици у тишини прилазе плакатима који су распоређени на четири стола и записују ... 1. плакат- Паметније од бежања са часа је... 2. Плакат -						

	Одељење је целина, зато што... 3. Плакат - Треба да смо јединствени због... 4. плакат - Најбоље ћемо помоћи једни другима ако...
5. корак	Након кратког осврта на записе са плаката, ученици добијају фломастере и приступају заједничком раду и цртају мост и зид од речи. "Мостови" и "зидови" - Задатак је да ученици, на једном плакату, испишу речи које осликавају и подстичу добру климу у одељењу тако да од њих праве мост (фломастрима топлих боја). На другом плакату, испишу речи које подстичу лошу климу у одељењу тако да од њих направе зид (фломастерима хладних боја). Плакате поставити на зид у учионици.

Ситуација 2. – Проблем дискриминације

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. У одељењу имате једног ученика ромске припадности. Одељење сте тек добили, али сте за недељу дана успели да приметите како, за време часа, поменути дечак, увек седи сам у клупи и како се на одморима нико не дружи са њим.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - упутити ученике да размишљају о проблему дискриминације, указати на једнакост свих људи, тј. све деце, без обзира на националну, верску или неку другу припадност.

Ваша решења ситуације

Група 2. Сандра Јевремовић - Крстић, Драгана Гендова, Снежана Пауновић, Катарина Симић, Слободанка Јовановић, Снежана Шкрбић, Нада Војиновић, Мирослав Станчић, Данијела Матовић, Милица Ковачевић, Биљана Нонковић

Облик рада	рад у групама, рад у паровима
Метод рада	метод разговора, "тим буилдинг" игре, дискусија, олуја идеја
Средства	А4 папир и фломастер за сваки пар ученика, картице које ученици по групама лепе на таблу
Циљ	Пружање подршке и бољег разумевања детету ромске националности, као и схватање да су различитости међу ученицима нормална и уобичајена ствар.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Опустити децу и припремити за заједнички рад. Уколико неко дете није расположено НЕ доводити га у неугодан положај излажући га задацима за које није спремно. На почетку кроз неформалан разговор са ученицима, поставити им захтев да износе идеје по чему се све разликују ученици овог одељења. Затим захтев да ученици који седе заједно у кљупи на картици напису једну различитост за коју се заједно одлуче и да исту налепе на таблу.
2. корак	Од ученика се тражи да сви који имају плаве очи стану у један крај учионице, а они који имају тамне очи стану у други крај учионице. Затим се ученици распоредјују на два краја учионице и то тако што се на једном крају окупе дечаци, а на другом девојчице
3. корак	Када су деца подељена у две групе дати им следећи задатак: да сви они који су рођени у првој половини године стану са десне стране, а они који су рођени у другој половини године стану са леве стране наставника. Овде није примаран производ радионице већ поступак којим покушавамо децу да доведемо до циља. Након тога се понавља поступак разврставања ученика на групе према различитостима које су ученици залепили на таблу. Они који немају карактеристику одредјене групе формирају засебну групу. На тај начин ће ученици уочити да се за сваку различитост коју су написали на картици и

	залепили на таблу, формирају групе са различитим ученицима.
4. корак	Следећи задатак је да се ухвате за руке они који се друже из једне са онима са којима се друже из друге групе. У овом кораку је неопходна спремност за слушање и разумевање. Развија се расправа на тему сличности и разлика са својим паром. Активност у овом делу служи да се проблем истражи и сагледа из разних углова. Одржавање атмосфере од стране наставника омогућице ученицима да се ангажују и охрабре у изношењу сопственог мишљења и да дају своје предлоге. Након расправе сваки пар на папиру записује своја запажања и закључке како би их касније изнео пред целим одељењем.
5. корак	Разговор ученика и наставника треба да се води о различитостима, не само по боји очију и периоду рођења, него и многим сегментима нашег живота. Ученици износе како се осећају и зашто им се свидела радионица. Наставник добија повратну информацију од ученика. Изношење мишљења ствара позитиван однос према детету ромске националности и наводи ученике да увиде да смо сви повезани без обзира на различитости. Коришћење разлика у развојне и креативне сврхе. Истицање позитивних примера добре комуникације из уметности, савременог живота и спорта. Након тога ученици се враћају на места и води се разговор ученика и наставника о различитостима које су написали на картицама и у којим су све групама били пратећи различитости које су написане на картицама и залепљене на таблу. На тај начин уочавају и да је ученик ромске националности био често у истим групама заједно са њима сто доводи до промене односа и става према њему. Уочавају да колико год на први поглед били различити, међусобно смо повезани одређеним карактеристикама и склоностима.

Група 6. Милена Јанковић, Владица Пејовић, Милка Јоксић, Иван Амон, Радојка Арбутина, Наташа Јездимировић, Данијела Алексић, Јасмина Вујичић, Нађа Маркс, Драган Грбић, Слађана Блажић

Облик рада	групни, дискусија
Метод рада	израда палаката о различитостима и толеранцији; илустративна; кооперативна
Средства	Закон о основама система образовања и васпитања; Протокол о борби против насиља, злостављања и занемаривања, Конвенција о правима детета. Материјал за израду плаката: фломастери, папир у боји, новине, часописи, лепак, маказе, колаж, листићи у разним бојама.
Циљ	Развијање уважавања и поштовања разлика и равноправности свих ученика; Развијање тимског духа, пријатељских односа и сарадње код ученика; Развијање креативности код ученика и испољавања својих идеја и дружење;
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознати ученике са родном равноправношћу и проблемом дискриминације у школама; Упознавање ученика са националном, верском и др. припадношћу ученика;
2. корак	Ученици кроз дискусију повезују тему са примерима из праксе, наводећи ситуације из живота са којима су се сусретали.
3. корак	Наставник је припремио листиће разних боја, ученици извлаче листиће и настаје подела ученика на основу извучених листића; Групе чине ученици који су извукли листиће исте боје;
4. корак	Ученици предлажу идеје за плакат; Свака група предлаже своју идеју, која је везана за тему равноправности и дискриминације и на плакату представља своју идеју. Уз помоћ наставника усвајају се најкреативније идеје.
5. корак	На визуелан и креативан начин ученици представљају своје плакате; Кроз заједнички рад ученици реализују своје идеје, сваки ученик има задатак да на заједничком плакату нацрта нешто у складу са темом, да би се повећала мотивација за тимски рад и међусобну комуникацију. На тај начин добија се заједнички плакат на нивоу целог одељења. Плакат се може окачити на видном месту у учионици како би ученике увек подсећао на штетност дискриминације и неравноправности и развијао дух једнакости и пријатељства. Наставник прати рад свих група и усмерава их.

Група 11. Маја Гавриловић Стаменковић, Борјан Радојевић, Ивана Мицић, Ивана Николић Радуловић, Лидија Радин Остојић, Славица Вукојевић, Тамара Ђикановић, Валентина Дамјановић

Облик рада	фронтални и индивидуални
Метод рада	монолошко - дијалогска, игра улога, разговор, дискусија, израда плаката
Средства	причање/пример, хамер, маркери, рачунар - презентација
Циљ	Схватање проблема дискриминације и превазилажење проблема дискриминације
	ТОК ЧАСА
1. корак	Одељењски старешина дискретно покреће тему о дискриминацији (како се поменути ученик не би лоше осећао) причом да смо једнаки без обзира на разлике, навести неке занимљиве примере. Пита ученике да ли знају шта је дискриминација. Продискутовати са ученицима који имају нека знања о дискриминацији (можда и они сами да дају неке примере)
2. корак	Објаснити ученицима шта је дискриминација, да може имати разне облике и да сви могу бити дискриминисани од стране неког другог на основу: верских, расних, националних, полних разлика као и на основу: физичког изгледа, социјалне ситуације, здравственог стања и слично.
3. корак	Питати ученике да ли су у ближеом окружењу уочили некада случајеве дискриминације по било ком основу и како су се понашали(реаговали), да ли су размишљали како би се осећали да су они "мета" нечијег дискриминаторског понашања.
4. корак	Осмислити и организовати "игру улога",а улоге поделити на основу различитих реакција у кораку 3 (ученици који нису били толерантни имаће улогу дискриминисаног и обрнуто) "Разговор писањем" како би ученици изнели своје мишљење.
5. корак	Ученици уз помоћ одељенског старешине изводе закључке, доносе правила понашања и санкције за њихово непоштовање (правила и санкције исписати на хамер и окачити на зид учионице). "Топли чулавци" и "хладни боцкавци"- ученицима предложити да до следећег ЧОС-а бележе на 2 хамера, који су окачени на зид учионице, како су реаговали на појаву дискриминације у школи или ван ње. Ученици треба да пишу речи или реченице које су део свакодневне комуникације, а које имају позитиван контекст и пријају особи ("топли чулавци") или пак негативан контекст и критикују или вређају особу ("хладни боцкавци"). На следећем ЧОС-у разговарати о томе. Предлог за следећи ЧОС - да заједнички направе презентацију у Power Pointu на тему Дискриминација. Поделити ученике у групе и свакој групи дати да одради део задатка.

Ситуација 3. – Ученици осуђују друга због учешћа у тучи

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу трећег разреда средње школе. У одељењу имате ученика које је одређено време био одсутан из школе. Ученик је месец дана био у притвору јер је учествовао у тучи више младића у којој је један изгубио живот. По повратку ученика у школу, ученици одељења су се поделили у две групе. Једни који осуђују свог друга, јер није ни смео да учествује у тучи, а камоли да дозволи да она буде са смртним исходом, и други који сматрају да је све био сплет случајних околности и да се њихов друг ту нашао ни крив ни дужан. Судски поступак доказивања кривице је у току.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - прихватити “окривљеног ученика” односно, стишати “страсти” и помирити супротне стране у одељењу.

Ваша решења ситуације

Група 7. Мирослава Николић, Бранка Прекић, Марина Луковић, Владан Цвејић, Слађана Бошковић, Катарина Мирковић, Татјана Бјекић, Јелена Радисављевић, Биљана Ђорђевић, Томица Милосављевић

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	кутија за предлоге, разговор писањем, игра гласина, игра улога, миш, чудовиште, мислилац, вајар и глина, стрип и заједнички цртеж
Средства	папир, фломастери, хамер, маказе, табла и креда
Циљ	Успостављање добре климе у одељењу, развијање емпатије и/или толерантног односа у одељењу. Пробудити код ученика осећај за меру, став и одговорност, као и осећај за правду и правичност.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Два дана пре часа поставити кутију за предлоге, идеје, жалбе поводом нарушених односа у одељењу, да би се упознала са расположењем у одељењу. На претходном ЧОС-у обавити снимање односа у одељењу, на основу ког ће се касније ученици делити у групе за наредне игре. Ослушнути расположење и односе унутар одељења на основу којих ће се касније ученици делити у групе или парове за различите проблемске ситуације. (временско трајање 5 минута)

2. корак	Игра гласина, путем које би ученици требало да увиде колико препричавање приче и разне гласине утичу на даљи ток почетне приче, колико су приче из друге руке непоуздане и колико је неопходна и важна лична, директна и искрена комуникација. Или методом цртања стрипа која се међусобно прожима са методом игра гласина доћи ће до изражаја став и виђење две подељене групе у одељењу. Тако ћемо доћи до закључка колико је важна и значајна лична и директна вербална комуникација да се проблем (прихваћен/неприхваћен ученик) превазиђе на обострану корист и задовољство свих. (временско трајање 10 минута)
3. корак	Игра улога- Да се осмисли сценарио без насиља и да се ученици поделе у две групе. Циљ је да кроз глуму свако изнесе своје ставове и закључке, као и да покуша да ствари сагледа из угла осумљиченог и обрнуто. Осумљиченом ћемо дати задатак да брани ставове другара који се не слажу са тим што је урадио и на тај начин, бранећи ставове да сагледа ствари из њиховог угла. Аналогно, ученици који га разумеју се налазе у другој групи и добијају задатак да бране интересе другара чије се мишљење не слаже са њиховим. Затим ће сви (и непосредни актери и посматрачи/остатак одељења) изнети своје мишљење и став који би требао да буде непристрасан и објективан. (временско трајање 15 минута)
4. корак	Игра Вајар и глина - одабрати три ученика, међу њима и "одбаченог" да буду вајари и покажу како се осећају. Или методом заједничког цртежа (без комуникације) доћи до заједничког решења,а при том не наметати свој суд и став, већ уважавати и мишљење и став супарника. На овај начин долази до изражаја невербална комуникација. Миш, чудовиште, мислилац- ученике поделити у групе и свакој дати да прочита кратак опис неке ситуације у којој један ученик бива оптужен да је прекршио неко правило понашања у школи. Затим, ученицима дамо листу реакција на ову ситуацију. Нпр."Тако му и треба"/ "И ја бих исто тако поступио" итд. Ученици треба да се договоре који је исправан начин реаговања. (временско трајање 10 минута)
5. корак	Разговор писањем на тему: "Како побољшати односе у одељењу". Анализирати с одељењем понуђена решења и усвојити неколико заједничких. Ставити акценат на то да свако има право на своје мишљење, али да то мишљење буде засновано на истинитим и провереним чињеницама; да не треба олако судити другима у вези њихових ставова или учињених односно не учињених дела; да увек теба размишљати и о томе како се ти други осећају; и на крају да без обзира какво мишљење имали о некоме морамо наћи начина да са том особом коректно и пристојно сарађујемо. Неговати и истицати различитости и особености сваког појединца. Својим поступцима деловати тако да се и различити појединци осећају корисним и прихваћеним у одељењу. (временско трајање 5 минута)

Група 12. Александар Абаџин, Хајналка Бајор Грандић, Мирјана Вујичић, Владимир Глишић, Драгана Стевановић, Дубравка Смиљанић Јапунца, Сања Николић, Јелена Крсмановић, Драгана Спасић

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дијалошки, демонстративни
Средства	припремљени материјал, папири
Циљ	Ученици прихватају свог друга, самопоуздано износе мишљење и прихватају туђа мишљења, уважавају туђе потребе. Помирење "зараћених" страна и сарадња на часу. Стварање повољније климе у одељењу.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Пре часа бих разговарала са учеником да ли је у могућности да присуствује овом часу. На час бих позвала и школског психолога и заједно са њим повела разговор о проблему неповољне климе у одељењу због различитог приступа проблему и "супротстављених" страна ученика и неприхватања њиховог друга. Подсећам их и на закон у коме пише да је оптужени невин све док се не заврши судски процес и не докаже кривица. Такође указујем да је њихом другу довољно тешко и да није потребно још додатно отежавати ситуацију ситуацију.
2. корак	Како би боље разумели ситуацију из другог угла, предлажем да се ученици поделе у две групе и да одиграмо Игру гласина или препричавање приче. Објашњавам ученицима правила игре.
3. корак	Након завршене игре следи дискусија о томе како се шире трачеви и како су и неки од њих можда неоправдано оптужили свог друга јер су слушали разне верзије прича и препричавања о том страшном догађају. Заједно са психологом објаснили би ученицима колико је неадекватно судити на основу гласина.
4. корак	Како би ученици боље разумели ситуацију у којој се нашао њихов друг и то како се он осећа, дајем ученицима задатак да замисле да су они на његовом месту и то одглуме у Игри улога. Ученици су подељени у неколико група. Свака група треба да осмисли ситуацију у којој се нашао њихов друг, подели улоге, а затим да то одглуми пред другим ученицима.
5. корак	Након завршетка игре, следи изношење утисака. Ова игра је корисна ученицима како би боље разумели ситуацију у којој се налази њихов друг. Ствара се осећај емпатије.

Група 13. Јелена Кнежевић, Горан Оташевић, Дамир Добриловић, Марија Крстић, Горан Станојевић, Драгана Мартиновић, Ивана Стојановић, Снежана Недић

Облик рада	групни
Метод рада	решавање проблема
Средства	протокол о борби против насиља, злостављања и занемаривања, ЗКП
Циљ	Поправљање комуникације у вршњачкој групи, уочавање последица насилничког понашања, значај превазилажења конфликта
	ТОК ЧАСА
1. корак	Наставник пита ученике шта је то насилно понашање и ко може бити предмет таквог понашања. У тезама пише на табли идеје ученика. Подела ученика у групе.
2. корак	Ученицима је подељен материјал који се бави проблемом вршњачког насиља и његовим последицама. Ученици се упознају са врло озбиљном ситуацијом у којој је неко изгубио живот, као и последицама таквог догађаја.
3. корак	Групе добијају задатак да направе сценарио конфликта међу вршњацима. Свака група - један сценарио.
4. корак	Свака од група износи свој случај, ради се анализа где је до конфликта заправо дошло, и истовремено нуде варијанте не насилног решавања конфликта.
5. корак	Ученици на табли каче стикере са исписаним узроцима и последицама насилног решавања конфликта. На крају имају задатак да ученику до себе напишу поруку подршке и пријатељства. Одељењски старесина заједно са ученицима издваја једну поруку која ће бити мото понашања у одељењској заједници и која ће бити видно истакнута.

Ситуација 4. – Подстицање јединства и међусобног прихватања

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. У одељењу које водите имате две ученице које су дошле из оближњег села. Ученице потичу из породица које су слабијег имовног стања и јако су тихе и повучене. Често их, на одмору, виђате саме и одвојене од остатка одељења.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - са једне стране, развити свест код ученика да се особе не прихватају на основу гардеробе коју носе и места из ког потичу, а са друге, повећати ниво самопоуздања и вредности код поменутих ученица.

Ваша решења ситуација

Група 4. Весна Никитовић, Снежана Миловановић, Татјана Радосављевић, Јелена Јанкањ, Душица Јевтовић, Александра Пешкир, Марија Ритан, Зорица Божић, Оливер Радосављевић, Данка Гаћеша

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	израда плаката, заједнички цртеж
Средства	хамер, фломастери, исечци/слике из новина и лепак
Циљ	Побољшање климе у одељењу, стварање осећаја припадности одељењу, повећање самопоуздања и осећаја вредности код свих ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи циљ часа, кроз пар реченица навести ученика да закључе да се међусобно разликујемо по много карактеристика, али и да такође можемо пронаћи сличности и заједничка интересовања. Прва вежба: замолити ученике да се поделе у 2 групе (сви који имају смеђе очи нека пређу на леву страну, остали на десну). Објаснити да постоје особине са којима се рађамо, које не можемо бирати и на које немамо утицаја. Тражити од ученика да наброје још неке од тих особина (боја косе, родитељи, услови у којима живимо, новац и сл..) У овој фази било би добро да се и наставник придружи некој групи јер ће тако и ученици бити опуштенији и мотивисани за даље игре. Друга вежба: Замолити ученике да се у овој вежби поделе на следећи начин –сви који су данас обукли фармерице нека пређу на леву страну а остали на десну. Кроз разговор доћи до закључка да постоје избори, да некада у истим околностима доносимо различите одлуке и да то треба поштовати (исто време, иста прилика а наше одлуке су различите).
2. корак	Наставити игру и направити поделу на нов начин. Сви ученици морају да се одреде за једну групу а затим заједнички праве цртеж на одабрану тему. Тему бирају на основу сопствених интересовања, склоности Тема: путовања (групе: А -море, Б -планина, В -градови и Г -остале дестинације). Ученици се одређују за једну од понуђених група а затим праве заједнички цртеж. Наставник за то време евидентира избор ученика у припремљеној табели са именима ученика и ознаком изабране теме
3. корак	Тема: љубимци (А -пси, Б -мачке, В -птице и рибе, Г-остало)

	Нове групе праве заједничке цртеже на одабрану тему а наставник евидентира ознаке група
4. корак	Тема: музика (А -поп и рок, Б -народна, В -џез, реп и електро, Г-остало) Ученици на плакату записују омиљене стихове из песама, називе група, певача..
5. корак	На припремљеном Флип-чарту направити преглед различитих комбинација по именима ученика, уочити имена са истим и сличним комбинацијама (нпр Ана има АББ, Милош БББ итд). Закључити да је могуће пронаћи сличности и тему за разговор са сваким и да разлике не требају да изазову конфликте већ нас чине посебним и изузетним..

Група 10. Татјана Шуковић, Сања Марковић, Татјана Кажих, Маја Тијанић Марковић, Биљана Брадић, Сања Каљевић, Наташа Аранђеловић, Јелена Милошевић

Облик рада	рад у малим групама, дискусија
Метод рада	играње улога, игрице за подизање самопоуздања
Средства	припремљени сценарији за ситуације дискриминације, припремљена листа питања за групе
Циљ	Повећање нивоа толеранције међу ученицима, препознавање дискриминације у туђем и сопственом реаговању.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Уводна игра: Атом Ова игра служи за формирање група по принципу случајности. Такође, доводи до енергизације групе и подизања расположења. Сваки ученик представља атом. Ученици шетају по просторији, мешају се, а водитељ у неправилним временским размацама даје инструкцију (атом и неки број) што је знак за ученике да што брже са најближим ученицима формирају групу од одређеног броја атоматако што ће се ухватити за руке и чврсто држати. Водитељ понавља инструкције са различитим бројем неколико пута и завршава са инструкцијом "атом 4 или 5" (најпогоднији број за рад у малим групама) зато што крајњи формирани атоми представљају мале групе у којима ће се одвијати наредне активности. Дати инструкцију да чланови групе седну заједно.
2. корак	Играње улога : припрема Свака мала група добија сценарио, ситуацију коју треба да драматизује- одглуми. Водитељ има припремљена сценарија са бројем улога који одговара броју чланова групе. Ситуације за глуму треба да се односе на ситуације стереотипа и предрасуда које се испољавају према одређеним групама: рецимо ситуације могу да се односе на дискриминацију према ученицима са неким физичким карактеристикама (ученик са наочарима), ученик са повећном телесном тежином, дискриминација стидљивих ученика, дискриминација због нивоа образовања родитеља, места становања. Ученици се у малим групама припремају за јавну драматизацију .
3. корак	Играње улога: реализација

	Групе јавно одигравају сценарија.
4. корак	Дискусија: После сваке одигране ситуације, покреће се дискусија о понашању ликова у ситуацији. Дати пар минута за договор у оквиру малих група. Водитељ унапред припрема листу питања која помажу у анализи ситуације. ("Ко врши дискриминацију?" Како се осећа дискриминисана особа?" "Која су могућа "добра "решења ситуације?" Свака група јавно коментарише сваку ситуацију.
5. корак	Туширање лепим порукама: завршна игра за подизање самопоуздања. Ученици стану у два реда једни преко пута других. Између редова оставити отприлике 1 метар простора. Сваки ученик пролази кроз овај шпалир, а задатак ученика у шпалиру је да упуту ко прође поред њега неку лепу поруку. Ученик који прође заузима место на крају реда, и тако док сви не прођу кроз шпалир.

Ситуација 5. – У одељењу је болестан ученик којем треба помоћ другова

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. Дошла вам је нова генерација ученика, а са њом и један ученик који болује од церебралне парализе. Поменутог ученика мајка свакодневно доводи у школу, али и остаје у њој, како би, по завршетку часа, могла да га одведе до кабинета у коме одељење има следећи час. Мајка то ради из разлога што је у ходницима гужва, ранац је тежак, а она брине за своје дете. Ви сматрате да су ученици довољно одрасли да сами помажу своје другу и да мајка треба да престане да проводи толико времена у школи. Међутим, ученици то не показују.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - развити осећај солидарности и припадности групи код ученика као и спремност да се помогне свима којима је помоћ потребна, а пре свега особама у својој околини.

Ваша решења ситуације

Група 5. Јелена Тодоровић, Љиљана Ковачевић, Небојша Филиповић, Кристина Цветковић, Љиљана Јовић, Ивана Стојановић, Лидија Јевтић Вушковић, Јордан Златић, Драгана Тепић, Радена Лончар

Облик рада	групни
Метод рада	комбиновани, разговор писањем, зидови и мостови
Средства	литература, хамер папир, фломастери, плакати са датом темом
Циљ	превазилажење страха од непознатог, ширење пријатељства
ТОК ЧАСА	
1. корак	Најчешћи разлог што деца неће да помогну детету са описаним проблемом је страх од непознатог, а никаквог напретка неће бити док је страх блокиран. Одељењски старешина започиње са децом кратак разговор о страховима. Акценат је на добром међусобном познавању како би страхови као препрека у међусобној комуникацији били превазиђени. Нагласити и страх од болести јер многи реагују лоше према болеснима због страха да и они могу бити у сличној ситуацији. Одељењски старешина води такву дискусију у одељењу да се сваки ученик може обратити за помоћ другарима у одељењу. Ја ћу као старешина разреда да будем иницијатор, изабраћу дете са особиним личности да хоће да помогне другима. Поделити разред у групе за израду стрипа. Водићемо разговор писањем. Написаћемо своја мишљења због чега не могу помоћи другу. Нацртаћемо мост нашег пријатељства, али и зид који нас спречава у томе.
2. корак	Правимо тактику како помоћи другу у невољи. Изабраном ученику дати припремљену литературу о болести друга или га ја упознајем са тим ако је потребно. Почетну ситуацију, значи имамо а даље шта следи - сви ученици

	треба да доцртају, допишу и представе свој пример како ученику са проблемом треба помоћи, како побољшати комуникацију, односе. Свако од њих треба својим примером да прикаже осталима како то функционише. На тај начин, између осталог, добијамо и слику о невербалној комуникацији актера. на овај начин и иначе затворена деца износе своје мишљење. Можемо организовати и предавање доктора како би се ученици боље упознали са болешћу свог друга и схватили да се са тим може живети.
3. корак	Дете са проблемом отворити пред одабраном групом (деца нису навикла да комуницирају па ће им бити лакше да чују свог друга). Одељењски старешина води разговор тако да се ученици што боље упознају са датим проблемом. Али избећи осећај сажаљења већ покушати произвести осећај разумевања.
4. корак	Разредни старешина заједно са психологом/педагогом треба да направи презентацију добијених решења проблема, па свака група ученика треба да размотри свако од понуђених решења, страхове, размишљања, жеље и понашања... Можда и одредити распоред (недељни) како ће се помагати ученику са проблемом.
5. корак	Не може се одмах очекивати резултат али упорним, заједничким радом доћи ћемо до резултата. Ипак, на крају часа одељењски старешина располаже са конкретним методама за помоћ ученику чија примена може почети одмах. Покушати проширити помоћ тј. да и остали у школи помажу датом ученику нпр. у ходнику, дворишту..

Група 9. Душанка Бабић, Обрад Рајевац, Владан Констадиновић, Снежана Касаповић, Марина Нешовић, Јелена Станковић, Марија Јосиповић, Драгана Кузмановић, Момчило Николић, Зорица Капларевић

Облик рада	рад у групи
Метод рада	игре које поспешују изградњу тима, дијалошка, игра улога
Средства	марама, шал, табла, креде у боји
Циљ	развијање код ученика осећаја солидарности и припадности групи, развијање међусобног поверења међу ученицима, стицање искуства везаног за повезивање, сарадњу и интерактиван однос међу ученицима
	ТОК ЧАСА
1. корак	Ученици се упознају са церебралном парализом - припремљена презентација о ЦП, како би ученици увидели и схватили природу болести (кроз живот особе с ЦП) Презентација - ученицима представити како изгледа један дан ученика са ЦП који свакодневно долази у школу, како изгледају његове припреме код куће за школу, као се он понаша и шта ради код куће пре него што дође у школу, како изгледају његове слободне активности.
2. корак	Ученици се деле у групе. Чланови једне групе имају задатак да на табли нацртају неку животињу, цвет, кућу у најпростијем облику.
3. корак	Чланови друге групе добијају задатак да прекривених очију дођу до табле и уреди постојеће цртеже. Имају помоћ од ученика којима нису прекривене очи. Ученици којима нису прекривене очи помажу својим другарима да што прецизније поправе цртеж, али на што сталоженији, морнији и стрпљивији начин.
4. корак	Чланови групе којима су биле прекривене очи описују како су се осећали док су наслућивали пут до табле и док су извршавали постављени задатак. Да ученици којима су биле везане очи објасне својим другарима који су им помагали шта им је било најтеже и зашто, да објасне шта им је највише сметало при њиховом обраћању, а какво обраћање им је пријало и одговарало.
5. корак	Да ученици дођу до закључка да нисмо сви исти да сви имамо различите могућности и потребе и да је потребно да верују и помажу једни другима. Да објасне зашто је битно обраћати се својим другарима са дужним поштовањем и да је потребно имати стрпљења за свакога ко ти затражи помоћ и да је неопходно помагати људима у својој непосредној близини.

Тема: УЧЕЊЕ

Ситуација 1. – Слаб успех на писмених облицима провере знања

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. После неколико недеља, отприлике, средином октобра, прилази вам једна наставница са причом како ваши ученици из њеног предмета дају беспрекорне усмене одговоре, али су код писмене провере добили далеко ниже оцене. Поставља вам питање да ли је тако и из других предмета. Кад сте отворили дневник рада видели сте да се исто десило и из српског и из енглеског језика.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - степен писменог изражавања ученика подићи на виши ниво.

Ваша решења ситуације

Група 1. Петар Јевремовић, Наташа Меловић Чантрић, Снежана Цветковић, Весна Маринковић

Облик рада	групни
Метод рада	дискусија, рад на тексту
Средства	пак папир и фломастери
Циљ	интерпретирати наставне садржаје писменим изражавањем (писмене провере)
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике у 3 групе и свакој групи дати папир са текстом, пак папир и фломастер.
2. корак	Прва група има задатак да на основу текста састави и напише на пак папиру питања на која ће остали ученици одговарати. Друга група треба да направи кратак резиме и напише га на пак папир. Трећа група треба да започне реченицу (пише на пак папиру) коју ће остали ученици завршити. Све групе добијају исти текст. Израда задатка траје 15 минута.
3. корак	Након 15 минута окачити радове из сваке групе.
4. корак	Прво се посматра рад прве групе. Ученици из друге и треће групе дају прво усмени, затим и писмени одговор (пишу одговор испод питања). Када заврше са писањем одговора, сви ученици заједно са наставником дискутују о одговорима и исправљају ако има грешака. Затим се посматра рад друге групе. Анализира се резиме (ученици који нису писали резиме). На крају наставник даје своје мишљење. Ученици прве и друге групе завршавају реченице које су започели ученици треће групе тако што прво реченицу изговарају а затим је и записују. Сви ученици заједно са наставником анализирају одговоре и исправљају грешке (ако их има).
5. корак	Ученици износе своје ставове о овим начинима учења и доносе закључке самостално или уз помоћ одељенског старешине.

Група 6. Милена Јанковић, Милка Јоксић, Иван Амон, Наташа Јездимировић, Јасмина Вујичић

Облик рада	индивидуални
Метод рада	текстуални
Средства	новински чланак о некој актуелној теми, табла, креда, папир, оловка
Циљ	Ученици треба да усаврше писмено изражавање тако што ће од познатих података написати причу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Објаснити задатак. Наставник подели свим ученицима копије новинског чланка како би ученици могли да прате текст и подвлаче најважније податке у тексту. Наставник ће ученицима прочитати новински чланак о некој актуелној теми, затим ће на табли написати основне податке из текста, на основу којих ученици треба да реконструишу догађај.
2. корак	Наставник чита текст одабраног новинског чланка, а ученици пажљиво слушају и подвлаче најважније делове текста.
3. корак	Разговор о прочитаном тексту. Наставник са ученицима разговара о прочитаном тексту и даје додатна објашњења уколико неком ученику није јасан поједини део текста. Ученици треба да препознају најважније информације и да их саопште наставнику. Наставник пише на табли основне податке из текста: КО, ШТА, ГДЕ, КАДА, КАКО.
4. корак	Ученици самостално пишу састав од 10-15 реченица на основу датих података и претходно прочитаног текста.
5. корак	Ученици читају своје радове и упоређују их са оригиналом. Наставник заједно са ученицима коментарише и анализира прочитане радове. Сваки ученик се може јавити и дати свој коментар претходно прочитаног рада. Може се осмислити и нека награда за најбоље и најпрецизније написан текст. Домаћи за следећи час: есеј о себи у десетак реченица. За следећи час одељењског старешине анализирати грешке у домаћем. Такође би требало да кажу шта им је било најлакше и најтеже у домаћем задатку.

Група 11. Маја Гавриловић Стаменковић, Ивана Мицић, Славица Вукојевић, Тамара Ђикановић

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	монолошка, дијалогска, илустративно-демонстративна, писаних радова,
Средства	дидактички материјал, пак папири, фломастери у боји
Циљ	Упознати ученике са техникама успешног учења и методама за помоћ у учењу. Сваки ученик на основу тога треба да "осети" која техника му највише одговара, да би постигао оптималне резултате. Пошто неки ученици имају проблем са писменим изражавањем, објаснити на које све начине је могуће подићи степен писменог изражавања на виши ниво (методама од текста до табеле, израда плаката, постављање питања, израда резимеа). Код ученика развијати свест о важности усавршавања писменог изражавања, јер и оно доприноси формирању свестране личности која се перманентно образује.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Продискутовати са ученицима на који начин они уче, да ли постоји разлика када се припремају за усмено одговарање и писмену вежбу. Обзиром, да код усменог одговарања услед неразумевања питања (код неких ученика) наставник помаже ученицима потпитањима, продискутовати са ученицима да ли би им неки вид помоћи (нпр, појашњење) код писмених вежби допринео бољим резултатима. Ученицима се, затим, даје задатак да на папиру запишу наставке започетих реченица: 1. Када треба писмено да одговорим на питање, ја... 2. Тестови су за мене ...
2. корак	Ученици читају своје одговоре. Објаснити технике успешног учења и подсетити да је основни циљ учења ангажовање што сложенијих менталних процеса, трајност и разумевање наученог, примена у пракси. Такође, треба учити са смислом, односно научено стално понављати, организовати градиво и на крају кратко и јасно формулисати и записати закључке. Направити паралелу усмено - писмено одговарање. Аргументовано изнети, које су по њима, добре и лоше стране усменог и писменог одговарања. За подизање степена писменог изражавања ученици треба да издвоје кључне појмове на папиру и објасне их, или након сваке научене лекције направити кратак резиме у свесци, у виду теза, или пак препричати лекцију тако што ће је написати на папиру. Могуће је направити и шему или постер где ћемо издвојити битно.
3. корак	Поделити ученике у групе и дати им део лекције из неког предмета. Поделити им материјал на ком ће радити (пак папир, фломастери). Једна група користи метод учења Од текста до табеле, друга група израђује плакат тј. шему, трећа група прави списак кључних питања, а четврта прави резиме (издвајање битног од небитног). Ученици ће самостално одредити представника своје групе који ће касније осталим групама изнети значај одређене методе учења.

4. корак	Ученици по групама презентују своје радове. По потреби сугерисати и указивати на важност нечега из лекције ако су пропустили.
5. корак	Ученици износе своје ставове о овим методама учења и доносе закључке самостално или уз помоћ одељењског старешине. Предлажу нову тему која ће се обрађивати путем писменог изражавања, али "заменом улога" тако да свака група користи други метод учења. Указујем да ће овако научити како да правилно уче и да касније то знање са лакоћом презентују како усменим тако и писменим путем.

Ситуација 2. – Проблем са организацијом времена

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу шестог разреда основне школе. Ваши дванаестогодишњаци су очигледно ушли у нову етапу свог живота, пошто их ништа, осим Фејсбука, не интересује. Престали су да уче, на часовима су поспани, као да ноћима не спавају.
Задатак за час одељењског старешине	Навести ученике да схвате приоритете и значај успеха у школи за даље школовање. Побољшати успех у учењу - научити ученике да организују своје време.

Ваша решења ситуације

Група 2. Драгана Генова, Снежана Пауновић, Катарина Симић, Нада Војиновић, Мирослав Станчић, Данијела Матовић

Облик рада	рад у паровима
Метод рада	вербални, текстуални, дијалог
Средства	картице, табла, креда, табела за израду распореда дневних активности по сатима
Циљ	Оспособити ученике да одреде приоритете и на основу њих израде дневни распоред рада, чијом ће применом доћи до боље искоришћености времена у току дана и током недеље, што ће довести до побољшања успеха ученика;
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа одељенског старешине разговором о актуелном проблему. Указати на проблем трошења времена. Објаснити појам дневних активности. Као илустрацију наставник набраја сопствене активности у току дана.
2. корак	Поделити ученике на парове. Подстаћи ученике на разговор о дневним активностима. Ученици у паровима исписују дневне активности на картицама.
3. корак	Наставник скреће пажњу ученика на приоритете у организовању учења, истичући правила о избору учења предмета и деловима дана када се најефикасније учи, затим на значај сталности и навике у реализацији дневних активности, затим како недостатак сна утиче на психичке и моторичке радње.... Наставник пише правила на таблу. Поштујући правила приоритета ученици разврставају картице са дневним активностима лепљењем у квадранте приоритета на табли.

	Urgentne (hitne) i važne neodložne aktivnosti (termini su unapred određeni) : kontrolni zadatak trening priprema/učenje za kontrolni zadatak predaja domaćeg zadatka poseta lekaru Važne ali manje hitne aktivnosti (moguće ih je odložiti za kasnije ali ne i izostaviti): pisanje domaćeg zadatka priprema/učenje za kontrolni zadatak kućne obaveze Aktivnosti koje na prvi pogled deluju kao hitne i važne, a ustvari se mogu pomeriti bez posledica: vidjanje sa prijateljem koga dugo nismo videli pravljenje društva drugu dok izvršava kućne obaveze Aktivnosti koje realizuju ako su uspešno završene sve ostale aktivnosti: računar –igranje igrice, Facebook... gledanje TVa izlazak
4. корак	Након селекције картица и одређених приоритета, ученицима поделити готове табеле за израду распореда дневних активности по сатима и упутити их на формирање дневног распореда рада, који поред редовних обавеза треба да обухвати и рад на градиву које је учиено у току тог дана.
5. корак	Разговор о значају израде индивидуалног плана рада. Истицање важности стицања радне навике помоћу плана рада. Наставник предлаже да за следећи час одељењског старешине ученици израде план рада за дужи временски период: наредну недељу или месец и осмисле активности које се могу планирати на још дужи период. Најавити разговор на тему: како ми је помогло планирање времена за учење, па са наставником и друговима из клупе водити разговор о томе јесу ли се придржавали распореда који су направили. Ако јесу колико су ефикасно учили у терминима за учење, а ако нису, зашто нису и шта ће преузети да то исправе или поправе.

Група 7. Мирослава Николић, Бранка Прекић, Марина Луковић, Владан Цвејић, Слађана Бошковић, Татјана Бјекић, Биљана Ђорђевић

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	демонстрација, дијалог, метода "Расподеле времена", израда пројекта и наставити реченицу
Средства	припремљени папири са по два нацртана сата на сваком примерку, оловке и фломастери, табла, хамер, папир, маказе

Циљ	Подстицање на анализу и бољи увид у проблеме организације времена, савладавање технике "Расподела времена". Побољшање вештине организације времена. Сагледавање значаја планирања и организовања времена, као и значај постављања дугорочних циљева.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Разговарати са ученицима о проблемима организације времена у току дана, недеље.. Који су њихови проблеми, да ли стижу да заврше све обавезе, имају ли слободног времена, колико и како га проводе.. Истаћи значај организовања свог времена (у току дана, недеље..) Нагласити циљ часа и значај правилне организације и расподеле и времена за учење и слободног времена. Као подлога за овај разговор може послужити и неки упитник (са питањима : Колико времена гледаш ТВ? Шта радиш кад се досађујеш?Колико сати спаваш? итд.) који су ученици попунили код куће претходни дан (временско трајање 5 минута)
2. корак	Упознати ученике са техником "Расподела времена", основним поставкама и начином интерпретирања, записивања, читања са шеме.. Објаснити начин обележавања на шеми, могућности (изделити сат на пуне сате, половине а ако има потребе и мање делове). Договорити боје за обавене активности (школа, учење, спорт и сл), боје за приоритете (морам, ако стигнем..) и евентуално симболе за одређене активности. На најмање два примера -имагинарни ученици (нацртати сат на табли и објаснити технику) уз сугестије ученика попунити слику сата са обавезама, а затим распоредити и остало слободно време (обавезно планирати и неко време за Фејсбук). Један пример би требао да буде лоше расподељено време а други добро организован, не наглашавати посебно да су то лош и добар пример. Оба примера остају на табли. Ученици праве своју "Расподелу времена" на припремљеном материјалу, на сату уписују активности по одређеним сатима (садашње стање). Техником израде пројекта ученике поделити у три групе, тако што ће прву групу чинити они који уредно планирају своје радно и слободно време, другу групу ће чинити ученици који то чине само повремено а трећу групу ће чинити ученици који своје слободно време проводе на Фејсбуку. Добићемо три различите групе резултата и у следећем кораку ћемо их упоредити. (временско трајање 15 минута)
3. корак	Дискусија о томе како изгледа њихов дан, шта морају (обавезе), а шта би још желели да раде. Кроз разговор закључити колико времена им одузима Фејсбук/рачунар, за забаву и дружење, а колико би било реално изводљиво за те намене. Такође кроз разговор са ученицима закључити колико времена користити фејсбук за учење и виртуелни контакт са осталим ученицима ради вршњачког учења. Такође нагласити здравствени аспект и проблеме које изазива вишесатно провођење времена за рачунаром. Кроз разговор доћи до предлога како боље и здравије провести време које иначе проводе за рачунаром. Евентуално, побудити интересовање и мотивисати ученике, договорити дружење као ваннаставну активност (после часова, радна субота -уређивање

	учионице, сађење цвећа у школском дворишту или ако постоји сагласност родитеља организовати дружење на оближњем излетишту). Указати на предност дружења "лицем у лице" као и предности, недостатке и опасности Интернета. Упоредијемо са "Расподелом" на табли и закључујемо како распоређујемо своје време (закључити да може пуно боље) Договорити колико времена треба планирати за Фејсбук (нпр. пола сата, сат у току дана., да ли сваки дан и слично) Методом наставка реченице доћи до података и информација о томе шта је за њих важније и значајније (креативно проведено слободно време) или време проведено без икаквог смисла и циља на Фејсбуку. Упоредити резултате из претходне технике израда пројекта, међусобно их упоредити. (временско трајање 10 минута)
4. корак	Ученици праве нову „Расподелу времена“ као компромис жеља и могућности. Нагласити да је важно направити добру организацију времена али и да се тога морамо придржавати да би постигли жељене ефекте. Наставник надгледа њихов рад и ако уочи недостатке сугерише измене. Техником важно и хитно утицати на ученике, а истовремено их мотивисати да сами издвоје оно што им је најважније и најзначајније у периоду слободног времена. Тако ћемо правилно распоредити и слободно време за Фејсбук, као и за друге активности. Ученицима се даје задатак да напишу питања која ће поставити школском педагогу. (временско трајање 10 минута)
5. корак	Договор о праћењу придржавања зацртаног распореда, направити "Расподелу времена" за још један дан наредне недеље и договор о анализи на следећем часу одељењског старешине. Планирати и на наредним часовима примену техника и метода које ће поспешити индивидуалност и креативност ученика, и допринети њиховој бољој организацији слободног времена. Долазак школског педагога и разговор са ученицима. За домаћи се ученицима задаје да осмисле недељни план организације времена, као и размишљање о дугорочним циљевима (нпр. да постигне одличан успех на крају школске године). (временско трајање 5 минута)

Група 12. Александар Абацин, Хајналка Бајор Грандић, Мирјана Вујичић, Владимир Глишић, Драгана Стевановић, Дубравка Смиљанић Јапунца, Сања Николић

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	израда и контрола спровођења личног плана за период од недељу дана
Средства	Презентација, рачунар и пројектор, припремљен образац плана за период од недељу дана
Циљ	Подстицање развијања радних навика, побољшање вештина организације времена. Оспособљавање ученика да добро организују своје време, да направе личне планове за одређени временски период и да се труде да се придржавају тих планова. Оспособљавање ученика да прате и контролишу спровођење личног плана.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговарати са ученицима начину коришћењу радног времена. Кроз малу анонимну анкету доћи до податка колико ученици проводе времена на фејсбуку и колико дуго могу да се не укључе на фејсбук. На основу података из анкете проценити степен зависности. Упутити их у значај доброг планирања, нагласити разлику између плана и реализације, значају правилног планирања, али и неопходности придржавања плана ради боље реализације. Нагласити циљ часа и ефекте поштовања направљеног плана.
2. корак	Упознати ученике са израдом личног плана за период од недељу дана и са контролом спровођења личног плана . Дискусија са идејама шта све треба да се нађе у њиховом личном плану, са нагласком на коришћењу рачунара и неопходном времену проведеном за рачунаром. Детаљно разрадити све њихове обавезе. Прво убележити обавезе (школа, тренинг, учење...) а да се тек потом распореди преостало време према интересовањима. Утврдити однос њихових потреба и реалних могућности - колико времена дневно/недељно желе да проведу на Фејсбуку, а колико би требало.
3. корак	Сваки ученик прави свој план за недељу дана на припремљеном обрасцу/табели и организује своје обавезе.
4. корак	Групна дискусија о направљеним плановима, колико су реални и оствариви. Обилазим групе, и дајем примедбе ако има потребе. Ученици затим мењају план у складу са сугестијама.
5. корак	Нагласити значај придржавања направљеног плана. Договорити начин евидентирања остварености плана. Ученици бележе реализацију и на следећи ЧОС доносе своје планове и оствареност тих планова. Договор о евентуалној награди за оне који имају висок степен реализације плана. Проценити да ли се смањило време проведено на Фејсбуку или не. На крају ученици оцењују сопствени учинак у активности, оцењују активност, дају предлоге за нове акције. Пишу цедуљице анонимно, а оне се затим гласно читају и коментаришу. Формирати пано и представити активност осталим одељењима.

Ситуација 3. – Проблем недостатка мотивације за рад

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. У вашем одељењу имате ученицу која је, због уписа у средњу школу, морала из села у коме живи да пређе у град, у подстанарску собу. Школска година одмиче, ученица је стално тужна и замишљена, а и њен успех је испод нивоа који она може да пружи. Сигурно јој недостаје породица.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - научити ученике да од себе дају максимум, да пронађу извор мотивације у свакој ситуацији, без обзира на животне околности у којима се налазе.

Ваша решења ситуације

Група 3. Владан Мојовић, Светлана Илић, Младен Милошевић, Љиљана Малајев, Мира Бјекић, Росанда Вујовић, Христина Симић

Облик рада	у групи, радионице,
Метод рада	форум-театра одглумити сличну ситуацију и могућа решења); метода наставити реченицу; метода израда пројекта
Средства	хамер, фломастери, маказе, папир, наставни листић са причом која је слична изложеној
Циљ	навести ученике да размишљају о другима, научити их да сагледају проблем са више аспеката, мотивисати их да се самостално и у групи снађу у свакој животној ситуацији
	ТОК ЧАСА
1. корак	<i>Први предлог:</i> Поделити листиће за драматизацију, затим се ученици поделе у 3 групе: глумци, режисери и публика (5 мин.) <i>Други предлог:</i> Ученике поделити у 4 групе и одредити заједнички задатак на основу ког треба доћи до резултата односно циља (ученици ће израђивати пројекат) <i>Трећи предлог:</i> Поделити ученике у 5 група и рећи им да треба да направе свој недељни план у који треба да унесу све обавезе како би добро испланирали време за учење, али и своје слободно време.
2. корак	<i>Први предлог:</i> "Режисери" поделе препоруке " глумцима" на који начин могу да реше проблем (на два или три начина). Глумци (њих двоје или троје) одглуме решења(која су вероватно различита)(10 мин.) <i>Други предлог:</i> Прва група ученика је из града, друга група је са села, трећа група су јединци а четврта група је из бројнијих породица. Сви добијају исти задатак, а очекивања су различита.

	<i>Трећи предлог:</i> Рећи ученицима да свака група има своје карактеристике: 1. групу чине ученици који имају много ваншколских активности, 2. групу они који проводе време ван школе на друштвеним мрежама и интернету, 3. групу они који имају много породичних обавеза, 4. групу они који живе сами и 5. групу они који време ван школе углавном проводе у друштву-
3. корак	<i>Први предлог:</i> Публика дискутује које је најбоље решење, или предлаже неко ново. (10 мин.) <i>Други предлог:</i> Чланови свих група могу међусобно да комуницирају, али ће свака група и сваки њен члан доћи до свог решења која ће после бити међусобно упоредива. <i>Трећи предлог:</i> Свака група треба кроз разговор да нађе најбоље решење за дату ситуацију, односно да организује време тако да учење постане свакодневно и да донесе боље резултате.
4. корак	<i>Први предлог:</i> Поново се одглуми изабрано решење и потом приступамо објашњавању мотивације и техника учења и организовања активности. (10 мин.) <i>Други предлог:</i> Поред методе израда пројекта због бољих резултата употребити и технику наставити реченицу која може дати нове информације и податке који ће бити од опште користи и за групу и за појединца. Подстаћи ће њихову индивидуалност, креативност и маштовитост. <i>Трећи предлог:</i> Свака група износи свој предлог. План се може написати и поставити тако да буде доступан свима и да им служи као помоћ за касније организовање.
5. корак	<i>Први предлог:</i> Користимо хетерогене групе за израду плана активности и мотивациону подршку ученицима који су у оваквим проблемима. Наравно, вршњачка подршка је у овом узрасту најважнија, па од старешина очекује од другова из одељења максималну подршку за свакога ко има овакве и сличне проблеме. (10 мин.) <i>Други предлог:</i> Овим двама техникама смо успели да постигнемо оно што се и од ученика и од нас очекује (потпуна мотивисаност) и заинтересованост за проблеме сваког појединца који сутра могу бити и наши. <i>Трећи предлог:</i> У оквиру групе ученици заједно треба да нађу решење што подстиче тимски рад. Уче да и други могу имати сличне препреке као и они и да заједничким радом могу једни другима да помогну.

Група 8. Горан Поповић, Светлана Павловић Нешић, Маја Видосављевић, Ивица Милошевић, Снежана Живковић, Весна Радовановић, Александра Стефановић

Облик рада	индивидуални, фронтални
Метод рада	разговор, гостовање, метода „важно и хитно“, наставити реченицу, објашњавам детету
Средства	дидактички материјал
Циљ	Мотивисати ученике за рад у свакој ситуацији, без обзира на животне околности у којима се налазе. Утврђивање проблема ученице и осталих ученика у учењу Схватање суштине и сржи градива које се учи. Усвојено градиво треба да постане применљиво.
	ТОК ЧАСА
1. корак	<i>Први предлог:</i> Иницирати разговор на тему "моја породица, моје село/мој град". <i>Други предлог:</i> Сваки ученик треба да каже неколико реченица на ту тему. Ученици треба да наставе започету реченицу: Моја породица је за мене... У мом граду/селу највише волим.. У учењу проводим... Највише волим да учим... У слободно време најпешће...
2. корак	<i>Први предлог:</i> Разговор на тему "Зашто сам уписао ову школу и шта моји родитељи очекују од мене" <i>Други предлог:</i> Гостовање педагога са уводном темом „Баријере у учењу“. Дискусија о баријерама које пред појединим ученицима стоје у току учења.
3. корак	<i>Први предлог:</i> Замолити другарицу из села/клупе/или неког другог ученика да помогне својој другарици у смислу дружења или заједничког учења. <i>Други предлог:</i> Упознати ученике са свим методама учења, начинима на које ће користити поједине методе самостално, или у току слободног времена. Ученици може помоћи један или више другова из разреда. Израда и контрола личног плана рада за период од недељу дана.
4. корак	<i>Први предлог:</i> Израда табеле "важно и хитно" <i>Други предлог:</i> Направити кратак увод методом Настави реченицу (обавезно са ученицом). Одабиром једне обрађене лекције, применити методу Објашњавам детету, укључити ученицу, пратити и утврдити да ли без тешкоћа долазе до сржи материје.
5. корак	<i>Први предлог:</i> Евалуација <i>Други предлог:</i> После одређеног временског периода, упоредити успехе ученика након примењене методе.

Група 13. Јелена Кнежевић, Горан Оташевић, Дамир Добриловић, Марија Крстић, Горан Станојевић, Драгана Мартиновић, Ивана Стојановић, Снежана Недић

Облик рада	групни
Метод рада	дијалошки, радионица
Средства	пак папир, фломастери, самолепљиви стикери
Циљ	Сагледавање реалне ситуације у којој се налазе ученици којима је пребивалиште у месту школовања и они којима то није. Предности и недостаци. Посебан акценат ставити на повољности ученика који не живе код куће. Утврђивање проблема учења и проналажење решења
	ТОК ЧАСА
1. корак	Поделити ученике на групе од по 4 ученика. Половина група од укупног броја имаће улогу 1 (ученици којима је пребивалиште у месту школовања или путују кући сваког дана) док ће остале групе имати улогу 2 (ученици који живе као подстанари или у ученичком дому)
2. корак	Свака група сачињава листу предности и недостатака ситуације у којој се ученици те групе налазе (на папиру великог формата). Групе - 1 састављају листу предности и недостатака живота "са родитељима" док групе - 2 састављају листу предности и недостатака када се живи сам/са цимером/у дому. Обе групе у своје листе стављају и списак проблема у учењу са којима се суочавају, или се могу суочити.
3. корак	Након састављених листа, свака група излаже и презентује свој пано.
4. корак	Дискусија: ученици "супротне" групе покушавају да одреде "тежинске факторе" сваког недостатка и сваке предности коју ученици друге групе имају. Колико је нека предност/недостатак заиста велики/мали? Циљ је показати да ученици који живе са родитељима виде пуно предности у томе што ученици из супротне групе живе сами, а како предности које они имају и нису тако значајне. Упоређивање проблема у учењу једне групе са проблемима друге групе. Ученици затим предлажу решења за ове проблеме.
5. корак	Уз помоћ одељенског старешине саставља се коначан списак највећих предности и недостатака једног и другог начина живота. Оцене дају ученици супротне групе. Циљ је показати ученицима који живе сами да су они у ситуацији у којој би многи желели да се нађу, и како и тај начин живота има и неке велике предности у односу на живот са родитељима, а пре свега у погледу могућности самосталне организације времена, учења, слободе кретања и мање кућних обавеза. Ученици проналазе решења за проблем учења сваког ученика појединачно па тако и за ученицу о којој је реч.

Ситуација 4. – Подстицање смисленог учења

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу седмог разреда основне школе. Један ученик вам се пожалио да наставницу физике уопште не разуме кад предаје лекције, те да и лекције и формуле учи напамет. Код вас је дошао да се посаветује шта да ради кад буде усмено одговарао, јер ако га наставница у пола реченице прекине, он неће знати да настави даље.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - ставити акценат на смислено учење.

Ваша решења ситуације

Група 4. Весна Никитовић, Снежана Миловановић, Јелена Јанкањ, Душица Јевтовић, Александра Пешкир, Марија Ритан

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	демонстрација, рад на тексту, дијалошка
Средства	презентација о техникама учења, рачунар и пројектор, текстови "Бонтон" и "Здравље"
Циљ	Оспособити ученике да користе технике учења које поспешују смислено учење- Сваки ученик треба да препозна начин који њему одговара -са мање времена и труда омогућава да се научено дуже памти и спорије заборавља
	ТОК ЧАСА
1. корак	Кроз разговор сагледати начине на које ученици савладавају градиво (очекивани одговори: читање лекције неколико пута, понављање, подвлачење, решавање задатака из збирке..) Доћи до закључка да такве технике не дају увек најбоље резултате. Истаћи циљ часа -овладавање новим техникама учења.
2. корак	Уз подршку презентације представити ученицима следеће технике учења - "Од текста до табеле", "Мапе ума" и "Истраживачи". Затим на конкретном тексту (кратак текст о правилној исхрани) објаснити како би изгледале те технике. Кроз питања проверити да ли су разумели и евентуално, ако има потребе разрадити још један пример. Трајање корака око 15 минута.
3. корак	Поделити ученике у групе (по 4 ученика у групи) и поделити припремљен текст (припремљен текст о правилима лепог понашања). Свака група учи текст користећи технику - табелу или мапу ума, која је додељена тој групи. Трајање овог корака је око 10 минута.

4. корак	Поделити ученицима други текст (на пример о здравом начину живота), који треба да уче другом техником (ако је прва техника била "Од текста до табеле" онда користе "Мапе ума" и обрнуто). Трајање корака је 10 минута.
5. корак	Дискусија о техникама учења, предлози о садржајима где се могу користити ове две технике, свако од ученика се изјашњава која техника је њему више одговарала и због чега. Ученици износе своје ставове о овим начинима учења. Договорити тему коју ученици треба да проуче до наредне недеље техником "Истраживачи" (допустити ученицима да предложе тему, ако нема примерених предлога наставник задаје тему).

Група 9. Душанка Бабић, Обрад Рајевац, Владан Констадиновић, Снежана Касаповић, Марина Нешовић, Марија Јосиповић, Момчило Николић, Зорица Капларевић

Облик рада	фронтални, рад у групи
Метод рада	дијалошка, демонстрација, наставити реченицу
Средства	шема, рачунар, видео бим
Циљ	Поправљање успеха ученика, упућивање на савладавање техника учења, подстицање ученика на анализирање, извођење закључака и раздвајање дефиниција на смислене делове, упознавање ученика са могућим техникама учења, оспособљавање ученика да сами процене који им метод и техника највише одговара за учење.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Приказати ученицима технике учења коришћењем мултимедијалних приказа. Обратити пажњу на активно учење и учење решавањем проблема. Приказати презентацију о техникама учења (прављење бележака, подвлачење текста у једној или више боја, цртање мапа, табеларних прегледа, шематских приказа, дијаграма, графика..)
2. корак	Ученици добијају задатак да дефинишу предмете из којих не постижу задовољавајући успех, заједнички анализирају и налазе сличности и покушавају да одаберу адекватну технику и методу учења. Ученици износе своје ставове о начинима учења градива физике, самостално или уз помоћ разредног старешине. Ученици треба да наставе започете реченице: Учење физике је за мене...; Када учим ја...; На основу тога заједно са ученицима долазимо до сазнања о техникама и начинима учења градива физике.
3. корак	Ученици изводе закључак која би техника и метода учења била најпогоднија за градиво физике. Ученици изаберу једну тему из градива физике. Затим их поделимо у групе и свака група извлачи цедуљу на којој је написан наслов одређене технике учења. Задатак је да свака група објасни изабрану тему из градива физике кроз одређену технику учења.
4. корак	Ученици сагледавају сопствене слабости у процесу учења . Ученици износе своје ставове о овим начинима учења (шта им се допало а шта не, уз обавезно образложење зашто) и доносе закључке самостално или уз помоћ одељенског старешине.
5. корак	Ученици пореде понуђене технике учења са сопственим могућностима, и усвајају оне које су за њих најпогодније за смислено учење. Обавезно разговарати са наставником физике после овог часа. После неког времена анкетирати ученике и проверити ефекте активности.

Група 14. Јелена Тодоровић, Татјана Ановић, Александра Секулић, Драгана Костић, Мирјана Јечменица, Сања Љубомировић, Јагода Ранчић,

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	рад на тексту, дијалогска
Средства	дидактички материјал, хамер папир, фломастери, рачунар, пројектор
Циљ	Побољшати успех ученика. Ангажовање сложенијих менталних процеса (упоређивање, закључивање, критичко мишљење...). Упознати ученике са методама и техникама успешног смисленог учења и одређеним мнемотехникама, затим интерактивним методама и применити их. Развити код ученика осећај за анализу садржаја, градива, које се учи. Увежбавати одређивање кључних појмова и поспешити памћење уношењем визуелне димензије.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима приказати презентацију "Учење са смислом", акценат ставити на фазе које оно подразумева: 1. понављање градива према тезама, белешкама, мапама ума... 2. организовање градива упоређивањем, разграничавањем... и 3. елаборирање градива закључивањем, анализирањем, формирањем сопственог става.
2. корак	Ученике поделити у 4 групе. Поделити групама припремљен дидактички материјал (по могућности неку од лекција из физике или било којег другог предмета за који одељењски старешина процени да би био погодан), хамер папир, фломастере. Разместити групе на четири стране у учионици.
3. корак	Прва група ученика има задатак да помоћу графова представи повезаност појмова из задате лекције. Уче лекцију помоћу мапа ума. Друга група ученика добија задатак да испише формуле дате у лекцији, а затим да осмисли и испише реченице тако да почетна слова сваке речи одређене реченице прате одговарајућу формулу. Појаснити примером $V=s/t$ (Воз силно тутњи). Уче лекцију помоћу једне од мнемотехника. Трећа група ученика треба да савлада садржај лекције техником "од текста до табеле". Задатак је да прочитају и обраде текст, а затим да направе табелу у коју ће унети кључне појмове, њихова објашњења, примере, евентуално, да нађу области примене. Четврта група ученика ће на основу датог текста (садржаја лекције) начинити кратак резиме прво подвлачењем „битног текста“, а потом да формулишу тезе (направе подсетник). На тај начин ће анализирати и издвајати битно од небитног. Ученицима дати 20 минута за рад.
4. корак	Ученицима дати краћи тест провере наученог градива. Након завршетка теста разменом радова између прве и треће, друге и четврте групе извршити проверу.
5. корак	Окачити групне радове и дискутовати о методама и техникама учења. У зависности од преосталог времена продискутовати које методе учења би одговарале одређеним предметима.

Ситуација 5. – Изучавање различитих техника учења

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Добили сте нову генерацију ученика, кренула је школска година, а ученици почели да добијају слабе оцене. На ваше питање зашто су оцене такве, они су вам се пожалили да имају много предмета, више него код осталих образовних профила, и да је велики број предмета за њих потпуно нов и непознат.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - научити ученике да међу разноврсним техникама учења пронађу оне које њима највише одговарају.

Ваша решења ситуације

Група 5. Јелена Тодоровић, Љиљана Ковачевић, Небојша Филиповић, Кристина Цветковић, Љиљана Јовић, Лидија Јевтић Вушковић, Јордан Златић, Радена Лончар

Облик рада	фронтални и групни
Метод рада	демонстрација
Средства	пак папир, фломастери, папири са текстом и методом учења
Циљ	Упознавање са различитим техникама учења и избор најповољније технике у зависности од градива и потреба ученика. Вратити самопоуздање и ојачати вољу ученика указујући на то да се сваки проблем може савладати.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Ученицима приказати презентацију техника учења (од текста до табеле, цртање мапа ума, израда резимеа и учење по страницама). Нагласити да постоје и друге технике учења али да су ове издвојене за примену на овом часу. Заједно са ученицима урадити расподелу времена да бисмо им омогућили бољи увид у њихов проблем. (временски ток 5 минута)
2. корак	Ученици ће се сами поделити у 4 групе према методи коју хоће да истраже. Свака група има исти текст. Једна група ће обрадити текст методом од текста до табеле, друга цртањем мапа ума, трећа израдом резимеа, док ће четврта група обрадити текст методом учење по страницама. Групе ће свој рад представити на хамеру. (временски ток 15 минута)
3. корак	Вође група у кратким цртама представљају своју методу учења примењену над датим текстом. Износе главне предности и недостатке које су учили. По

	могућству предлажу и предмет (предмете) где би ова техника учења дала најбоље резултате. (временски ток 10 минута)
4. корак	На основу презентација група, ученици заједно са одељенским старешином одређују која метода је најприкладнија за савладавање (које врсте) градива. (временски ток 10 минута)
5. корак	Одељењски старешина изводи закључак да међу приказаним техникама учења треба изабрати ону која ученику највише одговара за дато градиво, чиме ће повећати ефикасност учења. Такође их саветује да треба да користе и друге методе, које ће са њиховом недељном расподелом времена имати видљив успех. (временски ток 5 минута)

Група 10. Татјана Шуковић, Татјана Кажић, Маја Тијанић Марковић, Биљана Брадић

Облик рада	фронтални, у групи
Метод рада	метод разговора, излагање, постављање питања, дијалогска метода
Средства	дидактичка средства
Циљ	оспособити ученике да разумеју научено, приближити технике учења.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Изабрати ученика који је у почетном периоду показао да је успешно овладао техникама учења и сналази се у изабраној теми. Затражити да спреми предавање о области која доноси највише забуна ученицима. У исто време затражити од осталих ученика да прочитају тему и стекну први утисак о теми у целисти. <i>Други предлог:</i> позвати бих госта (педагог или психолог) који би деци приближио методе за помоћ у учењу. Након тога би направили малу анкету међу ученицима у којој би се деца определила за неку методу. Тако би се формирале групе за анализу неке теме.
2. корак	Излагање изабраног ученика пред ученицима. Осим излагања теме, говори и о начину на који је тему научио, наводи литературу коју је користио. Такође, говори и о различитим техникама учења без обзира да ли их користи или их је користио у учењу конкретног градива. Потребно је да наши ученици добију широк дијапазон техника како би изабрали оне који им највише одговарају. <i>Други предлог:</i> у овом делу би се задала или изложила тема пред ученицима. Затим би свака група према својим склоностима и изабраним методама анализирала представљену тему.
3. корак	Ученици, након саслушаног предавања, постављају питања о деловима које нису разумели. Предавач и други ученици покушавају да нађу одговор на питања чиме сви, укључујући и предавача, улазе дубље у тему. Користи се метод "објашњавања детету". <i>Други предлог:</i> једна по једна група излаже своју анализу теме, остали пажљиво слушају и након излагања дају примедбе.
4. корак	Започиње шира дискусија о теми, анализира се и објашњава а ученици постављају питања и одговарају на она која сматрају да су разумели. Разредни старешина усмерава дискусију, уколико се удаљи од суштине. Ученици, анонимно на папирићима описују свој начин учења. Папирићи се сакупљају у шешир, кутију. Ученици се поделе у групе од 5-6 ученика. Свака група извлачи по два папирића и групно анализира описане начине учења и на основу сазнања које су добили на овом часу, даје савет особи како да унапреди начин учења. Овде се дискусија преноси на ниво целог одељења.
5. корак	Закључивање теме. Сваки од ученика се изјашњава о томе колико је разумео и усвојио област. Класификују делове које нису разумели да би поставили смислена питања предметном професору.

Тема: ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА

Ситуација 1. – Учестало кашњење на часове

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу другог разреда средње школе. Имате једног ученика који стално касни на прве часове. Некад закасни на први, некад дође у школу од средине другог, а некада тек за почетак трећег часа. На питање зашто касни, његов одговор је увек исти: <i>"Успавао сам се"</i> . Међутим, ученик, такође, редовно правда своје кашњење лекарским оправдањима. Вама је више него јасно да му оправдања издаје мајка која је лекар.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о одговорном понашању.

Ваша решења ситуације

Група 1. Петар Јевремовић, Наташа Меловић Чантрић, Снежана Цветковић, Весна Маринковић, , Селена Авдаловић Бурековић

Облик рада	фронтални, групни рад
Метод рада	игра улога, дискусија, метода илустрације
Средства	пак папир и фломастери
Циљ	Указати на негативне последице неоправданог или оправданог, али намерног изостајања из школе.
	ТОК ЧАСА
1. корак	На самом почетку часа применом А,Б,Ц метода, ученици наводе могуће разлоге кашњења на часове
2. корак	Ученици су подељени у две групе и у оквиру група деле улоге; прва група бира два ученика који ће играти улоге ученика и наставника а, друга група бира ученике који ће играти улоге родитеља и наставника.
3. корак	Групе израђују сценарио на тему: "Изговори ученика - родитеља за кашњења на часове".
4. корак	Одабрани ученици глуме непријатне ситуације и покушавају да се нађу у улогама ученика и родитеља који оправдавају часове уз лажна оправдања. затим ученици дискутују како су се осећали у датим улогама.

5. корак	После дискусије, ученици сами доносе и образлажу правила понашања која се односе на изостајање из школе и последице кршења тих правила. Све записују на пак папиру тј. праве постер који ће окачити на видно место у учионици.
-----------------	--

Група 6. Милена Јанковић, Милка Јоксић, Иван Амон, Наташа Јездимировић, Данијела Алексић, Јасмина Вујичић

Облик рада	групни
Метод рада	АБЦ, вербални, израда плаката
Средства	шема организације времена, материјал за израду плаката (хамер, фломастери)
Циљ	Долазак ученика без кашњења на први час. Развијање свести о одговорном понашању.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставник са ученицима прича о разлозима кашњења и о негативним последицама. Затим се ученици поделе на групе. Добију задатак да према словима абецеде наведу разлоге изостајања.
2. корак	Ученици разврставају разлоге изостајања и сами предлажу начине за њихово превазилажење. Са наставником разматрају проблем организације времена и дискутују о сопственом дневном распореду.
3. корак	Подељени у групе, ученици праве шему свог организовања времена. Затим, коментаришу своје идеје и издвајају најбољи пример организације. Одељењски старешина кроз разговор утиче на ученике и скреће им пажњу на значај поштовања изабраног примера, и на тај начин утицао на развијање свести о одговорном понашању.
4. корак	Израђују плакат -Наша правила. Плакат могу поставити на видно место у учионици, и на тај начин их подсећао на правила која су сами поставили. Свака група предлаже неко правило за бољу организацију, поштовање свог и туђег времена, поштовање обавеза и рокова.
5. корак	Предвиђају се заједничке мере и формира се Суд Одељенске заједнице за кршење правила, који треба да установи санкције за ученике који касне на часове, као и награде за ученике без изостанака.

Група 11. Маја Гавриловић Стаменковић, Борјан Радојевић, Ивана Мицић, Лидија Радин Остојић, Тамара Ђикановић, Валентина Дамјановић

Облик рада	фронтални, рад у групи														
Метод рада	разговор, илустративна														
Средства	хамер, маркери, Закон о основама система образовања и васпитања														
Циљ	Сагледати негативне последице било неоправданог било оправданог, али намерног изостајања ученика са наставе, као и позитивне ефекте присуствовања часовима и редовног долажења на наставу. Развити свест о одговорном понашању.														
	ТОК ЧАСА														
1. корак	Подсетити ученике да је Законом о основама система образовања и васпитања утврђено да ученик има обавезу да редовно похађа наставу и извршава школске обавезе.Подсетити ученике да они који изостају са наставе губе континуитет у учењу и потребно им је време де се прилагоде и уклопе у школски рад. Развити свест о одговорности према својим обавезама. Указати ученицима да су савесност, одговорност,изражене радне навике, искреност према себи и другима врлине које су добробит за нас саме, те су и друштвено признате вредности.														
2. корак	А,Б,В метода - наставник испише слова азбуке на табли, а ученици на левој половини табле наводе разлоге "оправданог" изостајања са наставе, а на десној разлоге редовног похађања наставе, који почињу сваким од наведених слова. <table><tr><td>разлози "оправданог" изостајања са наставе</td><td>слова азбуке</td><td>разлози редовног похађања наставе</td></tr><tr><td></td><td>А</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Б</td><td></td></tr><tr><td></td><td>В</td><td></td></tr></table>			разлози "оправданог" изостајања са наставе	слова азбуке	разлози редовног похађања наставе		А			Б			В	
разлози "оправданог" изостајања са наставе	слова азбуке	разлози редовног похађања наставе													
	А														
	Б														
	В														
3. корак	Формирамо две групе од по пет ученика које заступају супротна становишта (за и против изостајања ученика са наставе). Напомена: ученика који стално касни сврстати у групу против изостајања. Групе најпре прикупљају аргументе за своје становиште (на основу исписаних разлога изостајања),														
4. корак	Затим следи дебата. Време говорника се може ограничити (нпр. 1 минут). Одељењски старешина сконцентрисано прати дебату, анализира и процењује њен ток, како би благовремено интервенисао у случају претварања дебате у "празан разговор".														
5. корак	Након дебате ученици сами или уз помоћ од старешине доносе правила понашања и последице кршења истих, проналазе позитивне и негативне ефекте присуствоваља часовима а потом их сликовито представљају на хамеру и каче на видно место у учионици. На једном делу хамера ученици могу нацртати књигу са ознаком Закона о основама система образовања и васпитања.														

Ситуација 2. – Развијање свести о сексуалности, разликама између полова и њиховој једнакости, о поштовању личности

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. Од почетка школске године прошло је месец дана, а вама су девојчице из вашег одељења бојажљиво признале да их дечаци <i>“малтретирају”</i> . Улазе им у свлачионице када се спремају за час физичког васпитања, <i>“шпијунирају”</i> их у женском тоалету, у пролазу их, као случајно, додирују. У разговору једна ученица вам је рекла како је ово исто испричала и својој мајци и како јој је мајка рекла да се најпре обрате вама. Тако су и могле снаге да вам се повере.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о сексуалности, различитости полова, једнакости између истих и поштовању личности.

Ваша решења ситуације

Група 2. Сандра Јевремовић Крстић, Драгана Генова, Снежана Пауновић, Катарина Симић, Слободанка Јовановић, Снежана Шкрбић, Мирослав Станчић, Данијела Матовић, Милица Ковачевић

Облик рада	групни рад
Метод рада	дискусија, анализа случаја
Средства	филм са ситуацијом у вези насиља
Циљ	развијање свести о сексуалности, различитости полова, једнакости полова и поштовању личности како би превазишли проблеме у понашању ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа и упознати ученике са појмом насиља, врстама насиља, различитостима и поштовању личности. (5 минута)
2. корак	Ученици се кроз дискусију подстичу да размисле о различитим облицима насиља. Кроз дискусију и анализу различитих изјава ученици изражавају своје мишљење и виђење појединих облика насиља, образлажући своје ставове. Дискусију усмерити у правцу различитих облика понашања ученика који јесу неки вид насиља, на појам сексуалности и изражавања сексуалности, једнакост између полова и поштовању личности других ученика, као и различитости која постоји међу њима. (10 минута)
3. корак	Ученике поделити у групе и заједно са ученицима погледати филм са ситуацијом у вези са насиљем (емоционално и сексуално насиље). Групе добијају задатак да анализирају дату ситуацију (Анализа случаја) уз усмеравање да је сагледају из угла онога ко врши насиље и из угла онога над ким се врши насиље, затим да покушају да замисле како су се обе стране осећале и шта су последице таквог понашања, као и да предложи могућност да се превазиђу описане ситуације (15 минута)
4. корак	Представник групе износи заједнички став групе о задатом проблему, разложима за његово настајање и начинима за његово превазилажење, као и мишљење о томе како су се осећали сами актери у овим ситуацијама. (10 минута)
5. корак	На крају часа ученицима указати на проблеме у понашању и последицама које они могу изазвати код друге особе. Указати на различите моделе ненасилног понашања и позитивним последицама таквог понашања. За наредни час разредног старешине најавити израду паноя правила понашања нашег одељења који ће стајати у учионици. (5 минута)

Група 7. Мирослава Николић, Бранка Прекић, Марина Луковић, Владан Цвејић, Слађана Бошковић, Катарина Мирковић, Татјана Бјекић, Биљана Ђорђевић,

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	Позориште у заједници, Акваријум и Међусобно дисциплиновање
Средства	Текст сценарија за представу, хамер за записивање правила/санкција и фломастери, "папирићи за осећања"/стикери
Циљ	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о сексуалности деце школског узраста и младих, о различитости и једнакости између истих и поштовању личности.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кроз разговор са ученицима доћи до проблема (понашање дечака које је непријатно девојчицама). Поделити ученицима папириће на којима ће описати своја осећања у тој ситуацији (девојчице-пошто су оне „малтретиране“) односно написати свој став о тој ситуацији (дечаки).
2. корак	Направити две групе (одвојити девојчице и дечаке) и поделити задужења: свака група треба да одабере три члана који ће глумити у „позоришту“. Девојчицама доделити улогу дечака у представи и обрнуто. Одабраним глумцима поделити текст сценарија за представу и уз консултацију групе треба да припреме улогу. Док ученици припремају представу, наставник на табли распоређује папириће у две одвојене групе: осећања и став/размишљања
3. корак	Глумци изводе представу (сцена испред свлачионице и сцена у свлачионици, шта се дешава док се девојчице пресвлаче).
4. корак	Дискусија: утисци о представи. Методом „Акваријум“ ученици дискутују о осећањима и утисцима током представе. У средину седају четири ученика (две девојчице и два дечака који нису глумили), започињу дискусију, остали седе околу. У средини је једна празна столица да неко из спољњег круга може да се укључи у дискусију. Ако неко жели да се укључи у дискусију додиром по рамену ставља до знања неком од дискусаната да ће га заменити и сести у средину. 10мин
5. корак	Сумирати осећања и ставове са табле (којих је више - позитивних или негативних) Извести закључке: морамо развијати свест о сексуалности, различитости полова, једнакости између истих и поштовати свачију личност и интегритет. Не смемо чинити ништа што изазива непријатна осећања код других. Договорити шта је прихватљиво понашање, заједнички успоставити „правила одељења“ и допустити ученицима да предложи казне за кршење правила

Група 12. Александар Абаџин, Хајналка Бајор Грандић, Мирјана Вујичић, Владимир Глишић, Драгана Стевановић, Дубравка Смиљанић Јапунца

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дијалогска, метода „Граница“, дискусија, израда постера, метода „Међусобно дисциплиновање“
Средства	хамер, фломастери
Циљ	Ученици развијају свест о сексуалности, различитости полова, једнакости између истих и поштовању личности. Износе своје мишљење, прихватају туђа мишљења, поштују правила понашања и уважавају туђе потребе. Јавља се лична и колективна одговорност код ученика.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Гостујући предавач (ученик средње школе са тренингом вршњачке едукације) држи кратко предавање о пубертету и сексуалности. Ученици питају оно што им је нејасно и интересантно, а затим дискутују о томе. Предавач упућује ученике на литературу из које могу сазнати нешто више о овој теми и на помоћ на ту тему могу добити и од старешине или педагога школе.
2. корак	Метода за превазилажење проблема у понашању ученика - Вежба граница. Ученици су подељени у две врсте, тако да су у једној врсти само девојчице, а у другој дечаки. Стоје на супротним странама, једни преко пута других. Задатак је да између себе направе такво одстојање које сматрају прихватљивим. Прилазе наизменично, на знак наставника, правећи мале кораке а на размаку када се осете угроженим ученици дају знак руком.
3. корак	Након завршене вежбе, разговор са ученицима о појму личних граница и важности њиховог поштовања. Учити да сви имамо различите границе и да је то ОК. Пошто су у овој ситуацији девојчице те које су "малтретиране" од стране дечака усмерити дискусију у супротном смеру, како би се дечаки осећали да се они нађу у сличној ситуацији.
4. корак	Израда постера „Наша правила“. Ученици дају предлоге и образлажу правила која се односе на различитости полова, поштовање личности и личних граница. Усвојени предлози се записују на хамеру који ће бити окачен на видно место у учионици.
5. корак	Договор о „међусобном дисциплиновању“. Уколико неко од ученика буде кршио одређена правила понашања, ученици предлажу могућу казну. На постеру са правилима дописати и предложене санкције за кршење правила. Развија се лична и колективна одговорност код ученика.

Ситуација 3. – Сузбијање насиља

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу осмог разреда основне школе. На питање зашто Милан није данас дошао у школу, ученици су само слегли раменима, Милан се ником није јавио. Када се завршио час и када су сви ученици изашли из учионице, прилази вам Милица и говори како је случајно, јуче, када се враћала из школе, видела Огњена и Уроша како Милану скидају патике и говоре му: Ако неком зуцнеш о овоме, надрљаћеш. Моли вас да не одате шта вам је рекла, јер ће они мислити да их је Милан оцинкарио, али и да ипак нешто предузмете.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - радити на сузбијању насиља.

Ваша решења ситуације

Група 3. Светлана Илић, Љиљана Малајев, Мира Бјекић, Росанда Вујовић, Христина Симић, Мирко Аћимовић, Слађана Вучуровић

Облик рада	у групама, фронтално
Метод рада	преузимање улога, позориште у заједници, дебата, гост на часу, израда постера, међусобно дисциплиновање
Средства	филм на тему вршњачког насиља, хамер у боји, маркери, маказе
Циљ	осудити и предупредити насиље, послати важну поруку осталим ученицима и заједници, развијати емпатију ученика, понудити могућа решења конфликта, оснажити "жртве", удубити се у проблем ученика, износити критичко мишљење, тумачити и разумевати важност правила
	ТОК ЧАСА
1. корак	Погледати филм. Поделити ученике у две групе: група "за" (глумци), група "против" (публика). Метода дебате (ученике поделити у две групе супротних становишта за и против физичког решавања конфликта). Време ограничено за дебату један минут. Не учествују сви ученици. Остали су публика. Временско трајање 10 минута. Водити рачуна да дебата не добије облик препирке.
2. корак	Група "за" износи своје аргументе (након међусобних договора) то јест брани насилнике - проналази узроке њиховог понашања. Група "против" износи своје мишљење-објашњава осећања жртве, могуће последице и за насилнике а и за жртву. (10 минута)
3. корак	Гостовање психолога, који објашњава технике ненасилне комуникације (укратко), па заједно покушавају да пронађу начин да се агресија смањи. Психолог илуструје своје сугестије примерима из школске праксе. (10 минута)
4. корак	Подсећамо се на одељенска правила (где би свакако морало постојати основно правило да поштујемо личност и имовину других). Израда постера "Наша правила" (10 минута)
5. корак	Ако желе, ученици могу припремити и "позориште у заједници" да би приказали своје ангажовање у превазилажењу насиља. На неком од следећих часова може се организовати приказ у дворишту, парку или на тргу. Такође би било добро да се улоге мењају. (5 минута)

Група 8. Горан Поповић, Светлана Павловић Нешић, Маја Видосављевић, Ивица Милошевић, Снежана Живковић, Весна Радовановић, Александра Стефановић

Облик рада	групни рад, фронтални, индивидуални
Метод рада	анализа случаја, санта леда
Средства	плакат, хамер, фломастери, селотејп, слике
Циљ	уочавање и решавање конфликтних ситуација које доводе до појаве насиља
ТОК ЧАСА	
1. корак	Најавити да је час инспирисан текстом у новинама о вршњачком насиљу у школама. Након тога водити разговор са ученицима зашто људи уопште прибегавају насиљу и шта је по њиховом мишљењу насиље.
2. корак	Одељењски старешина дели ученике у 3 групе, на столовима су постављени следећи задаци: 1. Физички обрачун настао због пораза у фудбалу. 2. Вређање у групи девојчица које не могу да се договоре о преузимању водеће улоге. 3. Туча два друга. Задатак ученика је да осмисле позитивно разрешење конфликта, а могу и да их одглуме.
3. корак	Групе извештавају о врстама насиља, њиховим узроцима и начинима решавања датих ситуација. Следи исписивање на плакату неколико савета за решавање конфликтних ситуација. (одељењски старешина исписује док ученици набрајају савете)
4. корак	"Анализом случаја" ученике довести у ситуацију да анализирају ситуацију сличну оној која се десила са Миланом, Огњеном и Милицом (без именовања учесника), а затим отворити дискусију на задату тему.
5. корак	"Санта леда" треба да у последњој етапи омогући дубљи увид у проблем и његово разрешење. Исписивањем видљивих проблема на врху санте и оних који су невидљиви а можда озбиљнији на дну санте. После извесног времена (можда за месец дана) опет разговарати са ученицима о појави свих видова насиља- физичко, психичко/емоционално, сексуално.

Група 13. Горан Оташевић, Дамир Добриловић, Марија Крстић, Горан Станојевић, Драгана Мартиновић, Ивана Стојановић, Снежана Недић

Облик рада	групни рад, рад у паровима
Метод рада	квиз особа А,Б,Ц, метод анализе, постер наша правила
Средства	стикери, фломастери, хамер
Циљ	Решавање проблема насиља у вршњачкој групи и поправљање климе у одељењу
ТОК ЧАСА	
1. корак	Издвоје се 3 ученика, особе А, Б и Ц. Остали ученици се поделе у групе (број чланова групе зависиће од броја ученика у одељењу, по 4 или 5 ученика у групи). Такође се формира група од 2-3 ученика (рецимо ученици Д, Е, Ф) који су мало импулсивнији, темпераментнији, имају "агресивнији приступ" решавању конфликта... евентуално имају изречену неку васпитну меру због повреда обавеза. Међу њима је или Огњен, или Урош.
2. корак	Особе А, Б и Ц имају задатак да испричају своје искуство као жртве насиља.
3. корак	Особе Д, Е, Ф имају задатак да себе ставе у ситуацију жртве насиља и да пробају да замисле како би они реаговали и како би се осећали у наведеним ситуацијама. Ученици имају задатак да наведу узроке и које су последице насиља из наведених прича. (Овде ће бити примењен метод анализе, самим тим што наводе узроке и последице)
4. корак	Заједнички задатак је да свака група предложи начине за препознавање и превазилажење насиља и конфликта међу вршњацима. Наставник качи слике из новина у којима су приказани разни облици вршњачког насиља. Ученици у паровима дискутују о сликама и бележе идеје о томе како би се они осећали да им се догоди нешто слично, да их неко нападне или да им неко прети. Парови износе своја мишљења, међу њима и ученици Урош и Огњен.
5. корак	Израда плаката који приказује осуђивање насиље и израда плаката који приказује на који начин се могу превазићи конфликтне ситуације, и издвојити их као правила одељења којих ће се убудуће придржавати.

Ситуација 4. – Сузбијање агресивности

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Почела је школска година и ваше колеге су почеле да се жале како Марко из вашег одељења показује агresiју на њиховим часовима: шутира врата, лупа столицама, гура столове, удара другаре, чупа другарице, а и на опомене наставника одговара речима: <i>“шта ми можете”, “аха, важи”, “баш ме брига”</i> итд. Ви знате да Марко живи у породици у којој је отац алкохоличар и који често малтретира и њега и његову мајку. Међутим, то не оправдава његово понашање.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - радити на сузбијању агресивности.

Ваша решења ситуације

Група 4. Весна Никитовић, Снежана Миловановић, Татјана Радосављевић, Јелена Јанкаћ, Душица Јевтовић, Марија Ритан, Зорица Божић, Данка Гаћеша

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	вербална, демонстративна, Санта леда, Постер са саветима
Средства	припремљен флип-чарт са ситуацијом и нацтраном "Сантом леда", текст/стрип са ситуацијама и сантама за групни рад, оловке и фломастери
Циљ	Превазилажење проблема у понашању, тренинг позитивне комуникације, сузбијање агресивног понашања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Увод у проблем кроз разговор/питања: Да ли смо били у ситуацији када смо реаговали непримерено, разлог наше реакције, како смо се осећали (пријатно или непријатно). Наставник започиње личним примером (нико није савршен :)) да би ослободио и охрабрио ученике да и они изнесу своје приче. Истаћи циљ часа.
2. корак	На флип-чарту се у форми стрипа налази ситуација: 1. Јована је неиспавана и нерасположена јер је синоћ видела момка који јој је симпатичан у друштву Маје, долази у школу; 2. Прилази јој Маја и тражи домаћи из енглеског да препише; 3. Јована љутито одговара: "Ма пусти ме, не може, што ниси сама урадила #%&...." Анализа видљивог и невидљивог дела на "Санти леда" уз сугестије ученика. Разговор на тему како би Јованини одговори могли да изгледају (наставник

	записује поред санте леда) а да разговор не резултира свађом и сукобом. Ко се од њих две како осећао у тој ситуацији? Како да Јована реши проблем, коме може да се обрати за помоћ у решавању проблема, где да потражи савет и слично.
3. корак	Ученици се деле у групе (по 4-5 ученика), добијају ситуације за анализу методом "Санта леда" Предлози за ситуације: 1) Милош живи само са оцем који је тешко болестан. Он једини брине о њему. Због тога често изостаје са часова, долази уморан и ненаспаван у школу. Постао је асоцијалан и врло раздражљив. 2) Петар живи са родитељима који имају очајан брак. Наклоњен је оцу. Отац је тих, одмерен човек, предан породици и послу. Мајка је егосцентрична, незадовољна начином живота, груба према супругу и сину. Професорка биологије има сличности с Петровом мајком. Провоцира ученике, вређа их, није спремна на дијалог, неодговорно се односи према свом послу. Петар отворено показује нетрпељивост према њој. 3) Ања се заљубила у дечка друге расе и почела да се забавља са њим. Од тог момента, блиске другарице су почеле да је избегавају. Свакодневно добија анонимне провокативне СМС поруке. Уплашена је, збуњена, не зна коме да се повери. И њени родитељи су против те везе. 4) Сара похађа школу коју није желела да упише, и која јој се не допада. Непријатељски је расположена према свима у школи, и према друштву и према наставницима. У породици то не испољава, има врло строге родитеље. Свесна је да је сама крива што није уписала жељену школу јер је лоше урадила пријемни испит. 5) II-2 је најбоље одељење у школи. Посебно се истиче по компактности и солидарности. На полугодишту у одељење долази нови ученик, премештен је из друге школе по казни. Врло је виспрен, са израженом жељом за доминацијом у групи. За кратко време, у одељењу долази до тоталне поларизације. Поједини чланови супротстављених група несугласице чак решавају и физичким обрачунима. Једној групи ученика доделити ситуацију са породичним проблемом али без алкохолизма, нпр болестан родитељ (трудити се да Марко није у тој групи) . Групе појединачно решавају проблем, записију видљиве и невидљиве аспекте и предлоге за превазилажење проблема као и побољшање комуникационих вештина. По један представник групе представља рад. Посебно обратити пажњу на групу са Марковим проблемом, сугестијама указати којим одраслим особама треба да се обрате за помоћ и подршку
4. корак	На припремљеном постеру записују се савети до којих су ученици дошли кроз групни рад. Свака група добија "своју боју" и награђује се аплаузом када представник упише савете. Група са највише добрих савета се проглашава за "најкреативнију" и чланови групе имају "част" да се потпишу на постер
5. корак	Наставник допуњава постер са још неколико конструктивних савета за решавање конфликтних ситуација (уколико ученици нису самостално дошли до њих): 1. Заузмите кооперативни став,

	2. Поштујте себе и друге; 3. Препознајте и задовољите властите потребе, а да при томе не угрозите друге 4. Будите спремни да слушате и разумете друге; 5. Решавајте конфликт када је најпогодније (када обе стране прође љутња и када имају довољно енергије, воље и времена да га реше); 6. Будите отворени и критички посматрајте ствари; 7. Не преиспитујте само ставове и понашања других, већ прво преиспитајте себе, своје ставове и мотиве; 8. Прихватите конфликте као саставни део живота; 9. Не избегавајте их, они су често неминовни;
--	--

Група 9. Душанка Бабић, Обрад Рајевац, Снежана Касаповић, Јелена Станковић, Марија Јосиповић, Зорица Капларевић

Облик рада	фронтални, индивидуални, рад у групи
Метод рада	Међусобно дисциплиновање, демонстрација, позориште у заједници, презентација у power point-у
Средства	картице, рачунар
Циљ	Усмеравање ученика да формирају свој став о потреби дисциплинованог понашања и његовој контроли, удубљивање ученика у проблем насиља и његово разумевање, развој критичког мишљења и сагледавања ситуације из различитих углова
	ТОК ЧАСА
1. корак	Најпре ученицима показујемо презентацију шта све може представљати насиље и шта је све насиље, како се оно испољава, ко је жртва, а ко сноси последице. Кратак разговор о овој презентацији. Битно је да ученици имају представу шта представља насиље и да увиде да то није нимало безазлена ствар. Ученици су подељени у две групе. Задатак је да одиграју мини представу прва група да представи агресивно понашање ученика на часу и реакцију осталих присутних (нпр. незадовољство добијеном оценом, лупање вратима, шутирање столица клупа, агресивно и дрско обраћање наставнику и друговима)... друга група да представи агресивно понашање ученика према друговима (незадовољство добијеном оценом зашто му нису помогли при одговарању, шапутали, гурање другара, ударање, претње.)
2. корак	Ученици коментаришу одигране представе, разговарају о насиљу, дрском и безобзирном понашању у одређеним ситуацијама. Какви су то поступци? Како би они поступили у одређеној ситуацији? Зашто су баш одлучили да одређени поступак санкционишу одређеном казном?

3. корак	Ученици добијају картице на којима су презентоване могуће ситуације агресивног понашања ученика. Добијају задатак да изврше индивидуалну процену тежине ситуације која је представљена на картици. Ове картице су жуте боје. Осим жутих добијају и црвене картице и оне представљају казне које следе за испољавање представљених облика агресивног понашања. На овај начин ученик одређује тежину конкретне ситуације и истовремено врши одабир адекватне казне. На који начин је могла да се реши одређена ситуација, а да не дође до насиља?
4. корак	Свој став ученик изражава постављањем жуте картице на табли са леве стране, док на десну страну поставља црвене картице и тако успоставља јасну и логичну везу између понашања и последице коју оно проузрокује. Презентација ситуација са почетка часа решене на најбољи могући начин без употребе насиља, већ слушањем, разговорима, причом, разумевањем и поштовањем туђе личности. Разговор са ученицима: У чему је разлика када упоредимо ситуације са почетка часа и сада, како су решени сви ови проблеми? Има ли сада насиља? По вашем мишљењу, које је решење боље? (Наравно, без насиља)
5. корак	Ученици износе своје ставове о проблемима у понашању и доносе закључке самостално или уз помоћ разредног старешине. Насиље је избор и за насиље је увек одговоран онај ко га врши. По завршетку часа следи индивидуалан разговор са учеником који је испољавао агресивно понашање да би пронашли узрок таквог понашања а затим и разговори са родитељима ученика и стручном службом ради проналажења одговарајућег решења за превазилажење проблема у понашању овог ученика.

Група 14. Јелена Тодоровић, Татјана Ановић, Александра Секулић, Драгана Костић, Мирјана Јечменица, Марина Толић, Сања Љубомировић, Нела Ранковић

Облик рада	фронтални, рад у групи, индивидуални
Метод рада	метода демонстрације (аудио-визуелни метод), дијалошки, дебата, "хармоника"
Средства	лаптоп, пројектор, папир, фломастери, хамер папир и стикери
Циљ	Указати ученицима на последице агресивног понашања, превазилажење проблема у понашању и сузбијање агресивног понашања. Ученици једни другима кроз дебату указују да је агресивно понашање и насиље избор онога ко га врши. Јачање самопоуздања код ученика и свести о добрим странама њихове личности методом "хармоника".
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима приказати чланке из новина о <u>насиљу</u> .
2. корак	Дебата Ученици су унапред обавештени о темама дебате, како би могли да прикупе аргументе. Теме дебате су: - Агресивност појава која је стечена или урођена. - Агресивно понашање и његове последице. - Како препознајемо агресивно понашање? - Да ли је агресивно понашање допуштено у неким ситуацијама или не? - Како се боримо са агресивним понашањем? Ученици се деле у две групе и заступају супротна становишта. Ученици се деле у групе, групе се састоје из неколико ученика, док остали ученици посматрају, а затим следи дебата. Време говорника се може ограничити (нпр. 1 минут).
3. корак	Доношење суда о дебати. Ученици који су посматрали дебату доносе одлуку која је од супротстављених страна у праву.
4. корак	"Хармоника" Ученици добијају папир на ком исписују позитивне особине ученика чије понашање није било прикладно, пресавијају папир тако да следећи који пише не види шта је већ написано и шаљу даље све док папир не дође до ученика чије је име на папиру, на крају ученик чита позитивне особине којим су га окарактерисали ученици из одељења.
5. корак	Евалуација Изношење утисака о часу (и позитивних и негативних) лепљењем стикера на хамер папиру.

Ситуација 5. – Психоактивне супстанце

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу четвртог разреда средње школе. По почетку школске године примећујете да Дарко више није иста особа као прошле школске године. Кад разговара са вама не гледа вас у очи, тело му је готово стално некако опуштено, тромо. Кад хода као да се тетурa, а у току часа пита вас по пет пута да оде до тоалета. Сумњате да је почео да користи неке психоактивне супстанце.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о болестима зависности.

Ваша решења ситуације

Група 5. Јелена Тодоровић, Љиљана Ковачевић, Небојша Филиповић, Љиљана Јовић, Ивана Стојановић, Лидија Јевтић Вушковић, Радена Лончар

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	интерактивна, кооперативна, проблемско ситуациона, демонстрација презентацијом, наставити реченицу, позориште у заједници
Средства	рачунар, пројектор, наставни листићи, тест знања
Циљ	Формирање ставова, уверења и система вредности по питању болести зависности. Развијање свести о себи и способности самовредновања и вредновања. Вежбање ученика да кроз јавни наступ причају о проблему зависности, да препознају факторе који доводе до њихове употребе, да разуму опасност употребе на здравље појединца и његове околине, да знају где ће и на који начин добити информације у вези са превенцијом и лечењем болести зависности.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Асоцијација "Кад чујем реч дрога..." "Кад чујем реч алкохол..." "Кад чујем реч дувaн..." - ученици настављају реченицу Група од 4 ученика имала је задатак да своју улогу (водител, лекар специјалиста, излечени наркоман и инспектор за сузбијање наркотика) обради и припреми за час. Остали ученици биће публика. Водитељ поздравља гледаоце, упознаје их са темом и гостима, каже им да могу питати ако их нешто занима и даје реч доктору.
2. корак	Презентација (предходно припремљена о болестима зависности)

	Одељенски старешина презентује. Подстаћи ученике да буду искрени и храбри и испричају нам да ли су некада и сами били у ситуацији да пробају неке од психоактивних супстанци. Исто тако, подстаћи ученике да испричају ситуације и своје виђење злоупотребе алкохола и дроге у свом најближем окружењу, не откривајући њихов идентитет. Лекар говори о негативном утицају дрога на здравље и о променама које настају на емоционалном и менталном плану човека. Ученици, публика могу лекару поставити питања која ће их занимати.
3. корак	Тест знања Провера теста знања кроз презентацију и представљање решења уз коментаре и ученика и професора. Упућивање ученика на постојећу литературу и интернет сајтове везане за злоупотребу дроге. Водитељ најављује излеченог наркомана који наставља причу о свом путу дроге до излечења (описује шта га је навело на тај пут, какав му је живот био за време њиховог коришћења и колико му је била важна помоћ блиских особа за одвикавање). Публика поставља питања.
4. корак	Анализа ситуације Ученици се поделе у 3 групе. Свака група добија исту ситуацију 1. Да замисле име града 2. Како ће спречити улазак дроге (алкохола, дувана) у њихов град? 3. Где деца и одрасли проводе слободно време? Ученици раде (15 минута) Акценат је на другом кораку и томе како се друштво бори против уласка дроге у њихово окружење. Акценат треба ставити и на превенцију и конкретне мере које предузима држава у борби против злоупотреба алкохола и дрога код младих. Инспектор је последњи лик који ће говорити о врстама дрога које млади најчешће користе, о кривичним делима које чине под њиховим утицајем и о законским последицама због употребе тих средстава. Публика може постављати питања.
5. корак	Извештавање уз обавезни коментар за сваку групу. Водитељ или неко из публике (може и Дарко) извешће закључак о утицају психоактивних средстава, о њиховим последицама, али и о великој могућности да се човек може извући из тог света.

Група 10. Татјана Шуковић, Сања Марковић, Татјана Кажић, Маја Тијанић Марковић, Биљана Брадић, Сања Каљевић

Облик рада	индивидуални, групни и фронтални
Метод рада	игровна активност, метод разговора, излагање
Средства	позоришни реквизити и сцена
Циљ	развити свест о узроцима злоупотребе психоактивних супстанци, развити стратегије алтернативних начина реаговања
	ТОК ЧАСА
1. корак	Уводна активност: Чвор За ову активност потребан је већи простор . Ученици се ухвате чврсто за руке и формирају " коло". Затим добијају инструкцију да се запетљају, провлаче испод руку. Никако не смеју да пусте руке. Када се довољно запетљају да кретање више није могуће- односно направе чвор, наставник даје инструкцију да се одпетљају- опет поновити да руке не смеју да се пусте. Ова игра сјајно подиже расположење групе и носи једну важну поруку- сваки проблем и ма решење, ма колико "запетљан " био.
2.корак	Врх леденог брега: мала модификација оригиналне вежбе Одглуми се кратка ситуација из школе где се презентује необично и упадљиво понашање ученика који улази на час. Затим се на табли опише ситуација: промене понашања код ученика, често одсуствовање са часова , тетурање, "лутајући" поглед, незаинтересованост за комуникацију... и затражи се од ученика да дају могућа објашњења за ову промену. Кад се наведе неколико могућих разлога, усмери се пажња на проблем дроге.
3. корак	Ученици се деле у групе методом случајног избора- рецимо извлачењем унапред припремљених картица са речима које су део важне поруке која се односи на болести зависности. Нпр. "Најопаснија дрога је прва дрога." "Не постоји подела на лаке и тешке дроге." итд. Речи једне поруке су одштампане различитим фонтовима, што ће омогућити лакше налажење чланова групе. Ученици који су добили речи које чине једну поруку чине групу. Групе јавно читају своје поруке и коментаришу како су их разумели. Давање задатка групама: Могући узроци злоупотребе ПАС које смо добили у олуји идеја се у међувремену испишу на папирићима и сада свака група извлачи неколико. Чланови групе имају задатак да кроз дискусију дођу до што већег броја решења за добијени узрок: рецимо - узрок притисак групе, односно страх од одбацивања од стране вршњака, могућа решења су: стицање вештина одбијања, јачање самопоуздања, тражење савета, извлачење...
4. корак	Групе излажу решења до којих су дошли на нивоу целог одељења. После излагања сваке групе позивају се сви ученици да допуне листу уколико имају идеја, односно, дискусија се преноси на све ученике.

	На крају овог корака одељенски старешина даје закључак, он у ствари сумира дискусију, али и наглашава да у тешким ситуацијама особа не треба да зазире од тражења помоћи од своје околине, треба да наброји коме се све можемо обратити у ситуацији када имамо проблем. Такође, нагласити и да сви имамо одговорност да помогнемо другоме уколико приметимо да је жртва и навести који су поступци реаговања у таквој ситуацији - тражити савет и подршку одраслих.
5. корак	Завршна игра: "Реци не" Ученици са поделе у парове - рецимо разбрајањем. Ако имамо 28 ученика у одељењу онда сваки ученик добија број од 1- 14. По два иста броја чине пар. Чланови пара стану један насупрот другом. Ученици се договоре ко је особа А а ко особа Б. Инструкција: Особа А има задатак да наговара особу Б говорећи "хајде, мораш" а особа Б има задатак да одбија говорећи "не, нећу". Наставник даје инструкцију да наговарање буде: тихо, претећи, шљиво, гласно, вичући.... Затим особа А и особа Б замене улоге.

ИНДИВИДУАЛНИ СЦЕНАРИЈИ

Списак аутора:

Александра Пешкир
Александра Секулић
Александра Стефановић
Александар Абаџин
Биљана Брадић
Биљана Ђорђевић
Борјан Радојевић
Бранка Прекић
Весна Маринковић
Весна Никитовић
Весна Радовановић
Владан Костадиновић
Владан Мојовић
Владан Цвејић
Владимир Глишић
Владица Пејовић
Горан Оташевић
Горан Поповић
Дамир Добриловић
Данијела Алексић
Данијела Матовић
Данка Гаћеша
Драгана Мартиновић
Драгана Генова
Драгана Кузмановић
Драгана Стевановић
Душанка Бабић
Душица Јевтовић
Зорица Божић
Зорица Капларевић
Иван Амон
Ивана Мицић
Ивана Стојановић
Ивица Милошевић
Јагода Ранчић

Јасмина Вујичић
Јелена Јанкањ
Јелена Кнежевић
Јелена Радисављевић
Јелена Станковић
Јелена Тодоровић
Јордан Златић
Катарина Мирковић
Катарина Симић
Кристина Цветковић
Лидија Јевтић-Вушковић
Лидија Радин Остојић
Љиљана Јовић
Љиљана Ковачевић
Љиљана Малајев
Маја Видосављевић
Маја Гавриловић -
Стаменковић
Маја Тијанић Марковић
Марија Јосиповић
Марија Крстић
Марија Ритан
Марина Луковић
Марина Толић
Милица Ковачевић
Милка Јоксић
Мира Бјекић
Мирјана Вујичић
Мирјана Јечменица
Мирко Аћимовић
Мирослав Станчић
Мирослава Николић
Младен Милошевић
Нада Војиновић
Наташа Аранђеловић

Наташа Јездимировић
Наташа Меловић Чантрић
Небојша Филиповић
Обрад Рајевац
Оливер Радисављевић
Петар Јевремовић
Радена Лончар
Сандра Јевремовић-Крстић
Сања Каљевић
Сања Љубомировић
Сања Марковић
Саша Милосављевић
Светлана Илић
Светлана Павловић Нешић
Селена Авдаловић-
Ђурековић
Славица Вукојевић
Слађана Бошковић
Слободанка Јовановић
Снежана Живковић
Снежана Касаповић
Снежана Миловановић
Снежана Недић
Снежана Пауновић
Снежана Цветковић
Снежана Шкрбић
Тамара Ђикановић
Татјана Ановић
Татјана Бјекић
Татјана Кажић
Татјана Радосављевић
Татјана Шуковић
Хајналка Бајор Грандић
Христина Симић

Ситуација 1. – Избор ученика за ваннаставне активности

Опис ситуације

Одељењски старешина сте у одељењу трећег разреда средње школе. Није први пут да се у вашем одељењу јавља проблем код одабира представника одељења за учешће у неким ваннаставним активностима које су ученицима привлачне. Свака таква ситуација обично се заврши незадовољством већине ученика

Задатак за час одељењског старешинства

Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, а који би и за њих и за вас био прихватљив.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	демонстрација, дијалог, израда постера “наша правила”, игра улога
Средства	хамер папир, фломастери, материјал за игру улога (папири са текстом за увежбавање), табла, креда
Циљ	Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор започети тако што ће се истаћи колико је значајно да одговарајући ученици буду изабрани за одговарајуће активности, и да се око тог избора мора сложити цела Одељенска заједница, а да се то може постићи само ако заједно утврдимо правила избора којих ћемо се сви и у будуће придржавати. (5мин)
2. корак	Игра улога: Одабрати 3 ученика који имају одличан успех и 2 којима предмет који одељенски старешина предаје слабије иде (у овом случају енглески језик). Поделити ученицима улоге: један од одличних ученика ће бити наставник који треба да увежба са ученицима скеч из Циркуса Монти Пајтона за Дан школе. Осталим ученицима поделити улоге за скеч. Нагласити да ће Дану школе присуствовати значајне личности из града, локалне заједнице... Ученици увежбавају скеч 5 мин пред одељењем, да би се видело колико сам процес зависи од његових учесника. Изводе скеч пред одељењем које сад игра публику на представи поводом Дана школе. (5 мин) Тражити од ученика да размисле и дају примере какав утицај исправан и порешан избор могу имати на дату активност, њене учеснике, и самог ученика. (5 мин) (укупно 15 мин)
3. корак	Замолити ученике да размисле које критеријуме треба узети у обзир при избору, а онда од њих тражити да те критеријуме испишу на табли, не понављајући одговоре. Очекивани одговори: општи успех, владање, успех из предмета који је повезан са ненаставном активношћу, лична склоност или вештина ученика. (10 мин)
4. корак	Формирати модел одабира по следећем обрасцу: 1. Општи успех ученика (просечна оцена на кају претходне школске године) 2. Број неоправданих изостанака (без изостанака 5 бодова, један неоправдани – 4 бода, два неоправдана – 3 бода, три неоправдана – 2 бода, четири неоправдана -1 бод, пет или више неоправданих – 0 бодова) 3. Оцена из предмета повезаног са датом ненаставном активношћу (просек постојећих оцена из предмета) 4. Личне способности и склоности ученика (оцењује одељење анонимно од 1-5) 5. Право одељењског старешине да поништи избор уколико се он не изврши озбиљно и по правилима (5 мин)
5. корак	На листу хамер папира исписати критеријуме и начин бодовања и окачити на одговарајуће место у учионици. (10 мин)

Облик рада	фронтални, рад у групи
Метод рада	дијалог, демонстрација
Средства	папир, оловка, дневник, табла
Циљ	Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорности према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На самом почетку часа разговарам са ученицима о понуђеним ваннаставним активностима, и записујем имена заинтересованих за сваку ваннаставну активност посебно.
2. корак	разговарам са ученицима о доношењу прецизних критеријума за одабир ученика за ваннаставну активност. Предлажем систем бодовања на основу успеха, владања и броју неоправданих часова, и образлажем зашто би ти критеријуми били једини меродавни у школском систему, и да би на тај начин направили објективан и праведан избор ученика за ваннаставну активност.
3. корак	Заједно са ученицима одређујем бодовну листу, тј. колико бодова носи одличан успех а колико врло добар, добар, довољан и недовољан
4. корак	Пошто сам на самом почетку записала имена ученика за сваку ваннаставну активност засебно, делим их у групе према интересовању. Затим сваки ученик узима папир и оловку и записује своје бодове и износи резултат.
5. корак	На табли исписујемо имена ученика са највише бодова и разговарамо о новом начину бодовања, поред тога заједно долазимо до закључка да су ти ученици потпуно заслужили да буду одабрани јер су били вредни, радни и добри, и похваљујем их и скрећем пажњу осталим ученицима да се труд исплати и подстичем их да буду бољи, а најбољима дајем до знања да треба да помогну својим другарима у томе

Облик рада	фронтални, рад у групи, индивидуални
Метод рада	израда критеријума
Средства	плакат
Циљ	Развијање код ученика осећаја за праведност, одговорност према осталим члановима групе као и међусобно уважавање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике упознати и подсетити на основне моралне вредности где мора да се поштује и негује праведност, међусобно уважавање као и равноправна расподела одговорности и учешћа у разним ваннаставним активностима. Кратак разговор са ученицима о креирању модела одабира ученика за неку ваннаставну активност.
2. корак	Ученици се деле у групе. Свака група треба да формира одређене критеријуме у оквиру групе и да представи на плакату. Путем разговора, дискусија и разменом мишљења, ученици бирају најадекватнији критеријум по коме би се вршио избор ученика за дату ваннаставну активност.
3. корак	Ученици представљају плакат на коме је одабрани критеријум за избор ученика у некој ваннаставној активности а то су: успех ученика, владање ученика и број неоправданих изостанака. Сваки ученик који жели да учествује у некој ваннаставној активности излази на таблу и уписује се у формирану бодовну листу по датим критеријумима.
4. корак	Председник одељењске заједнице јавно сумира резултате рангирања по датим критеријумима и саопштава ученицима. На овај начин ученици схватају да је коначан исход зависио управо од понашања, успеха и владања самог ученика.
5. корак	Ученици износе своје ставове да је овакав модел избора коректан и објективан, заснован је на реалним подацима сваког ученика. Ученици схватају да напредовањем сваког појединца у одељењској заједници обезбеђује се и напредовање одељењске заједнице у целини.

Облик рада	фронтални, индивидуални, рад у пару
Метод рада	вербална, анкета, „кутија за предлоге“, израда табеле
Средства	дневник евиденције образовно-васпитног рада, табела, картонска кутија, прибор за писање
Циљ	подстицање код ученика идеје о принципу праведности, јачање међусобног уважавања и одговорности према другим члановима групе, подстицање на креирање прихватљивог модела одабира ученика за ваннаставне активности
ТОК ЧАСА	
1. корак	- Детаљно упознавање ученика са ваннаставном активношћу за коју су заинтересовани (начин извођења, услови рада, термин, ограничен број учесника...). - Истаћи циљ часа.
2. корак	- Предлози ученика о начину одабира учесника за дату активност (нпр. по успеху, по дисциплини, групе по међусобној блискости, ко се први јавио...) - Износим свој предлог - критеријуми за одабир ученика за активност: 1) владање ученика 2) успех ученика 3) број неоправданих изостанака (У случају истог броја поена код два или више ученика, биће дата предност одређеном критеријуму, у зависности од карактера активности.)
3. корак	- Упознавање ученика са унапред формираном бодовном листом по наведеним критеријумима: 1) Листа бодова за критеријум владање ученика: - Примерно владање – 5 бодова - Врло добро владање – 4 бода - Добро владање - 2 бода - Довољно владање - 1 бод - Незадовољавајуће владање - 0 бодова 2) Листа бодова за критеријум успех ученика: - Ученик који нема јединице – 5 - Ученик са једном јединицом – 3 бода - Ученик са две јединице – 1 бод - Ученик са три и више јединица – 0 бодова 3) Листа бодова за критеријум број неоправданих изостанака: - Без неоправданих изостанака – 5 бодова - Са једним неоправданим изостанком – 4 бода - Са два неоправдана изостанка - 3 бода - Са три и четири неоправдана изостанка – 1 бод - Са 5 и више неоправданих изостанака – 0 бодова
4. корак	- Консултујем председника одељењске заједнице о коректности бодовне листе. - Анкетирање ученика: „Да ли желиш да учествујеш у активности и будеш рангиран?“ - Председник одељењске заједнице прилаже списак ученика који желе да се рангирају. - Рангирам ученике по усвојеној бодовној листи, на основу релевантних података из дневника евиденције образовно-васпитног рада. - Саопштавање резулата рангирања – имена ученика који ће учествовати у активности.
5. корак	- Предлози ученика за ваннаставне активности које можемо организовати у оквиру одељења у којима могу учествовати сви заинтересовани ученици. - Написане предлоге убацити у припремљену „кутију за предлоге“. - О овим предлозима разговараћемо на наредном часу.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	демонстрација, дијалошка
Средства	папирићи у 4 боје, фломастери, хамер
Циљ	Развијање мотивације за учествовање у разним ваннаставним активностима; развијање одговорности за сопствени рад, дисциплину, успех; развијање способности одбране својих права пред другима; могућност фер и коректног избора; развијање тежње за бољим напредовањем.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина даје објашњење ученицима да размисле о критеријумима помоћу којих ће се вршити одабир ученика за неку ваннаставну активност. Помоћу припремљених папирића у 4 боје, ученици се деле у 4 групе. Сами бирају вођу групе. (Задатак свих група: Којим критеријумима треба се руководити приликом избора ученика у неку ваннаставну активност?)
2. корак	Ученици међусобно у групама размишљају, дискутују о важности и примени критеријума и записују на хамеру оне који су за њих применљиви и најмеродавнији.
3. корак	Свака група излаже своје критеријуме, вође група их објашњавају, износе појединости како је текао процес усаглашавања на нивоу групе(слагање\неслагање), дискусија, навођење примера,...
4. корак	Повезивање резултата и продукта рада по групама, упоређивање и извлачење најчешће спомињаних критеријума, вредновање и израда ранг листе критеријума који ће бити применљиви и касније (успех, оцене из одређеног предмета, заинтересованост, склоности, владање, такмичења (пласман, учествовање), изостанци,...
5. корак	Превођење вредности критеријума у систем бодова на скали од 1 до 5, формирање бодовне листе за сваки од тих критеријума. Овако примењени критеријуми омогућавају коректан, објективан и равноправан избор ученика уз међусобно уважавање и поштовање личности.

Облик рада	индивидуални, у пару, групни
Метод рада	израда постера „Наша правила“
Средства	папир А4, фломастери, табла
Циљ	направити модел одабира ученика за ваннаставне активности који би сви ученици прихватили
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кажемо ученицима да је циљ овог часа да се направи правилник о одабиру ученика за ваннаставне активности, али тако да он буде прихватљив за све.
2. корак	Индивидуалан рад Сваки ученик добије лист папира на коме треба да напише по три критеријума по којима треба вршити избор ученика.
3. корак	Рад у паровима Размена у пару о забележеним критеријумима, уз појашњење једно другом зашто су одабрани критеријуми важни.
4. корак	Рад у малим групама (по 3 - 4 пара) Прављење заједнички листе критеријума око које су се сви чланови групе усагласили.
5. корак	Представници група презентују своје листе критеријума. На табли записујемо који су ти критеријуми и на крају видимо њихову учесталост и разноврсност.
6. корак	Дискусија о изабраним критеријумима. Уколико је неки критеријум неприхватљив, морамо ученицима јасно и аргументовано да објаснимо зашто он не може бити на заједничкој листи.
7. корак	Израда правилника о одабиру ученика по „нашим“ критеријумима у виду постера. Постер треба да стоји на видном месту у учионици.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	метод разговора, демонстрација, решавање пролема, тематска дискусија
Средства	пак папир, фломастери
Циљ	Развијање код ученика принципа праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстицање ученика да креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, а који би и за њих и за разредног старешину био прихватљив.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина износи проблем. Више пута смо имали проблем са избором ученика за неке ваннаставне активности и дешавало се да већина ученика буде незадовољна. Најбоље би било формирати одређене критеријуме по којима треба извршити избор ученика. (нпр. успех ученика, владање, број неоправданих изостанака ...) (3 мин.)
2. корак	Подела одељења на 4 групе - извлачењем папирића са бројевима. (2 мин) Све групе имају исти задатак – Направити листу критеријума за избор ученика за ваннаставне активности. (15 мин)
3. корак	По један представник групе лепи папир са листом критеријума на таблу и образлаже листу своје групе. Дискусија о постављеним критеријумима. Гласањем се бира неколико критеријума (три, четири) за избор ученика. (10 мин)
4. корак	За одабране критеријуме свака од четири групе има задатак да направи бодовну листу. По један представник групе лепи папир са бодовном листом на таблу и образлаже листу своје групе. (10 мин)
5. корак	Сваки ученик ставља крстић поред бодовне листе за сваки од критеријума која је по његовом мишљењу најбоља. Одељењски старешина доноси закључак да су одабрани критеријуми и бодовна листа, те да ће се према тој листи убудуће вршити избор ученика за ваннаставне активности. Један ученик добија задатак да откуца на рачунару или направи плакат са листом и бодовима и тај плакат окачимо у нашој учионици. (5 мин)

Облик рада	колективни, групни, индивидуални
Метод рада	разговор, израда бодовне листе
Средства	одељењски дневник, свеска формативног оцењивања, хамер, фломастери
Циљ	Подстаћи код ученика осећање праведности, развити креативно размишљање, неговати поштовање према друговима и комуникацију у одељењу
ТОК ЧАСА	
1. корак	Пошто не можемо да се договоримо око тога ко ће у суботу ићи на радну акцију, морамо се договорити како ћемо извршити избор. (ако неко има предлог, послушамо га и разрадимо) (5 мин)
2. корак	До сада нисте могли да сами решите овакве проблеме. Шта мислите због чега? Претпостављам због тога што немате разрађен метод одлучивања. Шта о овоме мисли председник одељенске заједнице? (Саслушамо и његово мишљење) (5 мин)
3. корак	Заједнички смо дошли до закључка да нам је потребна нека бодовна листа. Критеријуми за њену израду свакако морају бити пажљиво утврђени. С обзиром на то да се ради о школској активности, један од критеријума мора бити школски успех. Други критеријум је понашање, јер само од пристојних ученика можемо очекивати квалитетно представљање одељења. (5 мин)
4. корак	Утврђујемо заједно како бодовати успех и понашање (можда одличан успех-5 поена, врло добар-4, добар-3...или без јединица-3 поена, са једном-2, са више-1...) Утврђујемо и бодовање понашања (подстичем ученике да сами покушају да одреде бодовање). Овде можемо организовати групни рад, по критеријумима, уз помоћ дневника, свеске од старешине... Припремамо хамер, фломастере. Израда бодовне листе (индивидуално бодујемо сваког ученика)(20 мин)
5. корак	Ако има изједначених, смислити још неки критеријум (радна способност, ведрина духа, награда за досадашњи допринос одељенском имиџу...), разрадити по бодовима, индивидуално бодовати, па именовати учеснике. Обавезно питати ученике за мишљење о оваквом начину одлучивања. Подсетити их и на варијанту гласања, социометрије и сл. (10 мин)

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	позориште у заједници, дијалошка
Средства	хамер папир, фломастери
Циљ	Ученицима указати на проблем који може настати ако се одлука о одабиру ученика за ваннаставне активности донесе на погрешан начин. Уочавање потребе да у оваквим ситуацијама применимо принцип праведности. Ученици сами треба да утврде критеријуме одабира. Јачање међусобног уважавања. Приказивање одељењског старешине као коректне особе, објективне у својим одлукама, пуне разумевања, која жели да се ученици осећају задовољно и не сматрају запостављеним.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Позориште у заједници Одељењски старешина у договору са ученицима приказује ситуацију која је иницирала овај час уз напомену да се демонстрира могућа ситуација а не крајња одлука. На питање ко жели да учествује у акцији која ће се спровести у суботу, а након које ће ученици добити слободан дан ученици се јављају у великом броју и започињу међусобне препирке „што ти а не ја“... Наставник од председника одељењске заједнице тражи списак свих заинтересованих ученика и произвољно врши одабир.
2. корак	Дискусија Ученици коментаришу да ли је избор одељењског старешине био право решење ситуације (изјашњавају се са за и против уз краће образложење).
3. корак	Групни рад Ученике поделити у групе тако што извлаче цедуљице са редним бројевима. Задатак је да се у оквиру групе ученици утврде критеријуме одабира и да за сваки критеријум одреде систем бодовања. Ученицима за рад дати 15 минута.
4. корак	Презентовање радова. На основу групних радова израдити „правилник одабира“ представника одељења. На основу донетог правилника рангирају се ученици који су били заинтересовани за предложену активност. Тражени број ученика са врха ранг листе се проглашава изабраним. Одабрани ученици примају честитке о својих другарица и другова.
5. корак	Евалуација Истицање важности принципа праведности како за ученике тако и за одељењског старешину.

Облик рада	групни
Метод рада	вербални - дијалошки
Средства	усмена
Циљ	Одабир ученика за ваннаставне активности
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ваннаставна активност - дежурство
2. корак	Објаснити ученицима шта подразумева дежурство ученика у школи и које просторије су на листи обиласка дежурног и његова запажања
3. корак	Дати предлог гласања за једног ученика који је одговоран, непристрасан, детаљан и озбиљан у вршењу задатка, ако има више кандидата са истим бројем гласова предложем ученика који је најбољи у успеху, без неопр. изостанака, који је искрен и важи за доброг друга
4. корак	Ако има негодовања појаснити ученицима колико су оба наведена фактора: оцене, изостанци и владање битни у одабиру ученика за обилазак школе и реалан приступ неправилностима уколико их има и извештај о томе
5. корак	Сви ћемо пожелети ученику успех у задатом задатку

Облик рада	индивидуални
Метод рада	„brainstorming“, текстуални
Средства	визуелна, текстуална
Циљ	Оспособити ученике на самопоштовање и толеранцију чијом применом ће доћи до прилике да сами бирају и изаберу представника за ван наставне активности.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа одељенског старешине. Подстаћи ученике о расправи различитости и толеранцији.
2. корак	Почети расправу о позитивним и негативним странама појединаца у одељењу. Наставник износи позитивне и негативне стране своје личности. Нека хумор буде присутан. Понудити слику одељења из претходне године и развити дискусију: - о чему су различити на слици? - Ко и како се осећао тада ? - Ко је био заљубљен? Наставити дискусију о општим питањима о односима у одељењу: - Коју музику слушају? - Како се облаче ? - Када сам се осећао невидљивим у одељењу ? - Људи који ми највише сметају?
3. корак	Након расправе ученика о различитости и толеранцији, поставити критеријуме за одабир ученика за ван наставне активности. Успех ученика. Владање ученика. Број неоправданих. Формира се бодовна листа. Успех: Они који немају јединице – 5 бодова Са једном јединицом – 3 бода Са две и више јединица – 0 бодова Владање :

	Примерно – 5 бодова Врло добро – 4 бода Добро – 3 бода Довољно – 2 бода Незадовољавајуће – 0 бодова Неоправдани : Без изостанака – 5 бодоба Са једним изостанком – 4 бода Са два изостанка – 3 бода Са три изостанка – 2 бода Са четири изостанка – 1 бод Са пет и више изостанака – 0 бодова
4. корак	Одељење даје списак ученика који желе да учествују на ваннаставним активностима . На основу предочених критеријума бодују се ученици.
5. корак	Након сабирања бодова прочитати имена ученика који на основу бодовања иду на ваннаставне активности.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	акваријум и израда постера „наша правила“
Средства	папир стикери фломастери
Циљ	Неговање позитивне климе у одељењу и изградња позитивних црта личности – праведности, одговорности и међусобног уважавања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање са темом и подела на групе коришћењем нумерисаних цедуља (исти број иста група)
2. корак	Методом акваријума реализовати разговор на тему: Критеријуми за избор ученика за ваннаставне активности. (сви ученици)
3. корак	Израда предлога критеријума и бодовне листе (по групама)
4. корак	Представљање и дискусија.
5. корак	Израда постера „Наша правила“

Облик рада	групни рад
Метод рада	дијалог
Средства	табла, картице, фломастери
Циљ	Подстицање ученика на објективност, на развијање критичког мишљења, способност објективног позиционирања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање ученика са потребом избора за ваннаставне активности, формирање група и подела материјала.
2. корак	Ученици добијају задатак да наведу активности у којима желе да учествују.
3. корак	Ученици добијају картице са дефинисаним захтевима који се односе за конкретну ваннаставну активност.
4. корак	На основу захтева саму дефинишу критеријуме.
5. корак	Врши се упоређивање захтева и критеријума и према приложеним параметрима ученици се сами сврставају за одређену ваннаставну активност.

Облик рада	монолошко –дијалошки,групни
Метод рада	разговор писањем
Средства	плакати и фломастери
Циљ	Да ученици сами направе критеријум по коме треба да бирају представнике одељења
ТОК ЧАСА	
1. корак	Због међусобног неслагања, дајем 4 плаката на којима ће на постављена питања, уписати одговоре: Који ученици треба да иду? Зашто ти ученици треба да иду? Упишите поред свог имена три друга са којима би сте ишли. Предложите особине које треба да имају ти ученици.
2. корак	После попуњавања плаката, окачимо их на таблу и прочитамо.
3. корак	Дискутујемо о наведеним одговорима.
4. корак	Заједно правимо листу које особине треба да има ученик да би смо га изабрали да иде или представља одељење. 3 плакат уједно служи за проверу група у разреду, ко са ким жели да се дружи или слаже.
5. корак	После одабира листе особина, тражим да поштујући правила која су сами донели, одаберу своје представнике.

Облик рада	фронтални
Метод рада	монолошки и дијалошки
Средства	текстуална
Циљ	
ТОК ЧАСА	
1. корак	Пошто сам претходно информисан од стране директора, обавештавам ученике да ће у наредном периоду бити организована радна акција уређења спортског терена и ђачког парка. За уређење је предвиђена последња субота у месецу. Акцију је предложило Наставничко веће, одобрио Школски одбор уз позитивно мишљење Савета родитеља. Из одељења треба да изаберем 5 ученика. Пошто нема заинтересованих, тражим начин да одаберем ученике.
2. корак	Ученицима сам саопштио да је уређење у њиховом интересу, а они, да викенд користе за учење, одмор, а пошто их је већина путника, да немају организован превоз.
3. корак	Није ми преостало ништа друго него да формирам одређене критеријуме по којима треба извршити избор ученика за ову акцију. Након размишљања утврђујем критеријуме: Да ли ученик има суботом превоз до школе? Да ли је оцењен из свих предмета? Да ли је одговоран (да ли неоправдано изостаје)?
4. корак	Елиминишем ученике који немају суботом превоз до школе, који нису оцењени и оне са већим бројем неоправданих изостанака, све док елиминацијом нисам дошао до пет потребних.
5. корак	Ученици су били задовољни што сам имао јасне и прецизне критеријуме за избор ученика за учешће у акцији.

Облик рада	фронтални
Метод рада	дебата
Средства	картице црвене и жуте боје, фломастери, табла
Циљ	Подстицање ученика на аргументовано и критичко мишљење
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици се деле у две групе, добијају потребне инструкције и материјал за рад.
2. корак	Ученици на жутим картицама записују све предности и погодности због које би изабрали ваннаставну активност.
3. корак	На црвеним картицама ученици записују обавезе и одрицања које би се од њих очекивала у случају да се укључе у конкретну ваннаставну активност.
4. корак	Затим, ученици на табли позиционирају картице и то тако што су са једне стране табле поставили све жуте а на другој страни црвене картице.
5. корак	Користећи се презентованим аргументима са табле ученици дебатују и успевају да формирају објективно мишљење.

Ситуација 2. – Проблем између одељења предметног наставника

Опис ситуације

Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Дешава се да ученици понекад нису задовољни односима са појединим наставницима у школи и понекад Вам се пожале, али обично не желе да се проблем “износи из учионице”. Последњи пут, проблем се тичао односа са наставником физике у чијем је односу према Вашим ученицима, по њиховој причи, присутан понижавајући, ниподашатавајући став уз стално доказивање како ученици ништа не знају и уз некритичко истицање неколицине бољих ученика.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	анализа случаја
Средства	картице са приказом различитих варијанти поступања у датом случају
Циљ	Подстицање рада на побољшању односа ученика и наставника; подстицање ученика да преузму одговорност за свој део односа са наставницима; развијање свести код ученика о важности благовременог решавања проблема и манама гурања проблема под тепих
ТОК ЧАСА	
1. корак	Уводни разговор о насталом проблему уз подсећање ученика од стране одељењског старешине на важност добре комуникације у свакодневном раду, на методе за превазилажење проблема у комуникацији и начине решавања конфликта, напомене о врстама насиља, њиховом препознавању, као и потреби за решавањем проблема чим се појаве
2. корак	Ученици се поделе у групе и свака група добија картицу са описаном ситуацијом и различитим обликом поступања у датом случају. Групама се даје одређено време (10-15 минута) да анализирају свој случај и донесу закључак о исправности датог облика реаговања
3. корак	Представници група излажу случај и описани начин поступања пред остатком одељења и износе своје ставове о оправданости и ваљаности предложеног решења
4. корак	Пошто све групе заврше са излагањем, развија се заједничка дискусија о изнетим варијантама случаја, уз посебно истицање предности и недостатака одређених решења. Одељењски старешина усмерава разговор ка схватању важности да се проблеми решавају у самом зачетку као и о могућим последицама уколико се реакција одлаже и проблем гура под тепих. Ученици се такође наводе на закључак да и они поседују одговорноост за изграђивање односа са наставницима
5. корак	Ученици и одељењски старешина долазе до заједничке одлуке и договора о даљим корацима у вези са постојећим проблемом у односу са наставником физике

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалошки
Средства	папир, оловка, плакат
Циљ	Подстаћи ученике на одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике у четири групе
2. корак	Свака група добија задатак да дефинише појам: понижавање, ниподаштавање, некритичко и критичко
3. корак	Ученици дискутују о овим појмовима, применом акваријум методе
4. корак	Ученици идентификују проблем, узрок и последицу у односу са наставником физике
5. корак	Упутити ученике да сами разговарају са наставником, и да убудуће не „гурају проблем под тепих“

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	рад на тексту, дијалошка
Средства	дидактички материјал, папир, фломастери, рачунар, пројектор
Циљ	Подстаћи ученика да: Преузме одговорност за свој део грађења односа са наставником Сагледа проблем у целини Решава проблем одмах у почетку и не оставља га за следећи пут
ТОК ЧАСА	
1. корак	Приказати ученицима слајд 1. и слајд 2. На слајду један је ситуација на часу где одговара Ана, одличан ученик, која није спремна за тај час, не зна лекцију, наставник поставља подпитања, помаже ученици, охрабрује и на крају даје тачку у рублици за оцене са образложењем да ће наставити да одговара. На слајду два је ситуација на часу где одговара Вук који је проблематичан ученик у понашању и има слабији успех. Препознаје лекцију коју одговара и уз малу помоћ добио би позитивну оценоу. Наставник је инертан, не поставља подпитања, вређа ученика, понижава и уписује један у рублици за оцене. (Слајдове припремити као стрип у електронској форми. Измислити имена ученика којих нема у одељењу и окарактерисати их усмено.
2. корак	Поделити ученике у четири групе: АНА-НАСТАВНИК, НАСТАВНИК-АНА, ВУК-НАСТАВНИК и НАСТАВНИК-ВУК. Свака група добија папир и фломастере. На папиру пише име групе и две колоне.
3. корак	Подела задатка: Свака група анализира своју ситуацију са слајда. Прва група АНА-НАСТАВНИК треба у левој колони да напише шта је АНА урадила погрешно, а у десној како је требала да поступи исправно. Друга група НАСТАВНИК - АНА треба у левој колони да напише шта је НАСТАВНИЦА урадила погрешно, а у десној како је требала да поступи исправно. Трећа група ВУК-НАСТАВНИК треба у левој колони да напише шта је ВУК урадио погрешно, а у десној како је требала да поступи исправно. Четврта група НАСТАВНИК - ВУК треба у левој колони да напише шта је НАСТАВНИЦА урадила погрешно, а у десној како је требала да поступи исправно.

4. корак	Прва и друга група мењају папире са трећом и четвртном групом. Читају одговоре написане у колонама и дају своје мишљење или коментар.
5. корак	Читање позитивних и негативних ставова, коментари, извлачење поука. Одељењски старечина поставља питање да ли су се и они нашли у таквој ситуацији и на коме часу. Дискусија.

Облик рада	групни рад, фронтални
Метод рада	настави реченицу, игра улога, гостовање
Средства	картице за игру улога
Циљ	Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника – под-стаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблеми-ма, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у за-четку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”
ТОК ЧАСА	
1. корак	Уводно излагање одељењског старешине у вези са побољшањем односа ученика и наставника, о важности да се проблеми не игнори-шу него решавају одмах, док су у зачетку, да се проблеми не реша-вају ако остају у учионици
2. корак	Наставити реченицу: „Најтежи су ми часови...“, „Када ми се обраћају са омаловажавањем, ја се осећам ...“
3. корак	Игра улога - група ученика добија картице са улогама: наставница физике, „обичних“ и бољих ученика
4. корак	Дискусија са ученицима и школским педагогом у вези са ученичким делом одговорности у односима ученика и наставника, о важности међусобног поштовања Предлози ученика како да се изграде бољи односи са појединим наставницима (шта треба да раде ученици, а шта наставници), какво понашање усвојити у вези даљег рада
5. корак	После одређеног времена кроз дискусију оценити да ли је дошло до побољшања односа и успеха из физике и других евентуално наведених предмета.

Облик рада	групни, фронтални, индивидуални
Метод рада	израда плаката „Наше обавезе и права ученика“, миш, чудовиште, мислилац и акваријум
Средства	хамер, фломастери, маказе, селотејп
Циљ	Побољшати комуникацију између ученика и наставника, оснаживање ученика у изношењу својих ставова и неговања принципа добре комуникације, јачање сарадње кроз тимски рад.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Подела ученика на групе (две групе). Наставник је припремио картице за поделу ученика у групе. На картицама су исписана позитивна и негативна осећања) нпр: задовољство, срећа, радост, смиреност..., љутња, бес, разочарење, уплашеност, узнемиреност...
2. корак	Групе имају задатак да излистају правила понашања у одељењу, школске обавезе, редовност у учењу и долажењу на часовима, тимски рад, договарање сарадња, остале обавезе, која су њихова права ... Извештавање у оквиру група и креирање плаката са најбољим решењима-односно обавезама и правима. Прва група ради плакат са обавезама а друга са правима. Излистане су обавезе, права. Плакати се лепе у учионици на видно место како би стално подстицао ученике. После извештавања ученика долази се до проблема.
3. корак	Методом „Миш, чудовиште, мислилац“ ученици се подстичу на хватање у коштац са проблемима. Нови задатак је да свако од ученика препозна одређену ситуацију коју је одељењски старешина припремио за сваког ученика и каже ко је изговара: МИШ, ЧУДОВИШТЕ или МИСЛИЛАЦ. Одељењски старешина испишује дате ситуације и одговоре на табли.
4. корак	После свих излистаних одговора води се дискусија о датим проблемима, где ученици излиставају своје проблеме ако већ нису поменути у датим ситуацијама. Одељењски старешина и њих исписује на табли. Постављена је још једна тема и методом акваријама започиње се дискусија, одељ.старешина контролише ситуацију и упућује ученике на посматрање проблема и долажење до позитивних резултата.
5. корак	Доношење зеједничке одлуке да прво треба: поправити дисциплину и успех у одељењу затим се обратити педагогу школе који би можда овакву ситуацију најбоље могао да реши као стручно а неутрално лице.

Облик рада	групни
Метод рада	монолошки, дискусија, израда плаката
Средства	хамер, фломастери
Циљ	Побољшање односа између ученика и наставника. Развијање свести ученика о делу сопствене одговорности у изградњи односа са наставником. Истаћи важност решавања и превазилажења проблема одмах по његовом настанку.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици износе свој проблем који су недавно имали са наставником физике. Председник одељењске заједнице описује догађај објективно и веродостојно.
2. корак	Одељењски старешина разматра могућност разговора са колегиницом уз консултацију са педагогом и психологом школе. Објашњава ученицима да игнорисање проблема може доћи само до његовог погоршања. С друге стране, његово решавање у раној фази може трајно побољшати однос са наставницима.
3. корак	Наставник предлаже ученицима да размисле о сопственој одговорности за насталу ситуацију, јер су се сличне ситуације дешавале и раније са другим наставницима. Да ли су на часу довољно пажљиви и дисциплиновани? Да ли редовно раде домаће задатке? Да ли увек имају потребан прибор? Да ли похађају часове допунске наставе? Да ли се са поштовањем опходе према предмету и наставницима?
4. корак	Ученици, уз сугестије наставника, дискутују на ову тему и сами долазе до закључка шта би требало да промене у свом понашању.
5. корак	Ученици праве заједнички плакат <i>Наше дужности</i> тако што пишу закључке до којих су дошли. Плакат треба да стоји на видном месту у учионици, како би ученици у сваком тренутку могли да се подсети својих дужности. На следећем часу одељењског старешине разговарати са ученицима о позитивним променама у односу са наставницима.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	монолошки, монолошко-дијалошки
Средства	дидактички материјал, хамер, фломастери у боји
Циљ	Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника, као и пружање одговорности ученика за свој део грађења односа са наставницима.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор о начинима решавања разних врста проблема и упућивање ученика на важност решавања проблема одмах у зачетку. Објаснити да је добра комуникација, како међу ученицима, тако и на релацији наставник-ученик, у ствари, основа за стварање успешне интеракције између људи (како личне тако и професионалне). Такође, кључна је за успостављање квалитетног односа између јединки, креирање квалитетног емоционалног тона и пријатне атмосфере за рад.
2. корак	Циљ је, пре свега, да ако дође до конфликта, да обе стране буду задовољне. Треба ући у срж проблема, размислити о узроку и са тим у складу решити последицу. Поштовати личност друге стране. Поразговарати са другом страном, али никако на оптужујући начин. Лошим понашањем повређујемо и друге и сами себе, те ћемо се сигурно лоше осећати, а проблем ће остати нерешен. Није лоше да се за тренутак ставимо у улогу друге стране и сагледмо проблем и са тог аспекта.
3. корак	Треба нагласити и да је понекад корисно потражити помоћ или савет од стручног лица јер таква особа има више знања и искуства од нас. О неким проблемима једноставне не сме да се ћути, битно је реаговати одмах и «сасећи их у корену». Што дуже ћутимо о неком проблему и носимо то у себи, лошије ћемо се осећати, бићемо напети, неки чак агресивни, други ће се повући у себе, постати несигурни,...а проблем ће и даље бити ту!
4. корак	Поделити ученике у неколико група, и доделити им картице на којима треба да одговоре на питања: Шта је основа добре комуникације? Шта им смета у односу са појединим наставницима? Које особине су по њима пожељне, а које не код наставника – рангирати по важности! Предности хватања у коштац са проблемом. Какви треба да су понашање и одговорности ученика да би се изградио квалитетан однос с наставником?
5. корак	Покупити папире и продискутовати, а потом на хамеру написати и сликовито представити правила успешне комуникације и метода за превазилажење конфликта. Са једне стране како се ТРЕБА понашати, а са друге стране како НЕ ТРЕБА. Окачити на видно место у учионици.

Облик рада	групни
Метод рада	решавање проблема
Средства	фломастери, пак папир, папирићи, оловке
Циљ	Доношење закључка: о проблемима који се тичу односа ученика и наставника не сме се и не треба ћутати, само ће се раговањем спречити нагомилавање незадовољства на обе стране и утицаће се на побољшање односа
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике у групе од по највише 5 ученика и свакој групи дати пак папир и фломастере.
2. корак	Свака од група има задатак да за 20-ак минута нацрта санту леда и приказе све што је <u>видљиво</u> у конфликту између ученика и наставнице физике изнад површине воде, а све што је <u>скривено</u> у поменутом конфликту испод површине воде. Санта леда може се приказати као троугао пресечен правом линијом.
3. корак	Након 20-ак минута окачити радове из сваке групе. По један ученик из сваке групе чита (брз преглед) са свог рада <u>видљиво/скривено</u> у конфликту.
4. корак	Одељењски старешина даје коментар (информише) ученике да је однос између ученика и наставника у ком је присутан понизавајући, ниподаштавајући став уз стално доказивање како ученици ништа не знају и уз некритичко истицање неколицине бољих ученика веома осетљива тема и да ће се у решавању тог проблема поред одељешког старешине укључити педагог/психолог школе и руководство школе.
5. корак	Председник одељења на једном од окачених паноа прецртава све негативно у конфликти (и видљиво и скривено) и дописује речи са супротним позитивним значењем.
6. корак	Ученици се изјашњавају на папирићима да ли су/нису сагласни да се реагује.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	дијалогска
Средства	помоћна табла, маркери, папири
Циљ	Да ученици објективније сагледају проблем, колико је могуће и из перспективе наставника, као и да одмах реагују на уочени проблем јер временом он постаје све већи.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици на папиру пишу своје мишљење о проблему везано за час наставника физике.
2. корак	Разврставање папирића; на једну страну оних који сматрају да наставник није у праву, а на другу страну оних који сматрају да у таквом понашању наставнице има и кривице ученика у разреду.
3. корак	Из реда ученика једне и друге стране издвајамо по два ученика који ће у име својих истомишљеника изнети аргументе.
4. корак	Пошто смо их саслушали, отварамо расправу. Ученици схватају да има доста субјективности у свему, чак и међу њима има оних који сматрају да су за такав став наставника сами криви, и да су требали на време када уоче проблем са наставником да реагују, а не да нагомилавају проблеме.
5. корак	Закључак. Одељењски старешина ће разговарати са предметним наставником, да чује и његово мишљење о насталим проблемима. Уколико се проблем настави одељењски старешина ће затражити помоћ психолошко - педагошке службе.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	демонстрација, тимски рад
Средства	папир, фломастери, хамер
Циљ	Побољшати однос ученика и наставника, подстаћи ученике да преузму одговорност, да се ухвате у коштац са проблемима, да решавају проблеме одмах без одлагања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима приказати презентацију технике учења (од текста до табеле, цртање мапе ума израда резимеа, учење по станицама) и заједно изабрати најповољнију технику за решење проблема. 5 минута
2. корак	Ученицима поделити фломастере и папире где ће записати своје проблеме, позитивне и негативне тврдње, ставове, мишљења (анонимно) и затим окачити на заједнички пано на табли. 15 минута
3. корак	Ученици заједно са одељенским старешином разговарају и покушавају да дођу до најбољег могућег решења. 10 минута
4. корак	Одељенски старешина доноси закључак заједно са ученицима, гледајући и позитивне и негативне коментаре, саветује их како да реше тренутни проблем. 10 минута
5. корак	Одељенски старешина закључује да разговором и тимским радом увек може да се дође до решења проблема. 5 минута

Облик рада	групни, индивидуални и фронтални
Метод рада	дебата, метода усменог излагања, метода разговора, постављање питања
Средства	хамер и фломастери
Циљ	- подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстицати ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставником - указати ученицима на важност стваралачког решавања проблема одмах у зачетку
ТОК ЧАСА	
1. корак	У циљу да ученике освестим да својим проблемима приступају тако да их одмах решавају, објашњавам им шта је то дебата. Делим их у две групе. Једна група заступа становиште да проблем не треба да се „износи из учионице“ и друга група да проблем треба стваралачки решавати.
2. корак	Следи дебата. Сваки представник групе има 3 мин да изложи ставове. Ставови тј. кључне речи записују се на хамеру. После дебате, остали ученици дају свој коначни суд.
3. корак	Пошто је њихов проблем комплексан указујем им на то да нам је у решавању истог потребна помоћ педагога или психолога школе. Педагог или психолог у виду одељенског „госта“ помаже ученицима да пронађу начин да побољшају своју комуникацију са „прозваном наставником“. Наравно, ученици не знају да и сам педагог/психолог води разговор са наставником, јер њено понашање представља вид емоционалног насиља.
4. корак	Ученицима указујем да једни другима могу помоћи у учењу тј. бољи ученици да помогну слабијима. На тај начин ће се боље упознати и створиће се добра атмосфера (они су први разред средње школе и тек се упознају). Указујем им на методе учења: „Постављање питања“, „Израда резимеа“, „Објашњавам детету“, „Од текста до табеле“.
5. корак	Ученици пробају да реализују методу- Постављање питања. Постављају питања друговима који добро разумеју физику. Указати ученицима да могу поставити питања и самој наставници физике после обраде нове наставне јединице. Тако ће им показати да имају вољу да уче.

Облик рада	рад у групи, фронтални
Метод рада	дијалогска, разговор писањем, наставити реченицу
Средства	плакати, фломастери, видео бим, рачунар, презентација
Циљ	Разумевање и побољшање односа ученик-наставник, Развој одговорности, самосталности и критичког мишљења код ученика, подстицање важности уочавања и решавања проблема код ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици имају задатак да наставе реченице: однос између ученика и наставника треба да буде.. проблем на релацији ученик-наставник може да настане када..нисам задовољан наставниковим понашањем када.... на евентуалне провокације наставника реагујем... када сам у проблему... На основу тога долазимо до сазнања о односима на релацији ученик-наставник са гледишта ученика. Приказати презентацију на тему односа ученик –наставник (какав тај однос све може бити, до каквих проблема може доћи и приказ различитих ситуација и начина реаговања на те ситуације од стране наставника и од стране ученика).
2. корак	Ученици износе своје ставове о презентацији и доносе закључке самостално или уз помоћ разредног старешине. Упоредимо њихове одговоре са ситуацијама и реакцијама из презентације, да ли су се нашли у некој од тих ситуација и како су реаговали.
3. корак	Ученике делимо у групе,на више столова су распоређени плакати са по једним питањем или темом (свађа са наставником...зашто не реагујем...када ми треба помоћ...). Задатак је да ученици ходају око плаката и уписују своје мишљење али не коментаришући нечији туђи запис (нема разговора тада). Затим свака група представља по један плакат са питањем и записаним одговорима пред целим одељењем.
4. корак	Следи дискусија о садржини плаката,ученици износе своје ставове самостално или уз помоћ одељенског старешине (да заједно дођемо до закључка: како правилно поступити када се нађете у проблему ,преузимање одговорности ,како реаговати на прави начин,коме се обратити за помоћ уколико је потребно).
5. корак	Ученици уз помоћ разредног старешине доносе закључке о својим односима са наставницима и на који начин их могу побољшати. Након часа (уз предходну сагласност мојих ученика) тражим савет и стручну помоћ педагога/психолога школе.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	рад на тексту, дијалогски
Средства	текст Закона, хамер, маркери, стикери
Циљ	Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане "гурања проблема под тепих"
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељенски старешина доноси на час одељенске заједнице Закон о основној школи и чита заједно са ученицима одељке о правима и обавезама ученика и наставника.
2. корак	Ученици излажу са критичке тачке гледишта практичне примере остваривања права и обавеза ученика и наставника.

3. корак	Једна група ученика уз помоћ одељењског старешине на табли праве шему заједничких циљева наставника и ученика у шему су укључени начини понашања који доприносе постизању тих циљева (добра комуникација, уважавање личности, поштовање права и обавеза...).
4. корак	Ученици који су учествовали у изради шеме представљају свој шематски приказ, остали ученици слушају и постављају питања везана за шему.
5. корак	Сви ученици заједно праве пано на тему комуникације ученик-наставник, и лепе стикере срце или осмех поред исправног начина комуникације и тужић поред начина комуникације који није исправан.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	анкета, израда паноа, дискусија
Средства	анкетни листићи, хамер, фломастери
Циљ	Подстицање ученика да не беже од проблема већ да га решавају. Уочавање проблема у настави физике и налажење решења. Развијање свести да није само једна страна одговорна за проблем и на тај начин побољшати однос ученик-наставник.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици имају задатак да попуне анкетни листић који је припремио старешина. На листићу су питања типа: шта им је најтеже у настави физике, приступ наставника предмету-шта им се свиђа а шта на, колико временски раде физику код куће, да ли редовно раде домаће задатке, каква је атмосфера на часу...
2. корак	Анализа анкете: пошто је анкета анонимна један ученик скупља папириће и наглас их чита док остали дискутују о написаном. Старешина на пану записује најчешће проблеме које су ученици навели у анкети. На тај начин се формира листа "проблема". Затим следи анализа проблема. Очекивати је да ако у разреду постоје бољи ученици са којим је професор задовољан онда и други могу постићи исто.
3. корак	Формирати групе ученика при чему ће у свакој бити по један од бољих ученика. Свака група има задатак да да предлоге како што ефикасније решити проблем. Подстаћи ученике да у групама раде и код куће при чему ће бољи ученици помагати лошијима. Такође указати на битност дисциплине на часу јер пажљиво праћење наставе је добар увод за рад код куће.
4. корак	Свака група износи своје предлоге и прави се табела на хамеру где ће се редовно (једном недељно на ЧОС-у) бележити постигнућа групе у савлађивању градива физике. На тај начин се подстиче такмичарски дух међу групама, али и жеља појединца да се докаже у својој групи.
5. корак	Анализа договорених метода рада. Јако је битно објаснити ученицима да ће старешина разговарати и са предметним професором ради што ефикаснијег превазилажења проблема. На тај начин ученици ће схватити да смо сви спремни да преузмемо свој део одговорности ради постизања бољих резултата. Истовремено ће прихватити старешину као особу од поверења која је ту да им помогне у решавању проблема.

Облик рада	групни рад, проблемска настава, колективни рад, индивидуални рад
Метод рада	олуја идеја, игра улога, дебата, израда постера и кутије за предлоге, идеје или жалбе
Средства	фломастери, панои, разнобојни картон, маказе, лепљива трака
Циљ	Оспособљавање ученика да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; указати на важност реалног сагледавања проблема и пружања адекватног решења.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Уводни део часа посвећен је тзв. олуји идеја – одељењски старешина на табли исписује два пара наслова, добар наставник и добар ученик, с једне стране, и лош наставник и лош ученик, са друге стране. Затим упита ученике за прве асоцијације, односно придеве којим би окарактерисали сваку од ових група личности, давајући за почетак по један придев као пример (нпр. праведан, марљив, нетолерантан, алкав...) Трајање: 4-6 минута
2. корак	Игра улога са дебатом: Ученици су подељени у четири групе. У оквиру сваке бираће се по један глумачки пар, док ће остали ученици учествовати у давању сугестија за наступ глумаца. Четири различите ситуације које добијају ученици су ситуације из свакодневног живота ученика и наставника, с тим што се води рачуна да не буду буквално пресликане из конкретног искуства које је одељење до тад имало у школи. Након сваког одглумљеног дела, водиће се кратка дискусија, приликом које ће се ученици позивати на претходно истакнуте идеје о добрим, односно лошим наставницима и ученицима, и давати евентуалне предлоге за решавање проблемске ситуације која постоји у свакој од четири ситуација. Трајање: 20-25 минута
3. корак	Израда постера: Као вид доношења закључака из претходне активности, ученици креирају постер на тему одговорности и дужности које треба да карактеришу квалитетног, савесног и одговорног ученика и наставника, односно човека уопште. Поново раде у четири групе, а пред крај часа излажу своје постере на видна места у учионици, уз давање коментара радова осталих група. Наставник се труди да координише рад група и евентуална слагања односно неслагања код појединих ставки. Трајање: 10 минута
4. корак	Формирање кутије за предлоге, жалбе или идеје: Наставник доноси материјал (маказе, разнобојни картон, фломастери) за формирање посебне кутије у коју ће ученици периодично моћи да оставе папириће са евентуалним проблемским ситуацијама у одељењу или решењима за исте. Сва питања, жалбе или идеје ће се заједничким снагама решавати на часу одељењске заједнице. Трајање: до 5 минута

Облик рада	групни
Метод рада	дијалогска
Средства	/
Циљ	побољшање односа ученика и наставника кроз преузимање одговорности ученика за непосредно решавање проблема
ТОК ЧАСА	
1. корак на часу	Одељењски старешина сам у одељењу првог разреда средње школе. Дешава се да ученици понекад нису задовољни односима са појединим наставницима у школи и понекад се пожале, али обично не желе да се проблем “износи из учионице”. Последњи пут, проблем се тицао односа са наставником физике у чијем је односу према мојим ученицима, по њиховој причи, присутан понижавајући, ниподаштатавајући став уз стално доказивање како ученици ништа не знају и уз некритичко истицање неколицине бољих ученика. Након што од ученика сазнајем за овај проблем и њихову жељу да то остане међу нама, објашњавам да се слажем да је проблем озбиљан, али да мислим да морамо нешто предузети како би смо га решили, а за то је потребно учешће и трећих лица. Дакле проблем свакако морамо изнети из учионице. Као пример наводим случај из претходне генерације када су ученици имали сличан проблем са наставником географије, проблем јесу препознали, али нису желели да реагују, па се догодило да су резултати из тог предмета били увек најгори, а неколицини ученика ја директно био угрожен просек оцена на крају разреда, па због једног поена на класификационом испиту нису уписале жељени, већ алтернативни смер.
2. корак на часу	Иако уз много негодовања, ученици су се сложили да морамо реаговати. Како нисам у могућности да се директно информишем о оправданости оптужби на рачун колегинице, и како је битно да и сами ученици заузму активан однос решавању проблема, предлажем да разговор са колегинцом обавимо заједно са неколико представника ученика. Препуштам да се ученици изјасне сами ко би их могао најбоље представити, с обзиром да је у питању прва година и нисам их још довољно добро упознала. При избору наглашавам да је потребно да то буду најпре редовни ученици, да имају квалитетан однос према настави и школским обавезама, да су у дискусији о овом проблему давали ваљане аргументе, да су објективни и сл.
3. корак на часу	Са ученицима заједнички припремамо презентацију проблема, да буде такав да ни на који начин не буде оптужујући и увредљив, већ више апел за помоћ. Предлажем да се држе аргумента да је за праћење и савладавање програма предмета физика потребно солидно предзнање, а да сви они долазе из различитих средина, па су можда обим и начин обраде градива и начин вредновања истог били различити. Скрећем пажњу да можда није лоше да предложе појачан рад кроз допунску наставу, али да можда могу да се додатно организују и ван школе и потраже подршку бољих ученика у савладавању нових наставних садржаја. Није лоше ни да предложе неку заједничку ваннаставну активност са колегинцом, како би се боље упознали, а не само посматрали кроз призму показаних постигнућа из физике.
4. корак после часа	Колегиницу обавештавам о теми наше претходне одељенске заједнице и укратко о најважнијим закључцима, наглашавајући да је пре свега ценим као колегиницу и стручњака у својој области, али да мислим да се деца нису успела да снају баш најбоље на самом почетку и да им треба помоћи, али и да им треба пружити прилику да сами реше проблем. Закажујем консултације са колегинцом и ученицима.
5. корак консултације	Консултације - могући исходи: 1 – долази до потпуног разумевања са обе стране; постигнут је договор да се најважнији садржаји који су неопходни за савладавање новог градива обнављају на допунској настави и да се прати похађање тих часова и успех на писменим проверама, а евиденцију о томе ће водити и наставник и ученици. Осим тога, договорено је да се на наредним активностима друштвено корисног рада у школи позове и колегинца да заједно са нашим одељењем учествује у акцији јер нема свој разред, а и да се боље упозна са ученицима у једном другачијем и опуштенијем амбијенту, где сама деца могу да покажу неке своје друге квалитете због којих и треба уважавати и ценити, а не само кроз показано знање из

	предмета. 2- нема разумевања и договора. Колегиница одбија да разуме проблем и уважи аргументе уз изговор да је се то не тиче и да она нема кад и не може да „исправља криве Дрине“. Уз захвалност на то што је пристала на разговор, скрећем пажњу на потребу да се одржи позитиван емоционални приступ у даљем раду и похваљујем ученике пред њом што су се ухватили у коштац са проблем и пробали сами да га реше. Наглашавам да ће им ово искуство свакако бити од користи ако буду имали сличних проблема са неким другим предметима или наставницима. 3 – колегиница не пристаје на консултације. Свакако похваљујем ученике што су се ухватили у коштац са проблем и пробали сами да га реше. Заједно тражимо помоћ педагошко психолошке службе да нас саветују како наставити даље. Какав год да је исход, о свему ћу обавестити одељенско веће, као бих и остале колеге упознала са решеношћу свог одељења да „не жмури пред проблемима“ и да има вољу да их решава заједничким снагама.
--	---

Облик рада	групни и фронтални
Метод рада	brainstorming, израда плаката
Средства	фломастери, папири у боји, новине, часописи, лепак, маказе
Циљ	Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознајемо ученике са темом часа. Делимо картице са питањима.
2. корак	Ученици попуњавају картице са одговорима на питања (нпр. Шта ми смета на часу физике?, Које су одлике доброг професора? итд.).
3. корак	Следи дискусија и усвајање правила комуникације у одељењу, прављење плаката са правилима добре комуникације.
4. корак	Обезбедити групама ученика довољно материјала (фломастери, папири у боји, новине, часописи, лепак, маказе...) за израду плаката на дату тему. На визуелан и креативан начин ученици представљају тему. Рад у групи развија сарадњу и тимски рад.
5. корак	У овом последњем кораку анализирамо претходна четири и долазимо до најбољег могућег решења за целу одељенску заједницу. То решење се усваја и примењује. Временско трајање 5 минута.

Облик рада	групни, фронтални, индивидуални
Метод рада	дијалогски, игровни, презентација
Средства	текст у виду скича, видео пројектор, лап-топ, кутија за предлоге
Циљ	Побољшање односа ученика и наставника
ТОК ЧАСА	
1. корак	Олуја идеја Дискусија са ученицима о томе које особине код наставника воле а које не и колико они сами доприносе односу са наставником.
2. корак	Игра улога Ученици се деле у две групе. Свака група добија текст који ће да одглуми другој групи. Једна група добија текст у коме се наставник лоше понаша према ученицима а друга текст у коме се ученици лоше понашају према наставнику.
3. корак	Дискусија Разговор са ученицима о утисцима које су стекли изводећи игру улога. Објашњавају како би се они осећали да су на месту наставника или ученика описаних у тексту. Пошто они већ јесу на месту ученика размишљамо да ли су они својим понашањем или односом према раду допринели таквом ставу наставника.
4. корак	Презентација „учење са смислом“ Пошто је могућ разлог таквог понашања наставнице лоше знање ученика, презентује им се видео клип са различитим методама учења са разумевањем.
5. корак	Кутија за предлоге, идеје, жалбе Ученицима се предлаже да се у учионицу постави кутија у коју ће моћи да убацују папириће са предлозима и идејама ка ко решити неки проблем који имају са одређеним наставником или предметом. Ту ће моћи да убацују и папириће са похвалама и жалбама које ће се решавати на наредним часовима ОС.

Облик рада	групни, фронтални, рад по групама
Метод рада	игра улога, разговор писањем, заједнички цртеж, стрип
Средства	хамер, фломастери, маказе
Циљ	Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике поделити у две групе и доделити им улоге тако да на једној страни буду ученици, а на другој спорни наставник. Мотивисати их да што верније одглуме спорну ситуацију. Временско трајање 10 минута.
2. корак	Могући начин решавања овог проблема је и методом разговора писањем. У овој методи сви ђаци би по потреби и осећају бележили своја запажања и коментаре и тако дошли до циља. Временско трајање 10 минута.
3. корак	Ученици методом заједничког цртежа цртају и записују сваку могућу идеју за решавање овог незгодног и незахвалног проблема. Временско трајање 10 минута.
4. корак	Мотивисати ученике да креативно и инвентивно дођу до најбољег могућег решења за обе стране. То ћемо извести методом стрипа на ком би ђаци скицирали спорну ситуацију. Временско трајање 10 минута.
5. корак	У последњем кораку резимирамо претходна четири, изводимо закључке, доносимо поуке и закључујемо. Временско трајање 5 минута.

Облик рада	фронтални, индивидуални,
Метод рада	израда плаката, заједнички цртеж
Средства	хамер, фломастери, исечци, слике из новина и лепак
Циљ	Постицање рада на побољшању односа ученика и наставника, подстицање ученика да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстицање ученика за хватање у коштац са проблемима, упућивање на важност решавања проблема у зачетку.
	ТОК ЧАСА
1. корак	У госте који присуствују часу позвати и неколико наставника укључујући и наставницу физике. Истаћи циљ часа, кроз пар реченица навести ученике да закључе да се међусобно разликујемо по много карактеристика, али и да се и наставници такође разликују по методама и начину рада. Да се ауторитети морају поштовати али и одржавати коректан и фер однос ученик – наставник. Прва вежба: замолити ученике да се поделе у 2 групе (сви који извукли картон - цртеж са ликом ученика нека пређу на леву страну, а који су извукли картон - цртеж са ликом наставника на десну). Објаснити да постоје особине са којима се рађамо, које не можемо бирати и на које немамо утицаја. Тражити од ученика да наброје још неке од тих особина. У овој фази било би добро да се и наставник придружи некој групи јер ће тако и ученици бити опуштенији и мотивисани за даље игре. Друга вежба: Кроз разговор доћи до закључка да постоје избори, да некада морамо да будемо одлучнији и одговорнији по питању својих обавеза било које врсте. Да остварујемо компромисе и будемо флексибилнији по питању сарадње са наставницима у смислу да је њихов посао и циљ да нас нечему науче, а не, да су ту да би ученицима проналазили грешке, омаловажавали их и давали лоше оцене.
2. корак	Сви ученици морају да се одреде за једну групу а затим заједнички праве цртеж на одабрану тему. Тему бирају на основу сопствених интересовања, склоности Тема: Омиљени предмет (групе: А – српски језик, Б -математика, В -физика и Г – слободан избор). Ученици се одређују за једну од понуђених група а затим праве заједнички цртеж. Наставник за то време евидентира избор ученика у припремљеној табели са именима ученика и ознаком изабране теме.
3. корак	Групе праве заједничке цртеже на одабрану тему а на дну цртежа исписују све оно што им је најинтересантније на датим часовима.
4. корак	Ученици на плакату записују омиљене методе рада, додајући идеје: - на који начин би најлакше савладали градиво из изабраног предмета; - на који начин би желели да буду ипитивани а да то код њих не створи одређени притисак или стах од оцењивања.
5. корак	Закључити да је могуће пронаћи начине за лакше и боље учење и радовати се сваком новом часу и теми без страха од оцењивања. За крај ученици причају (примерене) анегдоте са појединих часова.

Ситуација 3. – Доношење одлука у групи/групно одлучивање

Опис ситуације

Одељењски старешина сте у одељењу у коме се често јављају проблеми у ситуацијама када ученици заједнички треба да донесу неку одлуку која се тиче целог одељења. До сада су се такве ситуације обично завршавале конфликтима, “тужачањем” и сл. Последњи проблем ове врсте тицао се неслагања око тога да ли тражити одлагање контролног задатка из историје или не.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	монолошко-дијалогски, (Миш, чудовиште, мислилац), дебата
Средства	табла, папири, фломастери у боји
Циљ	Упознавање ученика са важношћу развијања вештина доношења одлука у групи, као и подстицање ученика да испитају предности и ограничења групног одлучивања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Подстаћи ученике на међусобну сарадњу, објаснити им да је самопоуздан начин реаговања најбољи начин решавања проблема. Поделити ученике у групе по троје, где свака група добија задатак да осмисли једну ситуацију при чему ће сваки члан групе реаговати на нападачки, повлачећи и самопоуздан начин.
2. корак	Поделити ученике у групе чији ће задатак бити да осмисле неки проблем. Сваки члан групе ће изнети сопствени предлог за решавање овог проблема.
3. корак	Након што је сваки члан изнео сопствени предлог сви чланови треба да се сложе око једног предлога (консензусом) или гласањем свих чланова групе. Одлука која је донета обавезујућа је за све чланове групе. Наставник на табли записује коначне одлуке група и води се дискусија о њима.
4. корак	Указати ученицима да се предност групног одлучивања огледа у томе да групе нуде више решења за један проблем (групно одлучивање даје боље резултате од најбољег индивидуалног доношења одлука) Недостатак групног одлучивања захтева знатно више времена него што је то потребно у случају индивидуалног одлучивања;
5. корак	Ученици износе своје ставове о важности групног одлучивања и доносе закључке самостално или уз помоћ одељењског старешине. Сада ученици знају да било који проблем који се постави пред њих могу решити на усаглашен и јединствен начин. Одељењски старешина ће пратити начин на који одељење доноси одлуке било да је реч о одлагању контролног или усменог одговарања, избора ученика у ученички парламент, итд...

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	разговор писањем, дискусија у пленуму, текст водич, израда постера „наша правила (или:техника) групног одлучивања“.
Средства	плакати (хамер папир), фломастери, едукативни материјал (текст водич), постер, маказе, колаж папир, лепак.
Циљ	Истицање важности процеса групног одлучивања и његове улоге у стварању јединствености одељења кроз разговор писањем и дискусију. Развијање свести о важности вештина доношења одлука у групи. Упознавање ученика са појединим техникама групног одлучивања и њиховим предностима и манама радом у групи методом текст водич. Постићи договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке и израдити постер са правилима.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На четири стола распоредити четири плаката са по једним питањем (1. плакат: Зашто нисмо јединствени? 2. плакат:Зашто је важно да постоји слога у одељењу? 3. плакат: Зашто је важно донети заједничку одлуку? 4. плакат: Ко треба да доноси одлуке од важности за одељење?). Ученици ходају око плаката и уписују своје одговоре, износе мишљење или коментаришу нечији туђи запис. За то време нема разговора. Трајање активности је 5-7 минута. Следи дискусија о садржини плаката.
2. корак	Кратка дискусија (у пленуму) о садржини плаката у којој се долази до закључака о важности развијања вештина доношења одлука у групи, јединствености у одлучивању- јер је она један од услова јединствености одељењске заједнице, о позитивним и негативним аспектима групног одлучивања. Истицање предности групног одлучивања у односу на индивидуално. Према утврђеним правилима комуникације ученици дискутују, а дискусију води одељењски старешина да би је усмерио на поменуте закључке. Ограничити дискусију на 10 минута.
3. корак	Одељењски старешина разбрајањем ученике дели у групе и даје им прилагођени текст водич у којем су представљене поједине технике групног одлучивања, са предностима и манама. Задатак је да прочитају текст, кратко продискутују на нивоу групе о предоченим техникама и донесу заједничку групну одлуку која је од њих примењиви, најбољи, најправеднији модел одлучивања и требало би је убудуће примењивати при доношењу групних одлука од важности за одељење. Могу да осмисле сопствени модел групног одлучивања према понуђеним техникама тако што ће их модификовати или прилагодити потребама одељења. Предвиђено време за рад у групи је 10 минута.
4. корак	Изношење одлука о одабраним методама. Известноци група представљају технике (моделе) за који су се одлучили и кратко образлажу заједнички став и закључке групе у којој су радили(за излагање имају по 2 минута).
5. корак	Техника групног одлучивања која је добила највише гласова биће примењивана за доношење заједничких одлука одељења. Израда постера „Наша правила (техника) групног одлучивања“. Активност траје 10 минута. Или: Постизање договора око начина на који ће одељење убудуће доносити одлуке и израда постера „Наша правила (техника) групног одлучивања“ . Постер окачити у учионици као подсетник на договор који имају у вези са заједничким одлучивањем.

Облик рада	групни и фронтални
Метод рада	„tim building“ игрице, „топли чупавци“ и „хладни боцкавци“, заједнички цртеж разговор писањем
Средства	табла, креда, хамер, фломастери, маказе
Циљ	Циљ часа јесте да се ученици упознају са важношћу групног одлучивања као процеса, као и да упознају предности и мане појединих техника групног одлучивања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Методом „Tim building“ ученике поделити у две групе које ће имати заједнички задатак да различитим приступима и поступцима дођу до јединственог решења (најбољег за одељење) и тако развијају колективни дух и свест. Временско трајање 10 минута.
2. корак	Интересантном методом „топли чупавци“ и „хладни боцкавци“ конфронтираћемо ученике у два табора и у исто време постићи и такмичарски дух и решеност да превазиђу проблем. Временско трајање 10 минута.
3. корак	Ученици подељени у групе или парове треба да на папиру нацртају неку слику заједно (нпр. неку животињу, и сл.), али да при томе не смеју да разговарају. Доцртавањем сваки ученик понаособ записује своје виђење и решење проблема и тако сви ученици из разреда поступају на исти начин. На крају добијамо готову методу заједничког цртежа. Пожељна је дискусија. Временско трајање 10 минута.
4. корак	У договору са разредом реализовати методу „разговор писањем“. Ученике мотивисати да буду креативни и инвентивни и да овом методом заправо подстичу једно друго да постигну што боље резултате. Временско трајање 10 минута.
5. корак	У овом последњем кораку анализирамо претходна четири и долазимо до најбољег могућег решења за целу одељенску заједницу. То решење се усваја и примењује. Временско трајање 5 минута.

Облик рада	групни и фронтални
Метод рада	разговор, усмено излагање, „tim building“ игрице
Средства	табла, креда
Циљ	Циљ часа јесте да се ученици упознају са важношћу групног одлучивања као процеса, као и да упознају предности и мане појединих техника групног одлучивања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа ученике упознати који ћемо проблем решавати. Тему исписати на табли тј направити две колоне за и против где ће се ученици потписати и на основу тога поделимо их у две групе: они који хоће сад контролни и они који хоће да се контролни помери. Временско трајање 5 минута.
2. корак	Ученици седају у два круга: у унутрашњем седе ученици који су против одлагања, а у спољашњем ученици који су за одлагање. Унутрашњи круг почиње разговор на тему зашто желим контролни из историје тј зашто нећу да са остатком разреда одложим контролни. Остали за то време морају да ћуте и слушају. Временско трајање 10 минута.
3. корак	У овом кораку ученици мењају места у кругу. Сада су у унутрашњем кругу ученици који желе да одложе контролни, разговарају о томе док остали ћуте и слушају. Временско трајање 10 минута.
4. корак	На крају обе групе седају у један велики круг и дискутују оно што се десило. Временско трајање 15 минута.
5. корак	Договарамо се да на неком од следећих часова договоримо неко име за нашу заједницу или по могућности направимо исте мајце и да их носе када имају писмене задатке. Тиме бисмо подстакли припадност скупини и зајднштво. Временско трајање 5 минута.

Облик рада	Групни рад, разговор са ученицима
Метод рада	Разговор са ученицима, решавање ситуације
Средства	
Циљ	Помоћи ученицима да се договоре и да буду сложни
ТОК ЧАСА	
1. корак	Дати ученицима ситуацију сличну описаној.
2. корак	Поделити их у групе.
3. корак	Дати им доста времена да смисле како би ни разрешили ту ситуацију на добробит свих.
4. корак	Представник сваке групе треба да изложи њихов закључак.
5. корак	Сви доносе одлуку које је решење најбоље.

Облик рада	фронтални, индивидуални, играње улога
Метод рада	дискусија
Средства	фломастери, папири, табла, креда
Циљ	Задатак за час одељењског старешинства. Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разматрање односа појединца и групе. Професор даје задатак: Замислите кошаркашки тим. Шта би се десило да неко од играча не игра у складу са правилима игре? Да сте ви играчи како бисте реаговали? Шта бисте урадили да сте тренер?
2. корак	Ученици закључују да сви морају да се сложе око решења неког задатка, иако то не значи да сви мисле исто. Када не постоји апсолутна сагласност, једино што преостаје је гласање. Искористићемо за гласање последњи проблем, који се тицао одлагања контролног задатка.
3. корак	Организујемо гласање, тако што најпре утврђујемо правила.
4. корак	Гласање је завршено и пребројавамо гласове.
5. корак	Анализа целог поступка. Да ли су сви задовољни? Долазимо до закључка да је суштина одлучивања у томе да се донесе одлука која је најбоља за одељење, а не за појединца. Мора да постоји компромис.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дијалог, израда плаката, "tim building" игре асоцијација, разговор писањем
Средства	Припремљена игра асоцијација, припремљени папири, оловке и фломастери, табла, хамер, папир, маказе
Циљ	Ученици разумеју и усвајају технике групног одлучивања и долазе од модела заједничког доношења одлука
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор о важности групног рада и његовим корисним аспектима. Наставник охрабрује ученике да испричају примере из живота где им је била од драгоценог значаја нечија помоћ, као и примере где је удружени напор довео до успеха. Нагласити да је циљ овог часа да се заједничким снагама дође до начина и модела доношења одлука у одељењу. Могуће је навести пример хуманитарних акција и сличних позитивних примера заједничког рада. (трајање 5 мин)
2. корак	Поделити ученицима велики хамер и замолити их у тишини да на њих упишу придеве у суперлативима који описују њихове јаке стране као групе, на пример: најбољи у математици, најбржи, најуреднији, итд. Касније, ученици образлажу своје примере и разговарају о њима. Циљ је да разумеју да појединачни квалитети сваког од њих могу да буду квалитети читаве групе. (10 мин)
3. корак	Унапред припремљена игра асоцијације у којој ученици морају да дају јединствене одговоре у име целог разреда. Игра се игра „против“ разредног старешине и на време. У инструкцијама нагласити да одлуке морају да доносе као група и да се појединачни одговори не рачунају. Да би се отворило ново поље на табли, ученици морају да се договоре око тог поља и да пошаљу једног ученика ког сами одаберу између себе да оде до табле и то уради то у име свих њих. Када су ученици одиграли игру асоцијација, поразговарати са њима о резултатима те игре и замолити их да размисле и дају своје мишљење о томе како делују као група и како појединачни квалитети доприносе заједничком циљу. (10 минута)
4. корак	Израда плаката на тему „Правила за заједничко доношење одлука“ Ученици су сада већ „уходани“ у групном раду и заједно раде на плакату који ће бити истакнут у њиховој учионици. Заједничким напором и уз помоћ наставника долазе до скупа правила за заједничко доношење одлука са којим се сви слажу уз договор да га се сви придржавају. (15 мин)
5. корак	Дискусија о резултатима групног напора у решавању проблема и постизању резултата. Задавање проблема ученицима који треба да заједнички да реше и образложе своје решење као група за следећи час одељенске заједнице користећи сада утврђени скуп правила. (на пример – Бирање жељене дестинације за следећу екскурзију или излет) (5 минута)

Облик рада	групни
Метод рада	радионица
Средства	папири, оловке, примерак 'пут до договора'
Циљ	стицање знања о значају сарадње и подстицање развоја, вештина сарадничког понашања у процесу доношења одлука
ТОК ЧАСА	
1. корак	Учесници су подељени у парове и треба да стану тако да је један члан пара окренут леђима другом члану пара. Члан пара који гледа у леђа свог друга, требада испружи руке и да га придржи док овај слободно (опуштено) пада уназад. Активност се понавља неколико пута док сви парови не изведу ову вежбу с успехом. Након тога чланови пара мењају улоге. <i>Дискусија:</i> Како сте се осећали док је требало да придржите свог друга? Како сте се осећали док сте падали уназад према свом другу? Када сте се боље осећали? Шта је утицало на то да ова игра у потпуности успе?
2. корак	<u>Екскурзија</u> Наставник даје следеће упутство учесницима који су подељени у две групе: Замислите следећу ситуацију: ви сте ученици два одељења седмог разреда основне школе који треба да иду на екскурзију. Остало вам је мало времена да то организујете, али сте успели да пронађете туристичку агенцију која вам је понудила два аранжмана. Један је одлазак у Будимпешту и укључује упознавање града, обилазак културних споменика, забавни живот и, наравно, шопинг. Други је одлазак на море с боравком од три дана у Будви, два дана у Херцег Новом и два дана у Котору, употреба спортско-рекреативних објеката и богат забавни програм. Цена је приближно иста, али агенција поставља два услова: • аранжман је немогуће организовати за мање од два одељења, и • одлуку треба донети најкасније до сутра како би било могуће да се организује путовање. Задатак подразумева да је једно одељење јако заинтересовано за путовање у Будимпешту, док је друго за одлазак на море. Потребно је, дакле, некако доћи до заједничке одлуке. Ваш задатак је да у оквиру својих група (које представљају супротстављена одељења) <i>смислите начин да кроз дискусију с другом групом дођете до заједничког решења</i>
3. корак	Након што су се учесници у оквиру својих група припремили (око десетак минута), следи одигравање међусобног убеђивања. Наставник пажљиво прати без интервенција и усмеравања. После неког времена прекида одигравање. <i>Дискусија:</i> Како сте се припремали за преговоре с другом групом? Да ли је у оквиру сваке групе било различитих мишљења? Како сте у оквиру своје групе дошли до сагласности око тога како убеђивати другу групу /преговарати с другом групом? Да ли вам се чини да би се на овакав начин ипак дошло до задовољавајуће заједничке одлуке?
4. корак	Осврћући се на неуспешност претходне стратегије, наставник сада усмерава учеснике да се боље припреме за разговор с другом групом. Свакој групи даје примерак упутства "Како до заједничке одлуке" и довољно времена да

	сеприпреме за следеће одигравање. <i>Напомена:</i> Наставник стално обилази групе током њихових припрема и подстиче их на сарадњу. Такође подсећа учеснике на чињеницу да успешна заједничка одлука не мора нужно бити коначно опредељење за једну од варијанти, али без додатних објашњења. (Постоје и друге могућности с којима обе стране могу бити задовољне, нпр. одлука да се сада уопште не оде на екскурзију може, такође, бити резултат договора, ако се процени да свако друго решење тог момента не носи добробит ни за једну од страна. Истог ранга могу бити и одлуке да се нађе друга агенција или да се екскурзија организује следеће школске године, па да имају довољно времена да се боље припреме, и сл.)
5. корак	Изабрани представници двеју група покушавају да дођу до заједничког решења кроз одигравање поштујући притом дата упутства. <i>Напомена:</i> Након што је одигравање завршено, а <i>без обзира</i> на његов исход, наставник подстиче дискусију међу учесницима која треба да води закључку да консензус одлука треба да буде резултат процеса преиспитивања више могућих решења и избора оног којим ће обе стране бити задовољне. <i>Дискусија:</i> Како је сада текао процес договарања у оквиру појединачних група? На који начин сте процењивали своје и "оне друге" разлоге и аргументе? Да ли вам је то помогло да се сетите и неких других могућих решења? Како сте бирали представнике ваше групе? По чему се разликују прво и друго одигравање? Да ли је тешко да се одустане од свог почетног става? Како је то могуће олакшати? Шта по вашем мишљењу највише доприноси заједничкој одлуци којом су обе стране задовољне? МАТЕРИЈАЛ ЗА РАД ПУТ ДО ДОГОВОРА Као ПРВО, размислите о следећем: • Који су РАЗЛОЗИ због којих браните свој став? Зашто вам је важно да идете на екскурзију баш тамо? • Да ли и она друга варијанта (друго место за путовање) има неких добрих страна? Шта бисте изгубили када бисте одустали од свог става и прихватили другу могућност? • Шта ће се десити ако уопште не успете да усагласите мишљење с другим одељењем? • Која су још решења могућа? Да ли су и она по нечему добра и прихватљива? ПОСЛЕ ТОГА, продискутујте: • Да ли је потребно да изаберете представника групе који ће вас заступати? • Како преговарачи треба да се понашају? Да ли је потребно да пажљиво, суважавањем и без прекидања саслушају другу страну? • Да ли ваш представник треба да има могућност да у име групе прихвати и неко од решења које није прво на вашој листи?

Облик рада	групни
Метод рада	дијалошки-слободан разговор
Средства	картице, фломастери
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима се поделе картице на којима треба да наведу да ли су за одлагање контролног задатка из историје или не.
2. корак	И једни и други треба да наведу своје разлоге који су их мотивисали да донесу такву одлуку.
3. корак	Следи заједничка анализа једне и друге стране.
4. корак	Сагледавају се позитивне и негативне последице израде контролног задатка или његовог одлагања.
5. корак	Доноси се коначна одлука.

Облик рада	фронтално, радионица, групни рад
Метод рада	разговор, решавање проблема, олуја идеја (brain storming),
Средства	Табла, креда, хартија А4 формата за сваку групу, фломастери.
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставник указује на важност групног одлучивања и значај слагања ученика и стварање позитивне климе у одељењу. Објаснити задатак ученицима.
2. корак	Подела у групе. Свака група добија одређену ситуацију на листу папира, за коју треба наћи заједничко решење у оквиру групе.
3. корак	Излагање решења: групе представљају свој проблем и износе могућа решења. Остали само слушају, без коментара и допуњавања. Наставник исписује на табли решења за сваку групу.
4. корак	Ученици коментаришу и допуњују сва решења, без обзира којој су групи припадали.
5. корак	По одабирању решења, наставник анализира предности и мане сваког начина групног одлучивања, које ће им помоћи да са лакоћом доносе заједничке одлуке у наредним ситуацијама.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	дискусија, рад на тексту
Средства	хамер или пак папир, фломастери
Циљ	слога у одељењу и задовољство сваког ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи, конкретизовати проблем и поставити циљ часа
2. корак	Организовати дебату у одељењу: Ученици су подељени у две групе и заступају супротна становишта: 1. група: ученици који су за одлагање контролног задатак 2. група: ученици који не желе да одложе контролни задатак 1. група: Зашто је важно да се контролни задатак одложи? (Ученици се нису довољно припремили, желе да продуже време учења како би остварили што боље резултате на контролном из историје, а истовремено се осећају као да су их другови из друге групе издали) 2. група: Зашто је важно да се контролни задатак не одложи? (Ова група ученика сматра да је обезвређен њихов труд и уложено време у припреми за израду контролног) Ученици износе своје ставове и аргументују оправданост свог становишта Аргументе ученици записују на пак папир (у табелу: за одлагање/против одлагања)
3. корак	Најпре понудити ученицима да изнесу своје идеје о томе на који начин би могли да дођу до решења, али тако да обе стране буду задовољне. (То подразумева одустајање од почетне позиције и проналазак алтернативе, али на други начин) Ученици износе своје предлоге за превазилажење проблема
4. корак	Затим, наставник износи свој предлог: Замолити наставника историје да омогући ученицима који су се spremали за контролни да одговарају усмено (како би се њихов рад и труд исплатили), а да другој групи ученика одложи проверу за следећи час (На овај начин обе групе ученика биле би задовољне, а компромисно решење пронађено ненасилном комуникацијом, тј договором)
5. корак	Дношење закључка ЗАКЉУЧАК: Сукоб је могуће решити не само на уобичајен начин-консензусом, већ и проналажењем начина да обе стране буду задовољне (компромисним решењем)

Облик рада	фронтални, у групи
Метод рада	дијалошки
Средства	кутија, хамер папир, маркери
Циљ	Подстаћи ученике како да заједно доносе важне одлуке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Прво бих изабрала игру препричавање приче, како бих ученицима указала на чињеницу да до конфликта најчешће долази због неразумевања, због поседовања недовољног броја информација, због гласина,...
2. корак	У другом кораку бих се определила за tim building игру, да би ученици увидели колико је важно да помажу једни другима и да на тај начин могу много брже и лакше да постигну добре резултате.
3. корак	Упутила бих ученике да одреде правила којих се треба придржавати приликом доношења важних одлука.
4. корак	Израда постера наша правила. У овом кораку би ученици на хамер папиру сликовито приказали правила која су у претходном кораку одредили. Тај постер би истакли на видно место како би се у сваком моменту могли присетити датих правила.
5. корак	Кутија за предлоге, жалбе У ову кутију могу да убаце своје предлоге везане за промену, допуну неких правила. Своје предлоге би јавно образложили и уколико се сви у разреду сложе те промене или допуне би се усвојиле.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	игра улога, разговор писањем, метод групног одлучивања
Средства	картице са улогама, папир и оловка
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Најпре, као увод у час одиграти „ <i>Игру улога</i> “, где ће се стране заменити, тј. они који су тражили одлагање контролног задатка, глумиће оне који то не желе. Након одигране игре, обе стране ће схватити да постоје другачија мишљења од наших, и да их у сваком случају треба поштовати, слагали се са њим или не.
2. корак	У другом делу часа наставник на клупу поставља један плакат са једним питањем: Зашто не можемо да се договоримо (да будемо јединствени)? Ученици редом уписују своје мишљење на плакат. Разредни старешина контролише атмосферу, не дозвољава разговор, коментаре... Анализирајући одговоре, доћи ће се до нових „момената“, одн. многе ствари које је било тешко изговорити, биће „на столу“. Нпр: „Како са њим/њом да се договорим, он/ она гледа само себе“, или „он/она не комуницира ни са ким, стално се издваја“... Наставник ће имати увид у проблеме који су накнадно „испливали“ и решиће их чим превазиђу проблем неслоге.
3. корак	Одељенски старешина нуди ученицима решење кроз метод групног одлучивања. Показаће га на неком примеру који нема непосредне везе са актуелном неслогом око контролног задатка из историје. Нпр. као модел може навести гласање (одлука се доноси веома брзо), доношење одлуке рангирањем где се свака одлука рангира по скали, израда упитника на нивоу одељења (последње две методе имају недостатак јер изискују дуже време за израду и обраду података)...
4. корак	Наставник препушта ученицима да сами реше проблем. Наравно, он је ту, пази да ситуација не измакне контроли, да не дође до размирица и свађе. Ученици сами бирају технику групног одлучивања и приступају решавању проблема. Иако можда одаберу технику која резултат даје после дужег времена, одељенски старешина ће се наравно сложити, јер ће ученици на другим проблемима испитивати нове методе.
5. корак	Последњи корак су резултати – можда истог часа, а можда и касније, у зависности од изабране методе. Постигнут је циљ - ново правило које ће ученици и убудуће користити и свакако елиминисати неслогу одељења.

Облик рада	у групи, фронтални
Метод рада	метод разговора, дијалогска метода
Средства	кутија, папир
Циљ	Оспособити ученике да заједнички доносе одлуке, помоћи да развију осећај одговорности, развити повољну климу у одељењу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разредни старешина започиње дискусију о томе како треба да се договоре о заједничком одлучивању у будућности, да успоставе шему на основу које би требало да доносе одлуке. Поставља кутију за предлоге и идеје у којима ће анонимно да дају предлоге о томе.
2. корак	Отвара се кутија и на основу предлога који су у већини, договара се и усваја шема за одлучивање о решавању проблема у будућности. Прелазимо на конкретан предлог у вези са одлагањем контролног задатка и гласамо на начин на који је договорен. Уколико се договоре о одлагању, позивамо ученике који су били против одлагања и замолимо да одрже „предавање“ и „објашњавање детету“ о темама које су најмање јасне другим ученицима.
3. корак	Ученици држе предавање а онда почиње и постављање питања.
4. корак	Започињемо игру „Миш, чудовиште, мислилац“. Са припремљених картица чита се изјава и сваки од ученика одређује врсту комуникације са једне картице. Међу картицама су и неке од реченица које су употребљавали ученици приликом претходних свађа.
5. корак	Ради завршавања теме и опуштања, пуштамо песму „Гангнам стајл“ и играмо већ тако познату кореографију.

Облик рада	Индивидуални и групни рад
Метод рада	Анализа добијених садржаја, дијалог
Средства	Папири, оловке, табла
Циљ	Подстицање ученика на преузимање одговорности за успешност комуникације и њихово оснаживање за препознавање и решавање проблема
ТОК ЧАСА	
1. корак	На четири клупе распоредити папире са четири различите започете реченице: Када се деси неки проблем ја ... Проблем решавам тако што... Када ме неко вређа и омаловажава осећам се... Када ја некога вређам, осећам се ... Ученици прилазе и допуњавају започете реченице.
2. корак	На табли се сумирају у четири колоне садржаји који су написани.
3. корак	Груписати проблеме према типу, груписати механизме решавања проблема, поделити их на конструктивне и неефикасне, издвојити емоције у две групе које су последица ситуације када ја неког вређам и када мене неко вређа.
4. корак	Повезати претходне садржаје са односом наставника према ученицима и обрнуто, кроз експеримент вођене фантазије (да замисле реалну ситуацију и које механизме на основу претходног рада могу применити за решавање дате ситуације)
5. корак	Урадити постер са најчешћим конфликтима, проблемима и позитивним механизмима њиховог решавања.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	„Разговор писањем“, „Кутија за предлоге, идеје, жалбе“
Средства	Плакати са питањима, фломастери, кутија за жалбе и папири (са почетком реченице)
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознати ученике са појмом и значајем асертивног понашања (као супротност агресивном понашању). Разговарати о потребама и жељама: наше жеље и потребе јесу важне али не смеју бити важније од жеља и потреба других. Нагласити циљ часа. Као пример поставити управо ситуацију са контролним задатком из историје.
2. корак	Дискусија о могућим решењима. Нагласити улогу групе/одељења. Колико је важно да будемо „тимски играчи“ и да ли можемо постићи више ако наступимо као појединци или тим? Како реагује наставник када један ученик затражи одлагање контролног а како када то замоли цело одељење? Разговор на тему: како да постанемо права група која ће моћи јединствено и правилно да одлучује а да не угрози потребе чланова..
3. корак	Организовати „разговор писањем“. На више столова су распоређени плакати са по једним питањем или темом (нпр. другарство у мом одељењу..., када ми треба помоћ..., моје одељење..., свађа у мом одељењу, зашто нисмо јединствени? итд.). Ученици ходају око плаката и уписују своје мишљење о теми и/или коментаришу нечији туђи запис. За то време нема разговора.
4. корак	Дискусија о садржини плаката. Разговор о уоченим проблемима који се појављују на плакатима и предлози ученика за решавање тих проблема. Договор да се сви морамо потрудити и размишљати и о туђим потребама (не само својим). Пронаћи решење за ситуацију са контролним задатком (нпр наставник може да одложи контролни а ученици који су се спремали за тај час одговарају усмено и неће радити контролни наредни час).
5. корак	За наредне проблеме договорити методу „Кутија за жалбе“. Периодично у кутију ученици убацују папире са предлозима, идејама или жалбама везаним за комуникацију у одељењу. Написано ће се разматрати у пленуму уз унапред договорена правила комуникације. У припремљену кутију сваки ученик убацује папир са започетом реченицом: „Да би убудуће моје одељење било сложније ја ћу“ (ученици ће записати свој могући допринос или модел понашања). Наставник отвара кутију и чита „обећања“ 😊

Облик рада	индивидуални, фронтални, играње улога
Метод рада	дискусија
Средства	табла, креда, папир, фломастери
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разматрање односа појединца и групе. Професор даје задатак: Замислите да сте фудбалски тим. Шта би се десило да неко од играча не игра у складу са правилима игре? Да сте ви играчи како бисте реаговали? Шта бисте урадили да сте тренер?
2. корак	Ученици закључују да сви морају да се сложе око решења неког задатка, иако то не значи да сви мисле исто. Када не постоји апсолутна сагласност, једино што преостаје је гласање. Искористићемо за гласање последњи проблем, који се тицао одлагања контролног задатка.
3. корак	Организујемо гласање, тако што најпре утврђујемо правила.
4. корак	Гласање је завршено и пребројавамо гласове.
5. корак	Анализа целог поступка. Да ли су сви задовољни? Долазимо до закључка да је суштина одлучивања у томе да се донесе одлука која је најбоља за одељење, а не за појединца. Мора да постоји компромис.

Ситуација 4. – Грађење односа поверења са ученицима

Опис ситуације

Одељењски старешина сте у одељењу у коме постоје два ученика који увек негодују уколико добију нижу оцену и стално потенцирају упоређивање са другим ученицима из одељења. Једном се догодило да се заиста поткрала грешка и ви сте, наравно, оцену исправили. Од тада, чини вам се да се некако тај однос неповерења према вашем критеријуму оцењивања “проширио” на још неколико ученика који мисле да “имате” нешто баш против њега/ње, те му/јој дајете нижу оцену, док други који су “баш слично” одговорили/написали добијају боље оцене. Примећујете да велики део часова наставног предмета који предајете посвећујете разуверавању ученика по питању оправданости њихових оцена. Размишљате како да се на ЧОС-у позабавите овим проблемом.

Задатак за час одељењског старешинства

Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење

Облик рада	групни
Метод рада	дијалогски, радионица
Средства	Примери питања и контролних задатака на које ученици имају примедбе
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Формирају се две групе од по три ученика. У једној групи су ученици који имају примедбе на оцењивање, док су у другој ученици који су добили боље оцене/тачно одговорили на задатак. Остатак одељења прати и коментарише дебату.
2. корак	Прикупе се примери писмених и контролних задатака где је наводно дошло до неправилног оцењивања. Сваки ученик код себе има свој примерак контролног задатка. Задаци могу бити из предмета које предаје одељенски старешина, али у циљу стицања поверења, добро је да постоји неки пример и из неког другог предмета.
3. корак	Упоређују се одговори. Група која има примедбе чита своје одговоре, а група која је са «бољим оценама» чита своје.
4. корак	Детаљно се врши анализа одговора. Ученици покушавају сами да нађу (или побију) значајне разлике у одговорима. Остатак одељења такође даје своје мишљење. Одељењски старешина је само координатор у овој дебати – он објашњава како се бодују поједини елементи и делови одговора.
5. корак	На ученицима се оставља да сами, једни другима, појасне разлике у одговорима и да заправо од својих вршњака, кроз детаљну анализу, добију потврду о (не)тачности њихових одговора. Тиме се враћа поверење у наставника.

Облик рада	групни
Метод рада	радионица
Средства	Текстуална – кратке контролне вежбе, хемијске оловке за исправљање тестова (црвене)
Циљ	Показати ученицима да понекад није лако оцењивати радове, да сваки ученик има свој стил писања и да понекад имају идеју шта желе да кажу али се не изразе добро и ми наставници то окарактеришемо као половичан одговор или нетачан, али да нема разлога да се љуте већ да на мом часу нема места сујети и да ми слободно могу указати када се тако нешто деси.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Припрема за рад - На почетку ћу ученике поделити у 4 групе. Поделићу свакој групи по 3 папира са 5 питања из предмета који предајем и хемијске оловке.
2. корак	Објашњење тока часа - Објашњавам ђацима да им је задатак да свака група (сви чланови заједно смишљају одговоре а коначан записују) да одговоре на свих 5 питања и да их препише на преостала 2 папира.
3. корак	Размена - Када ђаци ураде оно што је тражено, говорим им да ће сада они бити у улози наставника тако што ће осталим групама дати по један примерак својих одговора али и од осталих група ће добити примерке које ће прегледати и оценити.
4. корак	Оцењивање - Помажем ђацима уколико имају недоумице око оцењивања али коначан суд о томе је ли нешто тачно или није препуштам њима.
5. корак	Закључак – Ученици читају оцене и схватају да су 3 различите групе људи у стању да истих 5 одговора окарактеришу на другачији начин; заједно формулишемо одговоре који би могли бити прихватљиви за све. Ако су једни друге коректно оценили, награђујем их уписивањем оцена у своју евиденцију као знак да ценим њихов труд.

Облик рада	фронтали, групни
Метод рада	игра улога, дискусија
Средства	Правилник о оцењивању ученика у средњој школи, лопта, папир, оловке
Циљ	Подстицање ученика да размишљају о критеријумима оцењивања, учвршћивање међусобног односа поверења и поштовања, подстицање ученика на размишљање о проблему
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике укратко упознати са темом часа и поразговарати о проблему који постоји у вези са критеријумом оцењивања. На час донети Правилник о оцењивању и са ученицима проанализирати критеријум оцењивања и шта је према Правилнику о оцењивању потребно ученик да зна за оцену 2,3,4 и 5.
2. корак	Ученици се постављају да седе у круг лицима окренутим ка унутра. Добијају задатак да један другоме додају лопту и да онај који прими лопту има треба да одговори на три питања која ће поставити друг који му је лопту добацио. Ученик који је поставио питања треба да оцени друга онако како сматра да је исправно и да образложи своју оцену руководећи се предходно прочитаном Правилнику о оцењивању.
3. корак	Затим ученик који је одговарао, лопту додаје другом ученику (насумично) коме поставља питања и оцењује га. Ова Игра улога се наставља (добацују лопту једни другима, постављају и одговарају на питања) док сви ученици не буду оцењени од стране својих другова. Овом методом су се ученици ставили у улогу наставника да би схватили на личном примеру да оцењивање није нимало лак задатак.
4. корак	Затим се ученици деле у групе и добију задатак да напишу на папиру своје утиске о томе како су се осећали у улози наставника, да ли им је било тешко и како су се осећали кад су их безразложно критиковали другови због „лоших“ оцена.
5. корак	Након дискусије о оцењивању нагласити да се ми као наставници трудимо да савесно и одговорно обављамо свој посао, да нам је стало до ђака, да су они нама сви „исти“ и да нема повлашћених. Грешке у раду су могуће, али је коректно и исправити их. Иако наставник може да се дође у ситуацију да је погрешно у раду са ученицима, не треба да одустане од тога да призна и исправи своју грешку.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	дијалогска, анализа случаја, дискусија
Средства	Стрип (у коме је представљена ситуација грешка наставника), кутија за предлоге, идеје, жалбе
Циљ	Ученик ће знати и примењивати правила комуникације, стећи поверење и слободно износити своје мишљење, критике, жалбе, али и уважавати туђе потребе и грешке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици добијају задатак да прво размисле, а затим наставе реченице: Оцењивање је... и Забринут сам због оцењивања које... Анализирајући одговоре ученика, можемо открити проблеме, став и осећања појединаца према оцењивању.
2. корак	Разговор са ученицима о томе какво оцењивање треба да буде и који су критеријуми оцењивања. Важно је ученицима напоменути да је сасвим нормално да се и наставницима дешавају ненамерни пропусти и грешке и поред њиховог великог труда и жеље да оцењују објективно, тачно и праведно.
3. корак	Методом Анализа случаја, ученици анализирају ситуацију Грешка наставника. Ученици су подељени у четири групе и суочавају се са датом ситуацијом у виду стрипа. Свака група има задатак да анализира дату ситуацију и предложи могуће решење.
4. корак	Свака група извештава остале ученике о резултатима свог рада и дискутујемо о њима. Подсетити ученике на важност неоптужујуће комуникације са наставницима. Заједно бирамо најбољи предлог решења задате ситуације.
5. корак	Предлажем ученицима да активирамо кутију за предлоге, идеје и жалбе како би слободно могли анонимно да напишу своје коментаре или проблеме који их муче. У кутију ће ученици периодично убацивати папириће са предлозима, идејама или жалбама које ћемо заједно решавати на следећим часовима одељенског старешине.

Облик рада	групни, у пару, индивидуални
Метод рада	дијалогски, рад на тексту, демонстрација, методе <i>Игра улога/ Дебата /Анализа случаја</i>
Средства	кутија за предлоге, папири са улогама, папири са описима ситуација
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење
ТОК ЧАСА	
1. корак	Пошто је примећено да се однос неких ученика променио у односу на мој критеријум оцењивања и да су све чешће сцене негодовања, постављена је већ неко време кутија за предлоге, идеје, жалбе везане за овај проблем, под претпоставком да ће међу њима бити и негативних коментара везаних за оцењивање. На почетку овог часа објаснити ученицима да на овом часу анализирамо њихове предлоге и жалбе јер сматрамо да овом проблему треба посветити пажњу и желимо да дођемо до решења. Ученике замолимо да своје жалбе и коментаре боље објасне како би и остали ученици разумели и могли да се укључе у разговор. 5 мин
2. корак	<i>Игра улога</i> - Осмислити две кратке ситуације (за 4 пара ученика) у којима треба приказати конфликт наставника и ученика око оцено. За сваку од две ситуације осмислити један пожељан начин решавања сукоба и један непожељан. Ученици добијају картице са описом како треба да се понашају. <u>1.ситуација</u>: ученик је добио лошију оцено од оне коју је очекивао, каже да су му одговори исти као код његовог друга а добили су различите оцено. У првом (непожељном) случају ученик цепа свој рад, излази из учионице, љути се и каже да је наставница неправедна док у другом (пожељном) случају ученик замоли наставницу да упореди радове и евентуално уочи грешку у оцењивању. <u>2.ситуација</u>: ученик није задовољан закљученом оценом на полугодишту У првом (непожељном) случају ученик виче, прети да ће се заједно са родитељима жалити директору, а у другом случају ученик објашњава наставници да му је стало до тога да има већу оцено и да му наставница омогући да још једанпут покуша да је поправи. 15 мин
3. корак	<i>Дебата</i> - Ученике поделити на 4 групе. Свака група треба да да мишљење о ове 4 одигране ситуације. Ученике усмерити постављајући питања као што су: Шта мислите како се наставница осећала у том тренутку? Коју рекцију ученика сматрате исправном? Шта мислите како се завршио овај сукоб? итд. Након дебате ученици би требало да дођу до закључка која два начина решавања конфликта су најповољнија 10 мин
4. корак	<i>Анализа случаја</i> – Ученици поново у истим групама добијају текст са описом неке ситуације коју треба да анализирају (нпр. наставница је погрешно сабрала бодове на писменој провери и ученик је добио лошију оцено од заслужене). Ученици анализирају случај и договарају се шта би био пожељан начин реаговања ученика а шта непожељан и како се проблем може решити. 10 мин
5. корак	Са ученицима сумирати закључке из претходних активности и објаснити им да сваку недоумицу око оцено треба најпре да разјасне у разговору са наставником тако што ће без љутње, претњи и лоших осећања заједно доћи до решења сукоба око оцено. 5 мин

Облик рада	радионица
Метод рада	игра улога
Средства	штампани материјал
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Постаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике у три групе.
2. корак	Поделити задатак ученицима тако да једна група добије материјал и да направи питања, друга да се спрема да одговара, а трећа да буду оцењивачи.
3. корак	Свака група заузима своју позицију, група која испитује и која одговара (ови поставе питање - ко се јавља - да одговара) а посматрачка група - бележи и оцењује сваки одговор.
4. корак	Сви се врате на места. Оцењивачи - један по један излази и на табли или великом папиру записују своју оцену за сваки одговор. Када сви упишу редом своју оцену за 1., па за 2., и итд. колико одговора је било. Оцене свих за један 1.одговор се сабирају и формира средња оцена. И тако редом за сваки одговор.
5. корак	На крају ученици износе свој утисак како се ко осећао у својој улози, шта је било најлакше, а шта најтеже.

Облик рада	фронтални, рад у групи
Метод рада	разговор, дискусија
Средства	картице са описом улога, лаптоп, пројектор
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици добијају картице са описом улоге (један ученик глуми наставника, а два глуме ученике који негодују јер су добили ниже оцене и потенцирају упоређивање са другим ученицима из одељења). „Глумци“ имају на располагању мало времена за припрему, а затим глуме.
2. корак	Након завршетка игре следи изношење утисака од стране учесника и од стране посматрача.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дискусија, анализа случаја, разговор писањем
Средства	пројектор, компјутер, наставни материјал, хартије, фломастери
Циљ	Оспособљавање ученика да сами процењују нивое знања, јачање поверења између одељ.старешине и ученика, вештина комуникације
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина објашњава да је уочен проблем у критеријуму оцењивања у различитим проценама знања ученика, те сматра да би тај проблем требало заједнички решити. Одељењски старешина приказује ученицима припремљену презентацију о критеријумима оцењивања. Подаци дати у презентацији обухватају правила дата Правилником о оцењивању, али и о свим елементима специфичним за предмет. Установљен је број бодова за сваки критеријум. Даје и осврт на уочено неразумевање критеријума приликом оцењивања.
2. корак	Подела ученика у 3 групе. Свака група добија текст који треба да оцени по претходно задатим критеријумима, уз навођење адекватних разлога. По завршетку једног текста, групе размењују текстове, док сви не ураде сва 3 текста.
3. корак	Представници група износе своје ставове и оцене, а одељ. старешина на табли бележи оцене и аргументе, и даје своју оцену.
4. корак	Дискусија са ученицима о уоченим неслагањима и разликама приликом вредновања, нарочито оних делова где се ученичке оцене битно разликују од оцене одељ. старешине
5. корак	Заједнички договор да после сваког писменог проверавања знања, ученици имају могућност да сами процене свој рад по јасно утврђеним критеријумима које даје одељ. старешина.

Облик рада	групни
Метод рада	дијалогски, рад на тексту
Средства	табла, тестови, кључ решења, обрасци за оцене
Циљ	Успоставити међусобне односе поверења са ученицима и разуверити их да постоје намере наставника да добију другачију оцену од оне коју су заслужили
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор са ученицима о томе који су то разлози због којих не верују наставницима приликом оцењивања и зашто мисле да постоји намера наставника да ученици буду оштећени код прегледања радова и оцењивања истих
2. корак	Ученике делимо у четири групе. Они по групама добијају урађене тестове из основа економије за четири различите групе, заједно са кључем за прегледање тестова који је флексибилно направљен
3. корак	Ученици у групама прегледају и оцењују тестове тако што након што сви прегледају једну групу, уписују оцене у образац за оцене које је дала њихова група. Након тога мењају тестове са ученицима из друге групе и прегледају тестове друге групе и тако док не прегледају тестове свих четири група.
4. корак	Када су прегледали све тестове и унели оцене у своје обрасце за оцењивање по један ученик из групе лепи обрасце са оценама на таблу и гласно их чита како би ученици осталих група могли да их упореде са својим оценама.
5. корак	Ученици увиђају да се оцене које су давали за исте тестове разликују јер је кључ био превише флексибилан и увиђају могућност различитог гледања ученика у групама на радове које су прегледали. У разговору са наставником разумеју како је могуће да постоје различити погледи на оцену од стране наставника и ученика и на неопходност успостављања поверења са наставником приликом оцењивања њихових радова у смислу да ни један наставник неће намерно закинути ученика у оцени, као и на неопходност да се грешка коју је направио наставник исправи, али и реалнији поглед ученика на њихово стварно знање и заслужену оцену

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	brainstorming (олуја идеја), дискусија, дебата, израда постера
Средства	папир, фломастери, хамер
Циљ	Успостављање добре климе у одељењу и односа према професору. Пробудити код ученика осећај за меру, став и одговорност, као и осећај за правду. Подстичемо однос поверења у рад професора и спроведени критеријум оцењивања и непристрасног односа према ученицима
	ТОК ЧАСА
1. корак	Ученици попуњавају картице са одговорима на неко питање (нпр. Шта смета начину оцењивања (нпр. субјективност, објективност, примена правила или не? Да ли професор прави често грешке у оцењивању? Какав је однос професора према ученицима? итд.). Следи дискусија о примена Правилника о оцењивању у одељењу, прављење плаката са правилима оцењивања. Ово омогућава брз преглед и пружа добар почетни импулс за даљу обраду. Време трајања 10 мин.
2. корак	Дебата -Ученици подељени у прве две групе и заступају супротна становишта (нпр. за и против субјективности и објективности). Групе најпре прикупљају аргументе за своје становиште, а затим следи дебата на тему оцењивања . Време говорника се може ограничити (нпр. 1 минут). Учесници у дискусији не морају бити сви, то може бити група из одељења, а да остали чине публику која даје коначан суд. Овом дебатом на тему оцењивања и грешке професора ученици вежбају критичко мишљење као и сагледавање ситуације из различитих углова. Време трајања 15 мин.
3. корак	ИЗРАДА ПОСТЕРА НАША ПРАВИЛА На основу протекле дебате ученици сами доносе и образлажу правила понашања у односу професор - ученик и обратно као и последице кршења тих правила, потом их сликовито представљају и каче на видно место. Омогућава разумевање важности постављених правила Такође, визуелни аспект омогућава брзо подсећање на правила у сваком тренутку. Време трајања 10 мин.
4. корак	Анализирати понуђена решења с одељењем и усвојити неколико заједничких о будућем начину оцењивања од стране професора поштујући сва правила из правилник о оцењивању. Ставити акценат на то да свако има право на своје мишљење, али да то мишљење буде засновано на истинитим и провереним чињеницама; да не треба олако судити другима у вези њихових ставова или учињених односно не учињених дела; да увек теба размишљати и о томе како се ти други осећају; и на крају да без обзира какво мишљење имали о некоме морамо наћи начина да са том особом коректно и пристојно сарађујемо. Договор да се неколико наредних оцењивања спроведе у сарадњи са ученицима уз примену Правилника о оцењивању који регулише оцењивање успеха из наставних предмета. Време трајања 10 мин.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	демонстративна, дијалошка
Средства	Правилник о оцењивању; листићи са задацима
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање са правилником о оцењивању. Упознавање са критеријумима оцењивања (Оквиром за процену резултата учења)
2. корак	Разговор са ученицима о Правилнику Бодовање и оцене према броју бодова (скала)
3. корак	Рад у групи: Подела листића на којима су урађени задаци и које они прегледају и оцењују (они у улози наставника) Разговор о критеријуму и оценама (стављам им замерке „буним се“) Да ли може да се погрешити? Шта урадити кад се погрешити? Да ли сам ја увек истим ученицима давао већу оцену?
4. корак	Зашто мисле да су они увек оштећени? (Самокритичност, родитељи, да се „мучки“ изборе за већу оцену,...) Разговор о њиховим бригама и разлозима неповерења.
5. корак	Доношење „додатних“ правила у оцењивању: - прецизно, јасно и обелодањено бодовање (увек дати скалу) или код усменог оцењивања образложити помоћу Оквира за процену резултата учења - радови под „шифром“

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	рад на тексту, дијалогска
Средства	кутија за предлоге, радни листићи, Правилник о оцењивању
Циљ	Самовредновање ученика, заједничко решавање проблема, усвајање Правилника о оцењивању, учвршћивање поверења између ученика и професора
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити радне листове на којима је задатак из обрађеног дела „Евгеније Оњегин“ А.С.Пушкина. Упутити све ученике да самостално ураде задатак који је конкретно анализа књижевног лика Евгенија.
2. корак	Дати инструкцију ученицима да после урађеног задатка у трајању од 10 минута оцене своје радове, а потом размене радове међу собом (по паровима, или дијагонално...) и оцене их. Упоредити оцене.
3. корак	Поделити свима фотокопирану страницу Правилника о оцењивању на којој су критеријуми и нивои знања из области предмета. Потом их упутити да поново, сходно и у складу са Правилником, оцене своје радове.
4. корак	Упоредити оцене и извести закључак о различитим критеријумима оцењивања, тежини тог посла и олакшаном послу при ослањању на Правилник. Ученици размењују искуства и долазе до закључка о тежини задатка када је задатак препуштен субјективном утиску, а олакшаном задатку када су конкретни критеријуми пред њима.
5. корак	У кутију са предлозима ученици стављају коментаре, утиске и предлоге у вези са оцењивањем. Коментаре гласно читати и дискутовати са целим одељењем о прочитаном. На основу примера из живота дати потврду о потреби знања, трајног, квалитетног, препознатљивог и применљивог, а о краткотрајности оцене саме по себи. Подсетити на циљ школовања – знање !

Облик рада	групни, индивидуални
Метод рада	разговор писањем, врба и семафор осећања
Средства	хамер папир, фломастери, селотејп
Циљ	1. Утврдити узроке неповерења ученика у вези са критеријумима оцењивања наставника. 2. Анализирати личне доживљаје неповерења ученика. 3. Утврдити могућа решења проблема-неповерење ученика према наставнику. 4. Јачати однос поверења између ученика и наставника.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставица објашњава ученицима да је приметила да у последње време ученици имају неповерење у критеријум њеног оцењивања. Наставница истиче да јој је јако важно да њени ученици имају поверење у њу и њен рад, те да ће се да данашњем часу одељењске заједнице бавити овим питањем, при чему ће пробати да утврде узроке неповерења, као и могућа решења проблема.
2. корак	Разговор писањем - На више столова су распоређени хамер папири са следећим питањима: Зашто нисам сигуран/а да оцена коју добијам одговара мом знању? Како се осећам када добијем одређену оцену, а сигуран/а сам да знам за већу оцену? Шта предлажем као решење проблема неповерења ученика у поступак оцењивања наставника? Шетајући око папира ученици дају одговоре на дата питања или кометаришу предходне одговоре.
3. корак	Хамер папир са испуњеним одговорима поставља се на зид учионице тако да је видљив ученицима који седе сви заједно у кругу. Наставница заједно са ученицима кометарише одговоре на сва три питања. Након завршене дискусије, наставница и ученици праве листу активности која ће им помоћи при решавању проблема неповерења, при чему се користе и одговори са плаката „Шта предлажем као решење проблема неповерења ученика у поступак оцењивања наставника?“.
4. корак	Врба - Наставница позива ученике да тестирају међусобно поверење кроз игру Врба. Сви ученици стоје у кругу, а наставница се пријављује као добровољац који ће представљати врбу, коју помера и најслабији ветар, на једну па на другу страну. Док се врба помера ученици стављају дланове испред себе, недозвољавајући врби да сломи своје гране. Наставница мора остати стабилна на стопалима, али и еластична, опуштајући тело од ножних чланака па нагоре. Тако опуштена она дозвољава да је ученици придржавају, односно да је ветар носи са једне на другу страну. Након наставнице пријављују се и други добровољци.
5. корак	Семафор осећања - Свим ученицима се деле папири на којима су нацртани ликови који показују различита осећања. Од ученика се тражи да заокруже оне ликове, који представљају њихова осећања (осећања која су преовладавала) током предходне активности. Ликови ће представљати следећа осећања: страх, срећу, изненађеност, збуњеност, досаду, нервозу, блаженост, тугу, задовољство, забринутост, љутњу, одушевљење, узбуђење, охрабрење.

Облик рада	фронтални, у групи
Метод рада	излагање, разговор, постављање питања, дијалогска метода
Средства	дидактичка средства
Циљ	Детектовати проблеме и учврстити међусобан однос поверења са ученицима
ТОК ЧАСА	
1. корак	Износим ученицима сумњу да је нарушена добра комуникација и поверење између нас. Износим пример оцењивања и питам ученике шта о томе мисле. Видим да су заинтересовани за тему и предлажем методу „санта леда“.
2. корак	Ученици се деле у групе и кратко им појашњавам методу „санта леда“, где позивам ученике да слободно изразе како видљиве, тако и оне скривене проблеме у нашој комуникацији.
3. корак	Свака група црта своју „санту леда“ и на крају, представници група кратко образлажу свој приказ.
4. корак	Развија се дискусија где сви заједно анализирамо ситуације које се поставе као проблем. Као одењенски старешина додатно појашњавам ситуације за које сматрам да деца не разумеју на прави начин или немају довољно информација, нпр. критеријуми за оцењивање и правилник о оцењивању се детаљније тумаче.
5. корак	На крају дискусије позивам ученика да се изјасне о теми и садржају часа. Поново актуелизујемо „кутију за предлоге, жалбе и идеје“, како би се, у будуће, на време уочили потенцијални проблеми.

Облик рада	групни рад
Метод рада	акваријум
Средства	папир, фломастери
Циљ	Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења и учврстити однос наставника и ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Подела ученика у три групе, свака група добија задатак да наведе разлоге свог незадовољства и изнесе три примера где су били незадовољни добијеном оценом.
2. корак	Једна по једна група износи своје примере док друге две имају задатак да установе колико су наведене „оптужбе“ реалне.
3. корак	Организовање дискусије акваријум методом.
4. корак	Издвајање решења и путем заједничке дискусије налазимо начин превазилажења постојећег проблема.
5. корак	Дефинисање јасних захтева и критеријума оцењивања.

Ситуација 5. – Проблем нереалне процене знања

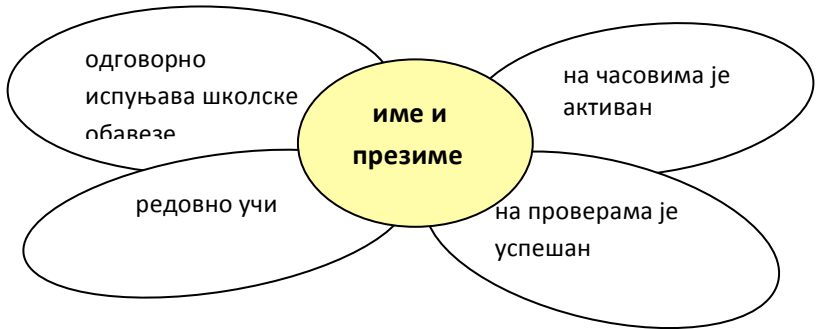
Опис ситуације

С времена на време, дешавало се да чујете од колега како понекад у школу дођу родитељи и жале се на оцене своје деце верујући да она свакако знају више и да више уче. Вама се то недавно догодило и ситуација је била доста непријатна. Јасно вам је да не можете баш увек директно утицати на родитеље осим кроз стрпљиве разговоре и родитељске састанке, али размишљате како да се проблемом недостатка реалног увида у сопствено знање и уложен труд позабавите на ЧОС-у. Ипак, јако је важна слика коју о оцењивању и дешавањима у школи ученици презентују код куће, те би сте на овај начин индиректно могли да бар мало утицете и на ставове родитеља.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	рад на тексту, дијалогски
Средства	писани текст (решена контролна вежба), табла, креда
Циљ	Пружити ученицима сазнање о различитим критеријумима оцењивања и разлозима који доводе до различитих критеријума, са акцентом на недовољно познавање материје
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике на групе (3 до 4 ученика). Једна група треба да се образује од ученика са најбољим постигнућем, а једна од ученика са најлошијим постигнућем (није неопходно)
2. корак	Свим ученицима поделити исто решену (углавном тачно, али са неколико мањих грешака) контролну вежбу коју треба оценити, без давања упутстава о оцењивању.
3. корак	Ученици по групама прегледају, бодују и оцењују контролну вежбу.
4. корак	Анализа, тј. табеларни приказ резултата оцењивања. Увиђање да су исту контролну вежбу различите групе различито оцениле.
5. корак	Дискусија о томе шта је довело до тога да исти контролни задатак буде оцењен различитим оценама и шта су биле тешкоће у оцењивању.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	разговор, игровне методе
Средства	плакат, папири, материјал за рад (лист на коме је нацртан цвет са латицама у којима су унесене особине)
Циљ	подстицање на реални увид у сопствено стање –с агледавање себе, својих вредности и успешности; схватање важности самопроцене; мотивисање за побољшање слике о себи.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици уочавају своје особине Ученици имају задатак да на папирима напишу пет особина за које сматрају да су карактеристичне за њих. Ученици раде самостално. Истаћи да је важно да сами препознају своје особине и да буду самокритични и искрени.
2. корак	Израда плаката Након рада, ученици читају особине које су написали, а остали ученици слушају и могу да прокоментаришу, наравно, водећи рачуна да не повреду осећања својих другова (ако ученик не жели да прочита не треба га присиљавати). Када ученик прочита записане особине, дели их на позитивне или негативне и тим редом их лепи на плакат. Када сви ученици заврше, на плакату ће се добити листа прихватљивих и мање прихватљивих особина.
3. корак	Анализа особина на нивоу разреда Учити којих је особина више. Анализирати прихватљиве особине - колико је важно да је ученик вредан, одговоран итд. Затим анализирати неприхватљиве особине. Подстаћи ученике да размисле да ли неку од тих особина могу да искористе као своју предност или пак да се потруде када већ знају да није добра за њих, да је у будућности контролишу или избегну.
4. корак	Рад на материјалу У следећем кораку ученици су подељени у групе. У свакој групи ученик добија лист на коме је нацртан цвет са неколико латица. У свакој лatici се налази особина везана за рад у школи, на пример: Ученик у центар цвета уписује своје име и презиме, а затим лист кружи од ученика до ученика у групи. Они у лatici уписују знак (+ или √, или неки други договорени симбол) ако се односи на уписаног ученика. Када заврше цео круг, цвет се враћа свом власнику и он може да преброји колико ученика мисли да он добро обавља своје школске обавезе.
5. корак	Евалуација - дискусија на нивоу разреда

	Ученици који желе могу наглас да образложе ситуацију са цвета. Разговор: Да ли мисле да је слика коју другови имају о њему реална и да ли се слаже са њиховом? Да ли се неко изненадио (позитивно или негативно) са сликом коју је добио о себи? Да ли су задовољни сликом коју су добили или мисле да могу да је поправе?
--	---

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	дијалог, презентација
Средства	прилог 1, папир А3- на њему је листа, већег формата, за сумирање резултата, два велика папира- паноа и маркери, фломастери
Циљ	Повећање информисаности ученика о садржају <i>Правилника за оцењивање</i>; Критичко сагледавање школске праксе која се тиче оцењивања ученика; Ученици стичу увид у сопствену одговорност за ставове, поступке и доживљаје које испољавају у школи; Ученици се упознају са циљевима оцењивања и развијају вештину реалне процене стања- односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцено;
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање са циљевима оцењивања - 10 минута Наставник кратко образлаже циљеве часа и чита из <i>Службеног гласника Србије</i> важеће циљеве оцењивања у школи. Дели ученицима листиће на којима су исписани ти циљеви, преточени у тврдње, а од ученика се тражи да се на петостепеној скали изјасне о степену остварености циљева (Прилог 1). Ученици се изјасне. Један од њих покупи све папире, помеша их и подели поново, тако да се сачува анонимност изјашњавања. Потом наставник за сваку тврдњу пита колико је степена: -2, -1, 0, +1 и +2. Ученици подижу руке и говоре шта пише на папиру (не знају ко га је попуњавао), а наставник бележи на паноу (увеличан примерак Прилога 1). Наставник нуди ученицима да дају своје мишљење о резултатима, а ако има потребе и сам даје коментар уколико ученици пропусти да уоче нешто значајно (нпр. Велики број неутралних- немају изграђен став, итд.)
2. корак	Анализа праксе - 15 минута Ученици јавно кажу како су оценили предложене тврдње. Потом се деле у групе на основу резултата из скале процене. Једну групу чине „афирмативни“ (+1,+2), другу групу „негативни“ (-1,-2). Оне који су на скали заокружили 0 за пету тврдњу наставник размешта у „афирмативну“ и „негативну“ групу водећи рачуна о равнотежи у броју чланова групе. Обе групе добијају по велики папир и фломастере. Задатак сваке групе је да своје изјашњавање на скали поткрепи правим аргументима, тј. наведе пример из школске праксе који доказује то што они тврде (најмање пет наведених примера). Наставник обилази групе током рада и указује им на евентуалне „неквалитетне аргументе“ (нпр. навођење интерпретација а не чињеница)
3. корак	Докази и деманти - 10 минута Презентација паноа, реплика припадника супротне групе, разговор о квалитету аргумената - да ли су наведена реална дешавања или су дата субјективна тумачења.
4. корак	Субјективност доживљаја- 10 минута

	Обе групе имају право да формулишу и саопште „завршну реч“, а онда сваки појединац може да пређе у супротну групу уколико је аргументима наведен да промени мишљење.						
5. корак	Наставник даје кратак резиме у ком наглашава који су циљеви оцењивања и да њихова остваривост у великој мери зависи од критеријума оцењивања и доследности у примени и подсећа на различитост њихових мишљења и ставова, наглашава властиту одговорност за осећања која нас преплављују и неопходност самоконтроле.						
	Материјали						
	Прилог 1- скала процене						
	Скала процене - циљеви оцењивања у облику тврдње којом треба изразити степен слагања на петостепеној скали, од – 2 (нимало се не слажем) до +2 (потпуно се слажем).						
	Прилог 1 Скала процене						
	Редни број	Тврдња - циљ оцењивања	Степен слагања				
	1.	Оцена је објективна и поуздана мера напредовања ученика/ца у савладавању наставног плана и програма	-2	-1	0	+1	+2
	2.	Оцена ученика/ца обавештава, редовно о постигнућу	-2	-1	0	+1	+2
3.	Оцена подстиче на активан однос према настави, другим облицима образовно- васпитног рада и учења	-2	-1	0	+1	+2	
4.	Оцена ученика/ца оспособљава за објективну процену сопствених постигнућа и постигнућа других ученика/ца	-2	-1	0	+1	+2	
5.	Оцена је показатељ успешности рада наставника /ца и школе	-2	-1	0	+1	+2	

Облик рада	групни и индивидуални
Метод рада	радионичарки рад, вербално-текстуална
Средства	упитници, хамер, лепак, фотокопирани материјал (Закон о средњој школи, Правилник о оцењивању), лаптоп, пројектор (видео-бим)
Циљ	Развијање вештина реалне процене стања - „знам колико не знам“
ТОК ЧАСА	
1. корак	Како ја видим своју школу - Ученике поделити у групе и дати задатак да размисле о задатој теми и да се на нивоу групе припреме за дискусију. Саопштавање групних одговора.
2. корак	Сваки ученик добија упитник и оцењује рад својих професора (1-5). Упитник садржи процену проф.предавања, односа према ученику, начину оцењивања и сл. Заједно прегледамо и коментаришемо упитнике. Одељ.старешина подсећа на Правилник о оцењивању.
3. корак	Свака група добија један писмени састав, да прегледа, оцени и образложи (<i>с обзиром да предајем српски језик и књижевност, тако радим. Иначе овај ЧОС и реализујем у првом разреду пред завршетак првог полугодишта</i>) добијени рад.
4. корак	Затим сви седе у кругу и почињемо игру истине- где се ученици појединачно изјашњавају колико реално утроше време за рад, шта мисле о оцењивању и да ли су реално оцењени, како то презентују својим родитељима и због чега неки нису искрени; (ова питања стоје на пројектору да би ученици лакше излагали)
5. корак	Завршна дискусија где све групе записују шта је потребно и на који начин реално сагледати своја знања и постигнућа са једне и субјективност ученика и родитеља са друге стране. Представници група лепе на хамеру своја запажања и на крају пано „Знам колико не знам“ остаје у учионици као подсетник ученицима, а и родитељима је на увиду када дођу на родитељски састанак.

Облик рада	фронтални
Метод рада	израда постера „Наша правила“
Средства	картице, фломастери, табла, креда, изводи из Правилника о оцењивању
Циљ	развијање вештине реалне процене уложеног рада, објективности и самовредновања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици добијају конкретни задатак, деле се у групе и добијају материјал за рад.
2. корак	Из Правилника о оцењивању издвајају предвиђене и описане нивое знања и бележе их на црвеним картицама.
3. корак	Критеријуме оцењивања, издвојене на црвеним картицама, ученици групишу око плавих картица, на којима су истакнуте оцене.
4. корак	Презентовање на табли у форми графичког приказа.
5. корак	Ученици дискутују о критеријумима оцењивања уз афирмацију позитивне атмосфере у одељењу.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дијалошки, истраживачки
Средства	Унапред припремљена питања за ученике подељена по групама у коверти, папири са одговорима на питања за родитеље, хамер,
Циљ	Стицање вештине реалне процене стања када је у питању однос између уложеног труда, успеха у учењу и оцене. Дубљи увид ученика у спствено знање. Разумевање одговорности коју носе родитељи, деца и наставници.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Након што сам позвала родитеље и децу на заједнички Час одељењског старешине, обавештавам их о теми која је разлог сусрета. Родитељи мисле да им деца много уче, а имају врло слабе резултате. Отуда потреба за овим заједничким сусретом где ће родитељи играти улогу жирија у квизу у коме ће се такмичити деца подељена у пет група.
2. корак	Питања су саставили предметни наставници. На листићима се налази пет питања из пет различитих области. Ученици формирају групе. Свака група извлачи коверту са питањима. Родитељима делим папире са одговорима на постављена питања у квизу. Један се родитељ бира који ће на хамеру записивати тачне и нетачне одговоре.
3. корак	Почиње квиз Као кординатор постављам ученицима питања редом из свих области. Ученици одговарају, родитељи процењују, тачност се уписује на хамеру.
4. корак	Родитељи сабирају поене тачних и нетачних одговора.
5. корак	Разговорамо (родитеља, ученици и разредни старешина) о тачним и нетачним одговорима. Износимо утиске и закључке о реалним знањима, техникама, факторима и методама успешног учења.

Облик рада	у групи, фронтални
Метод рада	рад на тексту, дискусија
Средства	припремљени материјал
Циљ	Код ученика развити свест о односу између уложеног рада, успеха у учењу и оцене
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике на групе од по 4 ученика и свакој групи дати папир са текстом. У тексту представити Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о средњој школи, Правилник о оцењивању као и Правилник о обавезама и правима ученика
2. корак	Ученицима у групама дајемо тестове са реченицама на која одговарају са тачно, нетачно. Реченице су типа: „На часовима никада нисам опоменут због дисциплине.“ „Сваке године ми се изрекне васпитно дисциплинска мера“ „Често касним на часове“ „Користим мобилни за време наставе“ „Наставник математике ме сваког часа опомиње да не причам“ Сваки ученик посебно треба да одговори на дате реченице.
3. корак	Ученици сада треба да у краткој форми дају целовиту слику свог понашања , укључујући и позитивне и негативне елементе, у школи (пошто су упознати са Законима и Правилницима).
4. корак	Развити дискусију о значају објективности података и тако их мотивисати да објективно разговарају и са родитељима.
5. корак	Ученици на крају треба да изнесу ставове о томе како уложени труд утиче на успех, самостално или уз помоћ одељенског старешине.

Облик рада	Фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	Дијалошка метода, анкета
Средства	Скица Правилника о оцењивању, папири са анкетом
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања -односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). Радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кроз разговор ученике увести у циљ часа: на који начин процењују колико и како су научили, да ли се збуне када наставник постави питања и прекине их у излагању, да ли приликом одговарања просто препричају лекцију и сл..
2. корак	Ученици анонимно попуњавају анкету. Питања за анкету (мишљења о начину оцењивања, њихове процене нивоа знања итд): На допунску/додатну наставу долазим због..., За оцену 5 треба да знам, Када добијем лошу оцену родитељима кажем да је то због ..., Казна за лошу оцену коју добијам је ..., У учењу ми помаже..., За учење користим (свеску, свеску и уџбеник, додатну литературу), Да ли користите збирке задатака, из којих предмета.... и слично. Наставник скупља анкетне листиће.
3. корак	Упознати ученике са Правилником о оцењивању, нагласити само битне чланове везане за нивое знања по оценама. Посебно нагласити да је проста репродукција градива по правилнику оцењена довољним 2. Скица Правилника остаје на табли
4. корак	Покупљену анкету наставник подели на неколико група (насумично). Ученици се деле на групе и добијају по неколико анкетних листића за дискусију. Следи дискусија –колико се одговори на питања слажу са Правилником о оцењивању... Разговором доћи до закључака –наставници су стручни, обучени да процене и оцене показано знање. Грешке су могуће, али у већини случајева су оцене сасвим реалне. Самосталне процене ученика или родитеља већином нису реалне. Веома је важно да имамо реалну слику сопственог знања, морамо имати реалан увид у уложен труд, увидети где грешимо и трудити се да то поправимо како би добили бољу оцену.
5. корак	Подсетити ученике на процедуру жалбе на оцену уколико сматрају да су добили мању оцену него што заслужују (на периодичним оцењивањима и закључене оцене).

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалог, индивидуални
Средства	штампани материјал са питањима
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања, односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање. Подстицати позитивну климу у одељењу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима указати да је поред оцене, која је њима јако бина, битна и врста, обим и ниво усвојених знања, умења и вештина. И да треба да уче, не због оцене или због родитеља, већ због себе и свог образовања.
2. корак	Разговарати са ученицима о начину, тј. техници учења (да ли уче парцијално, у целини или комбиновано, да ли подвлаче, или извлаче кључне појмове). Предочити ученицима могуће технике учења и указати да је јако битно да имају радну навику и да уче свакодневно по мало, а не дан пре провере од стране наставника.
3. корак	Истаћи и то да родитељи треба да се укључе у образовање ученика, и да пре провере стеченог знања од стране наставника, препитају дете код куће. На овај начин ће и родитељи имати увид у стечено знање своје деце.
4. корак	Прочитати правилник о оцењивању. Посебно указати на критеријуме оцењивања успеха ученика (врста, обим и ниво усвојених знања, умења и вештине).
5. корак	Поделити ученицима тест са пар питања на која треба да одговоре. Затим ученици размене тестове и оцене тест свог друга из клупе. На овај начин се код ученика подстиче дубљи увид у сопствено знање, тј. знање својих другова.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	метода разговора, метода усменог излагања, метода демонстрације, метода рада на тексту
Средства	цртежи, фотографије, плакат
Циљ	Развијање вештина реалне процене стања - односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицање код ученика дубљи увиду сопствено знање ("знам колико не знам"). Развијање позитивне атмосфере у одељењу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима показујем пет цртежа. Свих пет цртежа су цртана на исту тему „Јесен“. Цртали су их ученици из одељења. Бирам цртеже који су нацртани за оцене од јединице до петице. Сви су другачији, у смислу креативности, коришћених техника, детаља. Показујем свих 5 у исто време. Питам ученике да ли примећују неке разлике или су цртежи, по њиховом мишљењу, исти?
2. корак	Када увиде да се разликују, говорим им да бих сада волела да поређамо цртеже од најбољег и најлешег (тј. оног који је урађен до краја, који је најкреативнији, код кога је коришћена одговарајућа техника како би што сликовитије дочарала задату тему), до најлошијег (оног коме све што је поменуто недостаје). Разговарамо заједно о критеријумима по којима ће их рангирати, свако даје свој предлог и правимо списак критеријума на табли. Списак стоји на табли и на основу тога свако прави своју ранг листу. Критеријуми: - Коришћена техника; - Уредност и педантност; - Завршен рад до краја; - Креативност; - Детаљи (дрвеће, трава, птице, људи); Када свако направи ранг листу, гласамо и онај који одговара свим критеријумима оцењујемо оценом 5, мање успешан добија 4, средње добро нацртан 3, лошији од њега 2 и најлошији, који никако не одговара критеријума 1. Оцењују ученици, а ја им помажем и усмеравам, али не намећем мишљење. Моја идеја је да сами увиде разлике и вредности цртежа.
3. корак	Разговарамо зашто су баш на тај начин оцењени цртежи, зашто овај коме смо дали 2, није оцењен за 5? Увиде да не одговара критеријумима које смо поставили на почетку и сами схвате да због тога све оцене и сви радови нису исти. Радови се као и ученици и њихове способности разликују. Кажем им да је тако и са знањем (мислим на математику, српски, Пид...), а не само са креативношћу, моториком, спретношћу.
4. корак	Дајем им краћи текст (имају времена 10 мин. да га прочитају и донесу неке закључке). Након тога им постављам питања која су везана за текст, али не да препричају, већ да донесу закључке на основу онога што су прочитали. Питам прво слабије ученике, затим добре, па врло добре и на крају одличне. Питам ученике да ли примећују разлику у одговорима? Питам по чему се то одговори разликују? Зашто нису сви одговорили на исти начин? Долазимо до закључка да немају сви исте способности и знања и да просто морамо бити свесни својих могућности. То што нисмо сви исти не сме да представља препреку између нас већ слободу да отворено питамо своје другаре за савет и помоћ, било да се ради о математици, страном језику, цртежу или некој игри.

	Играју игрицу: Учитељ-ученик; Играју у паровима. Један ученик је учитељ, а други ученик, прво постављају једни другима по пет математичких примера и оцењују се (свих 5 тачних-5; 4 тачна примера-4; и тако редом до јединице). То исто раде и из српског, па мењају улоге. Извештавају ме ко је добио које оцене. Разговарамо о томе да ли је било тешко да се оцене другари, када имамо критеријуме?
5. корак	Увек постоје правила и критеријуми на основу којих дајемо оцене. Морамо их поштовати како бисмо били праведни према свима. Бољи ученици морају да имају времена за своје другаре који теже савлађују градиво и да им помажу када год им је потребна нека врста помоћи, а слабији не смеју да се устручавају када желе нешто да питају своје другаре. Не знају сви ученици исто и не треба учити за оцену, већ за себе. Увек треба радити на својој личности и надограђивати своје знање. Мораш учити цео живот, јер човек учи док је жив. Када завршиш школу то не значи да си завршио са учењем. Није срамота питати, јер ко пита, не скита! Што више знаш то више вредиш!

Облик рада	рад у групама, фронтални
Метод рада	излагање, дијалогска метода, игровне активности
Средства	одштампане ситуације за групе, слике за поделу у групе
Циљ	Сагледавање процеса оцењивања на објективнији начин, схватање информационе функције оцене
ТОК ЧАСА	
1. корак	Уводна активност: Име и придев Учесници стану у круг и имају задатак да нађу придев који почиње истим словом као њихово име, нпр. маштовита Маја, амбициозни Александар....
2. корак	Подела ученика у групе. Начин поделе могу бити слике која је изрезана у 6-7 делова (број ученика у групи). Ученици извлаче делове „пазли“ и налазе остале делове и тако формирају групу. Имамо следеће групе: ученици, професор, родитељи, психолог-педагог.
3. корак	Задају се проблемске ситуације за групе: „Ученик је одговарао из предмета и добио је оцену један. Ученик је посветио време учењу овог предмета, незадовољан је . Анализирајте који су све могући узроци овакве оцене.“ Овакве примере направити и за оцене два , три, четири. Свака група добија једну ситуацију, треба да направе анализу из позиције улоге која је додељена њиховој групи: позиција ученика који је добио одређену оцену, позиција његових родитеља, позиција предметног наставника, позиција стручног сарадника. Ситуације круже међу групама, свака група даје анализу сваке ситуације , али из своје улоге. Круг се завршава када се ситуације врате у своје почетне групе.
4. корак	Групе сада анализирају одговоре које су добили имају задатак да кроз групну дискусију узимајући у обзир анализу узрока дају савет ученику на кога се њихова ситуација односи. Савет треба да садржи конкретне кораке које ученик треба да предузме да би превазишао ситуацију. Групе презентују решења до којих су дошли.
5. корак	Завршна активност: „Драга ја те волим, али никако не могу да ти се насмешим“. Ученици стоје или седе у кругу, имају задатак да се окрену ка особи до себе и озбиљно без осмеха и смеха кажу реченицу „Драга ја те волим, али никако не могу да ти се насмешим“. Ова игра јако подиже расположење и доводи до салви смеха .

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалогске методе
Средства	штампани материјал
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања, односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање. Подстицати позитивну климу у одељењу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима указати да је поред оцене, која је њима јако битна, битна и врста, обим и ниво усвојених знања, умења и вештина. И да треба да уче, не због оцене или због родитеља, већ због себе и свог образовања.
2. корак	Разговарати са ученицима о начину, тј. техници учења. Предочити ученицима могуће технике учења и указати да је јако битно да имају радну навику и да уче свакодневно по мало, а не дан пре провере од стране наставника.
3. корак	Истаћи и то да родитељи треба да се укључе у образовање ученика, и да пре провере стеченог знања од стране наставника, препитају дете код куће. На овај начин ће и родитељи имати увид у стечено знање своје деце.
4. корак	Прочитати правилник о оцењивању. Посебно указати на критеријуме оцењивања успеха ученика (врста, обим и ниво усвојених знања, умења и вештине).
5. корак	Поделити ученицима тест са пар питања на која треба да одговоре. Затим ученици размене тестове и оцене тест свог друга из клупе. На овај начин се код ученика подстиче дубљи увид у сопствено знање, тј. знање својих другова.

Облик рада	фронтални у групи
Метод рада	дијалогска
Средства	папир, маркер, картице
Циљ	Ученици треба да развију вештину реалне процене дате ситуације
ТОК ЧАСА	
1. корак	Користила бих методу „санта леда“. На тај начин желим да укажем ученицима да је оцена комплекснија него што изгледа на први поглед.
2. корак	„Како учим и које резултате постижем?“ Ученици пореде своје технике учења и долазе до закључка који вид учења је најделотворнији.
3. корак	Упознајем ученике са правилником о оцењивању и објашњавам шта која оцена значи.
4. корак	Израда постера о правилнику, који ће стално бити окачен на зиду учионице и помагати у сагледавању оцене коју су ученици добили.
5. корак	Постављамо кутију за предлоге, идеје и жалбе.

Облик рада	индивидуални
Метод рада	монологска, дијалогска
Средства	вербално-текстуална
Циљ	Помоћи родитељу да реално сагледа могућности свог детета и своја очекивања усклади са њима.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Најпре родитеља замолим да ми исприча шта се десило и зашто је љут. Пажљиво га слушам и не прекидам његово излагање.
2. корак	Родитељу образлажем оцену и указујем му да за сваки предмет постоји план и програм који садржи циљеве које треба да остваримо наставом а самим тим и нивое знања које ученици треба да савладају. Проналазим стандарде дајем их родитељу и замолим га да прочита део који се односи на наставну тему (област) из које је његово дете оцењено. Указујем да одговори које је његово дете дало не припадају највишем нивоу знања у шта се је он могао уверити увидом у стандарде.
3. корак	Родитељу саопштавам да дете редовно доноси домаће задатке, да показује жељу за знањем, да и после техника учења које сам му показала оно и даље не може да побољша своја постигнућа и покаже боље резултате. Мишљења сам да детету треба улисти самопоуздање, прихватити оцену коју је добило, иако није ускладу са нашим очекивањима, указати му на то да треба да ради континуирано и да ће се успех на крају исплатити. Не треба показати незадовољство и рећи како није испунило наша очекивања. У таквим ситуацијама дете ће са све већим страхом долазити у школу и све мањи успех постигати без обзира што вредно ради.
4. корак	Замолила сам родитеља да са дететом поразговара о школи, учењу и његовим жељама и циљевима и да реално сагледа целу ситуацију.

Облик рада	рад у групама
Метод рада	игра улога, дискусија
Средства	папир великог формата, фломастери
Циљ	Подстицање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа одељенског старешине разговором о процесу оцењивања и продукту тог процеса-оцени. 5мин.
2. корак	Објаснити ученицима у коју сврху се спроводи оцењивање, да га користимо да бисмо информисали ученике о томе како напредују и какве су резултате постигли у настави коју изводимо. Предочити ученицима да се оцењивање спроводи плански и да за сваки сегмент рада постоје критеријуми по којима се оцењивање спроводи. 5мин.
3. корак	Поделити ученике у 4 групе и објаснити им да ће они сада бити у улози наставника и имати прилику да формирају критеријуме за оцењивање. Свака група разматра по један од четири сегмента оцењивања и на папиру великог формата записује предлоге критеријума оцењивања: оцењивање графичких вежби и графичких радова, оцењивање контролних/писмених задатака, оцењивање усменог проверавања или оцењивање дневника рада са наставе у блоку. 10мин.
4. корак	Представник групе износи предлоге за критеријуме оцењивања сегмента који су разматрали, заједничком дискусијом и усмеравањем наставника долазимо до критеријума оцењивања, притом наставник јасно каже шта од ученика приликом оцењивања очекује и ученицима приказује примере радова који су добили одређене оцене, даје примере одговора за поједине оцене. 20мин.
5. корак	На крају часа ученицима још једном указати на потребу оцењивања у току наставног процеса и које користи ученици имају од оцењивања-повратна информација, мотивација, планирање даљих корака у учењу... За наредну прилику оцењивања најавити могућност самооцењивања или међусобног оцењивања ученика према дефинисаним критеријумима. 5мин.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	монолошко-дијалошка, рад на тексту
Средства	правилник о оцењивању ученика, текстуална (одабрана књига), хамер
Циљ	развијање вештине реалне процене стања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Један од задатака одељењског старешине јесте да код ученика развија интересовање за позориште, филм, књиге... Обзиром да је био Сајам књига ученици су са старешином посетили исти, те купили неколико добрих књига за школску библиотеку. Набавили су и књигу Јована Дучића - Песме, те се договорили да ће за наредни час одељењске заједнице тема бити управо његова књига.
2. корак	Старешина је на ЧОЗ-е донео књигу и фотокопије текста песме која би, по његовом мишљењу, оставила јак утисак на ученике. Ученици су подељени у четири групе, са задатком да прочитају текст, заједно анализирају, свака група у облику теза на хамеру наводи основне идеје, поуку песме. Групе ће међусобно једна другој оцењивати рад. Претходно ће им наставник прочитати из Правилника објашњење за сваку оцену од 1-5. Важно је ученике поучавати да треба читајући размишљати, повезивати, изводити закључке, те да поуке из сваког текста, ако их разумемо и прихватамо постају духовно богатство сваког човека, оплемењују и резултирају формирањем свестране личности.
3. корак	Ученици се деле у групе, добијају текст, читају, анализирају и праве тезе.
4. корак	По завршетку рада међусобно једни другима оцењују рад оценом од 1-5. Једна група је оцењена као најслабија од стране осталих група. Остале групе наводе аргументе за такву оцену, критеријуме којима су се руководили. Наведена група уочава грешке...
5. корак	Ученици заједно долазе до закључака да се најквалитетнији радови, креативност, способност логичког закључивања, умеће како прочитано и научено применити у пракси... оцењују са највећом оценом.

Облик рада	вербални, игра улога
Метод рада	групни, фронтални
Средства	књига из биологије, свеске А4, школски прибор, листић са задацима
Циљ	развијати код деце самокритичан однос према свом раду, развијати вештину реалне процене стања код ученика, тј. односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцено
ТОК ЧАСА	
1. корак	Са децом на часу одељењског старешинства организујем игру улоге. Децу делим у три групе где ће прва група представљати родитеље, друга ученике, а трећа наставнике. После поделе свака група добија задатак где се чланови групе договарају о начину реализовања.
2. корак	Дете код куће са својим родитељима припрема се за сутрашњи дан у школи. Отац преслишава дете, тако што прати у књизи његово излагање последње лекције из биологије. После завршеног преслишавања отац каже детету да је добро научио и да би му он дао чисту петицу.
3. корак	Час биологије, испитивање. Наставник прозива дечака да одговара. Поставља питања из предзадње лекције које су учили. Дечак са несигурношћу одговара на питања. Наставник и није баш најзадовољнији одговорима и ученика оцењује са оценом 3.
4. корак	Родитељ долази у школу како би разговарао са наставником биологије чекајући га на ходнику. Долази наставник и родитељ се на не баш леп начин обраћа наставнику, незадовољан оценом које је добило његово дете. Крај игре.
5. корак	Дискусија. Разговор са децом о ситуацији родитељ-наставник. Зашто је родитељ тако реаговао и да ли је био у праву? Ко је одговоран за такву ситуацију? Извлачење поуке из претходних ситуација.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	дијалогска метода, разговор са ученицима
Средства	презентација, рачунар и видео бим
Циљ	Подстицање код ученика развијања вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцено
ТОК ЧАСА	
1. корак	Направити анонимну анкету у којој ће ученици исказати своје мишљење о предмету односно наставнику код кога постоји највеће „одступање“ у оцењивању. Ако се истиче по резултату неко од колега, пријатељски поразговарати са њим
2. корак	Презентовати ученицима и објаснити критеријуме оцењивања, тј. Колико је потребно за двојку, тројку... Ученици треба да стекну способност реалне процене стања – однос уложеног труда и оцено
3. корак	Договорити се са ученицима да пробају да реално бодују одговоре својих другара из спорног предмета, истовремено их међусобно упоређујући
4. корак	Пратити недељно стање ученичких забелешки, упоредимо њихове забелешке са оценама наставника
5. корак	Дискутовати о добијеним резултатима и коментарисати о евентуалним променама у односу на претходно стање

Ситуација 6. – Преузимање одговорности за учињену штету

Опис ситуације

Одељењски старешина сте у одељењу осмог разреда које је скоро учествовало у инциденту у смислу разбијања прозора у ходнику школе. Не зна се тачно ко је то урадио, али се зна да је само ваше одељење тада било на ходнику. Када питате ученике о чему је реч, већина ћути, а неколико њих тврди да нису они криви.

Задатак за час одељењског старешинства

Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	стрипови у наставцима
Средства	парири за цртање стрипова, фломастери
Циљ	Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор о насталом проблему, председник разреда износи проблем. Питања: да ли је ово колективна или појединачна кривица, да ли сматрају да кривци треба да преузму одговорност, да ли се штета десила случајно или намерно. Нагласити циљ часа
2. корак	Поделити ученике на мање групе (4-5 ученика) На припремљеном папиру је започет стрип са ситуацијом – три ученика се гурају у школском ходнику, разбијају прозор.. Групе по сопственом избору настављају стрипове и како виде завршетак.
3. корак	Представници група презентују своје стрипове и могуће последице спорне ситуације. Сви радови остају на видном месту у учионици.
4. корак	Дискусија о радовима. На крају дискусије ученици појединачно прилазе радовима и одређеним симболом означавају рад за који сматрају да је решење најприхватљивије.
5. корак	Заједнички доћи до закључка: накада се незгода дешава случајно и тада је у реду колективно сносити одговорност (штету), уз обавезу да се кривци јаве и на тај начин сnose свој део одговорности. Није у реду да се кривци „сакривају“ у колективу и тада је најбоље тражити да сами сnose одговорност. Допустити ученицима да дају предлоге решавања евентуалних спорних ситуација у будућности.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	позориште у заједници, заједнички цртеж
Средства	табла, креда, хамер, фломастери, маказе
Циљ	Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознајемо ученике са темом часа. Припремају се услови за мини представу.
2. корак	Ученици креирају мини представе на тему проблема младих. Кроз осмишљавање мини представа на дату тему ученици се удубљују у проблем, а кроз то шаљу важне поруке осталим ученицима и заједници.
3. корак	Дискутује се представа и изводе закључци о датом проблему.
4. корак	Ученици подељени у групе или парове треба да на папиру нацртају неку слику заједно (нпр. неку животињу, и сл.), али да при томе не смеју да разговарају.
5. корак	У овом последњем кораку анализирамо претходна четири и долазимо до најбољег могућег решења за целу одељенску заједницу. То решење се усваја и примењује.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	анализа случаја
Средства	папир са задатим случајем
Циљ	Представити ученицима тему одговорности, моралним принципима. Подстаћи ученике да преузму одговорност за своје понашање али и одбрану у случају да нису криви.
ТОК ЧАСА	
1. корак	У уводном делу часа ученици се упознају са Правилником о понашању ученика у школи. Нарочито им се предочавају ставови везани за случајеве у којима је настала штета. Такође им се предочава и морална страна проблема са којим су суочени. (трајање 5 мин)
2. корак	Ученици се деле у три групе и свака група добија свој случај за решавање. Група 1 – анализира случај у коме је настала нека материјална штета коју су они скривили али не признају кривицу Група 2 – анализира случај у коме је настала нека материјална штета коју су они скривили и при томе признали своју грешку Група 3 – анализира случај у коме је настала нека материјална штета коју ученици нису скривили али сви „упиру пристом“ у њих. Упутити групе да анализирају поменуте ситуације како са свог становишта, тако и са становишта наставника. (трајање 15 мин)
3. корак	Свака група представља своју анализу и назначавља позитивне и негативне стране поступака из анализе случаја како са становишта својих обавеза тако и са становишта морала. (трајање 10 мин)
4. корак	Ученици дискутују о закључцима које је свака група донела са нагласком на како последицама које свака од ових ситуација носи са собом – материјалним и моралним, тако и са позитивним странама пре свега моралним.

	(трајање 10 мин)
5. корак	Разредни старешина доноси закључке и предочава ученицима шта значи преузимање одговорности за учињено. Такође предочити ученицима потребу за одбрану своје „невиности”. (трајање 5 мин)

Облик рада	групни, рад у паровима
Метод рада	израда плаката, дискусија, групно одлучивање
Средства	хамер, маркер, табла, креда
Циљ	- развијање код ученика осећаја за колективну и индивидуалну одговорност и моралне принципе - подстицање код ученика идеје о преузимању одговорности за сопствено понашање
	ТОК ЧАСА
1. корак	Наставник дели ученике у групе од по 4 ученика. Свака група има свог капитена. Наставник качи хамер са написаним питањем: Шта чини успешну одељенску заједницу?
2. корак	Ученици у групама раде задатак. Када заврше, капитени излазе један по један и маркером уписују идеје своје групе. Очекивани одговори: добра комуникација, придржавање правила, узајамно поштовање, међусобно разумевање, одговорност сваког појединца за успех групе, одговорност групе, добре оцене, дисциплина, заједништво...
3. корак	Наставник сада отвара дискусију о индивидуалној одговорности ученика. Ученици сада у групама дискутују о индивидуалној одговорности. Свака група износи јавно своје идеје. Очекивани одговори: сваки појединац мора да се придржава правила, мора да се залаже за себе али и за своју групу, да поштује све чланове заједнице, да поштује одлуку већине...
4. корак	Наставник дели ученике у парове. Сваки пар даје предлог како да се надокнади штета за разбијени прозор. Наставник на табли записује све предлоге. Председник одељенске заједнице спроводи гласање о датим предлозима.
5. корак	У завршном делу часа усваја се предлог са највећим бројем гласова.

Облик рада	индивидуални рад, групни рад.
Метод рада	дискусија, метод картица, групно решавање случајева, метод разговора
Средства	пано и картице, примери из праксе
Циљ	Представити ученицима потребу о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа наставник поставља пано и дели ученицима картице и маркере. Наставник даје ученицима задатак да на картицама испишу примере у којима треба показати индивидуалну или колективну одговорност или примере за морално понашање.
2. корак	Када сви ученици залепе своје картице на пано, наставник чита сваку картицу и позива ученике да продискутују о конкретном примеру одговорности или моралног понашања, случајевима у којима се треба тако понашати и која понашања представљају супротан облик понашања.
3. корак	Наставник затим дели ученике у групе од четири ученика и свакој групи додели одређени ситуациони задатак који представља пример из школског живота у коме треба преузети одговорност за сопствено понашање.
4. корак	Након што свака група реши случај, наставник позива представника групе да прочита задатак и начин на који су га решили. Чланови осталих група могу да се јаве за реч и прокоментаришу свако решење и да ли би они дату ситуацију решили на другачији начин.
5. корак	На крају одељењски старешина у разговору са ученицима подстиче и апелује на ученике да примере које су решавали примене на своју ситуацију и на све будуће сличне ситуације у којима треба преузети одговорност за сопствено понашање, и истиче друштвени значај формирања одговорне и моралне личности.

Облик рада	комбиновани
Метод рада	вербални, писани
Средства	помоћно-техничка (папир, оловка, креда, табла)
Циљ	Подстаћи код ученика спремност да преузму одговорност за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа одељенског старешине разговором о актуелном проблему. Тражити од председника одељенске заједнице да објасни ситуацију.
2. корак	Подстаћи ученике на разговор о томе како решити проблем. Покренути тему о колективној и индивидуалној одговорности. Указати ученицима на значај моралних принципа.
3. корак	Тражити од ученика да појединачно испишу на папиру свој предлог за надокнаду штете.
4. корак	Разредни старешина на табли испишује различите предлоге које су дали ученици. Предлог који има највећи број гласова се усваја и разговара се о његовој реализацији.
5. корак	Разговарати са ученицима о томе да су се неодговорно понашали и уколико се понови сличан проблем неће се поново користити солидарност као могућност за надокнаду штете, већ ће починиоци бити санкционисани.

Облик рада	Фронтални, групни
Метод рада	Дијалошки, рад на тексту
Средства	Презентација о одговорности
Циљ	Подстаћи идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Затражити од председника одељења да детаљно објасни шта се десило у ходнику и како је прозор разбијен.
2. корак	Представити ученицима следеће методе „Моја правила“, Међусобно дисциплиновање“, „Brainstorming“ и објаснити сваки метод. Кроз питања проверити да ли су разумели.
3. корак	Израда постера „Моја правила“, нпр. чување заједничке имовине. Ученици образлажу правила понашања и последице кршења правила.
4. корак	Поделити ученике у две групе. Једна група крши правила (у овом случају уништава заједничку имовину), а друга група одређује казну. На овај начин подстиче се и лична и колективна одговорност.
5. корак	Дискусија о одговорности, предлози о казни. Сваки од ученика се изјашњава о могућој казни. Ученици заједнички одлучују врсту казне.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	„Разговор писањем“, „Кутија за предлоге, идеје, жалбе“
Средства	Плакати са питањима, оловке, кутија за жалбе и папири (са почетком реченице)
Циљ	Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кроз разговор са ученицима „испитати“ ситуацију. Да ли је у овом случају оправдано да сви сносе трошкове прозора, шта ученици о томе мисле... Када је оправдано да сви сносе последице а када не? Шта значи колективна а шта појединачна одговорност... Да ли је важно да кривци признају шта се десило, да ли је била незгода или је било намерно... Нагласити циљ часа.
2. корак	Дискусија о могућим решењима. Указати да постоје два могућа решења: да штету сноси цео разред сразмерно или да ученици који су направили штету сами плате.
3. корак	Организовати „разговор писањем“. На више столова су распоређени плакати са по једним питањем или темом (У којим ситуацијама је битно да будемо сложни.. Моје одељење је.., Када случајно погрешим ја ћу.., Делимо кривицу када..). Ученици ходају око плаката и уписују своје мишљење о теми и/или коментаришу нечији туђи запис. За то време нема разговора.
4. корак	Дискусија о садржини плаката. Сви плакати се стављају на таблу, ученици коментаришу. Разговор о проблемима који се појављују на плакатима и предлози ученика за решавање тих проблема. На основу предлога на плакатима пронаћи решење за ситуацију са прозором. Нагласити да је оправдано поделити трошкове ако се грешка деси једном и ако се кривци јаве и признају одговорност. Уколико се грешка понавља онда треба инсистирати на појединачној одговорности.
5. корак	За наредне проблеме договорити методу „Кутија за жалбе“. Периодично у кутију ученици убацују папириће са предлозима, идејама или жалбама везаним за комуникацију у одељењу. Написано ће се разматрати у пленуму уз унапред договорена правила комуникације.

Облик рада	групни рад
Метод рада	анализа случаја
Средства	папир, фломастер
Циљ	Заузимање става о личној и колективној одговорности
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици се деле у групе.
2. корак	Предочена им је ситуација везана за разбијени прозор у ходнику.
3. корак	Анализом случаја свака група износи своје виђење и начине за превазилажење настале ситуације
4. корак	Аргументованом дискусијом дефинишу се узроци и последице догађаја.
5. корак	Проналазак заједничког решења.

Облик рада	комбиновани
Метод рада	Дијалог, дискусија
Средства	CD, DVD
Циљ	Развијати свест код ученика о преузимању одговорности за своје поступке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Пустити филм „Понашање ученика (одељења) у одређеној ситуацији“
2. корак	Под претпоставком да је о.с. добро упознао одељење у претходне три године „одиграти на карту међусобног поверења“. Развити дискусију у одељењу.
3. корак	Нагласити да је најважније да нико од ученика није повређен, али скренути пажњу да материјална штета није занемарљива. Упознати ученике о начину понашања у непредвиђеним ситуацијама и о преузимању одговорности за своје поступке.
4. корак	Затражити од председника о.з. да исприча догађај у потпуности.
5. корак	У договору са одељењем осмислити начин како да се искупимо пред осталим ученицима школе, и да пошаљемо поруку млађим ученицима како треба да се понашају у сличним ситуацијама.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дискусија, рад на тексту
Средства	дидактички материјал
Циљ	Развијање моралног расуђивања-сакривање починиоца из солидарности са другом или искреност.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Сваком ученику дати папир са текстом који треба прочитати.
2. корак	Више ученика образлаже ко је крив у причи.
3. корак	Поделити ученике у 6 група. Свака група извлачи цедуљу са ставовима учесника у причи и има задатак да нађе разлоге за одбрану тог става.
4. корак	Извештавање група. Записивање резултата за и против.
5. корак	Свака група смишља другачији развој догађаја из улоге учесника у причи и то презентују

Облик рада	групни рад, индивидуални и конбиновани облик рада
Метод рада	метод разговора, метод показивања, дебата, групна дискусија, играње улога, евалуација (барометар расположења).
Средства	Компјутер, пројектор, фломастери и папир
Циљ	Размена о моралној дилеми – сакривања починиоца из солидарности са другом или искрености, о преузимању одговорности појединца или колектива за последице понашања, о оправданости казне, о томе да ли је прећутати исто што и лагати, зашто је лаж морални прекршај
ТОК ЧАСА	
1. корак	1.Игра "Глувих телефона" 2.Тражим да ми испричају све о догађају (може и председник разреда) 2.Ученици треба да заврше започету реченицу Сам/а могу да.... Не могу сам/а да... Ученици набрајају шта све (не)могу да ураде у школи (5 минута)
2. корак	Секретар школе (правник) ће им причати (презентовати) о заједничкој имовини. О правима и одговорности појединца и правима и одговорности колектива у односу на школску имовину Ученицима ћемо поделити, да прочитају, текст из Статута школе који се односи на заштиту школске имовине. (10 минута)
3. корак	Дебата Поделити ученике на 2 групе А (Афирмативни аргументи) и Б (Негацијски аргументи) без обзира на личне ставове аргументовано бранити задате ставове, користити што више научених речи фраза и израза као и аргумента. Дебату започиње ученик из једне групе коме се супроставља ученик из супротне и тако редом док се не употребе сви аргументи и разлози којима ће да бране свој став. Афирмативни аргументи (А): Треба водити рачуна о школској имовини Прихватам одговорност за настану штету Солидарност је ако заједно нађемо решење за проблем Искреност је битна и треба преузети одговорност за последице понашања Негацијски аргументи (Б): Кад други не воде рачуна о школској имовини нећу ни ја Брига ме за настану штету Сакрићемо починиоца из солидарности (са другом) Прећутати није исто што и лаж Водитељ записује све разлоге ЗА и ПРОТИВ (исписује на пројектору) (15 минута)
4. корак	Задатак: Сви ученици добијају задатак да се на основу личних ставова и убеђења, а на основу досадашње дебате, размене мишљења, определе за, по њиховом убедјењу, кључни став из колоне ЗА или ПРОТИВ (истакнуте на пројектору) и у неколико речи образложе своју одлуку. Ученици који не могу да се коначно определе за став из једне од колоне, бирају по једну констатацију из обе колоне (ЗА и ПРОТИВ) које најјасније осликавају њихову дилему.

	Најчешће поменути став ЗА, ПРОТИВ као и ставови који их сврставају у групу НЕОПРЕДЕЉЕНИ ученици укуцавају са кратким објашњењем у рачунар и пројектују. Формирање три тима према личним ставовима и опредељењима за припрему драматизације "Морална дилема" 1. тужиоци – ученици који су се јасно определили за став ПРОТИВ 2. бранитељи – ученици који су се јасно изјаснили за став ЗА (изречену казну) 3. порота – ученици који на основу досадашње дискусије и анализа нису успели да јасно дефинишу свој став (изабрали су по једну констатацију из обе колоне) и потребни су им додатни докази и разјашњења. 4. окривљени није појединац већ инцидент који се десио у холу школе Подела улога за које су се сами определили и формирање подгрупа: новинари репортери и водитељи живог укључења у ТВ програм, оптужени, судија. (10 минута)
5. корак	Договор о начину спровођења решења и потписивање писменог споразума Евалуација - Барометар расположења (5 минута) После часа (или по договору) у холу; Реализација драматизације: симулација стварног судског процеса оптужени(инцидент), тужиоци, браниоци, порота, пресуда, директно телевизијско укључење у завршни део процеса уз присуство штампе....

Облик рада	фронтални и групни
Метод рада	метода разговора, метода решавања проблема, дискусија
Средства	папир и фломастери
Циљ	Подстицање ученика да схвате значај колективне и индивидуалне одговорности и моралних принципа, и преузимање одговорности за сопствено понашање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разредни старешина разговара са одељењем о насталој ситуацији и предлаже да председник одељенске заједнице образложи настали проблем
2. корак	Разредни старешина доноси одлуку и дели ученике у четири групе извлачењем бројева. Свака група има задатак да уради решење за ову ситуацију
3. корак	По један представник групе излаже решење групе на табли
4. корак	Дискусија датих решења и сваки ученик стави звездицу на једно решење
5. корак	Разредни проглашава најбоље решење са највећим бројем гласова

Облик рада	индивидуални, фронтални
Метод рада	демонстративна, дијалошка
Средства	пак-папир, фломастери
Циљ	Да ученици схвате индивидуалну и колективну одговорност својих поступака и прихвате одговорност за сопствено понашање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Долазимо у учионицу на час одељењског старешинства, наравно код мојих осмака и кажемо им да ћемо у највећој тишини (<i>пошто наставу имају и други ученици у школи</i>) обићи један кутак наше школе, тачније школско двориште. Не кажемо који кутак али ћу имати загонетни осмех. Изаћи ћемо у школско двориште и доћи ћу с њима до места на коме је домар наше школе заменио поломљени прозор. Питам - ДА ЛИ ИМАЈУ НЕШТО ДА МИ КАЖУ?
2. корак	Разговор са ученицима о немилу догађају. <i>Сценарио – Већина ученика прво ћути, пар њих кажу да нису криви, значи знају о чему се ради и схватили су разлог доласка у школско двориште. Председник одељењске заједнице појашњава немили догађај уз слушање својих другова који га климајући главом подржавају у његовој причи. Ученици су ми открили шта се десило те среде. Угљеша, страствени тенисер из нашег одељења донео је лоптицу за тенис у школу. На малом одмору су заиграли у холу школе „Тениски меч“, лоптица је летела од Угљеше до Ристе великом брзином. Имали су и главног судију Уроша и линијске судије Петра и Павла, наравно и велики број навијача. Жар борбе и за тренутак лоптица је полетела не у правцу како су они желели. Само се чуло стакло. Брзо су се вратили у учионицу. На питање дежурног наставника шта се десило, одговорили су сви да је промаја...</i> Из позадине чујем - Платићемо наставнице, то је само један прозор. Враћамо се у учионицу.
3. корак	Питам - Да ли знају где су погрешили? Листам њихове одговоре на пак-папиру који је залепљен на табли. Донео лопту. Играли се у ходнику на петоминутном одмору с њом. Судили. Навијали. Разбијен прозор. Прећутали. Пребацили одговорност на промају.
4. корак	Да видимо ко је све одговоран? (дописујем одговоре које дају ученици на излистане прекршаје). Донео лопту (индивидуална одговорност - Угљеша). Играли се у ходнику на петоминутном одмору с њом (индивидуална одговорност - Угљеша и Риста). Судили (индивидуална одговорност – Урош, Петар и Павле). Навијали (колективна одговорност - сви). Разбијен прозор (индивидуална одговорност - Угљеша и Риста). Прећутали (колективна одговорност - сви). Пребацили одговорност на промају (колективна одговорност). ☺ Ја додајем: Добро је да стакло неког није посекло.

	Срећа што неко није био испод прозора са друге стране у дворишту. Прећутали дежурном наставнику и пребацили на промају – слагали! Да ли и сада мислите да је то само један прозор? Њихови погледи су говорили све! КРИВИ СМО!!!
5. корак	Дајем више предлога за надокнаду материјалне штете. Ученици су у глас одговорили – СВИ. Ово је први озбиљнији прекршај овакве врсте. Напомињем да у случају да и даље оштећују школску имовину, тј. да се с времена на време, штете и даље дешавају, више не долази у обзир користити солидарност као могућност за њихову надокнаду. Починиоци се морају санкционисати. Такође, неопходно је да се одељењска заједница извини дежурном наставнику, а ја ћу им као разредни старешина помоћи у томе.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	разговор, разговор писањем, израда постера
Средства	фломастери, плакати
Циљ	Утемељење моралних вредности код ученика, и формирање става о потреби дисциплинованог и одговорног понашања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разредни старешина започиње причу о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима којих се морамо придржавати у животу. Подсећа ученике на ситуацију у којој су се нашли разбијањем прозора и наводи још једну: Снег и лед у школском дворишту. У групи сте ученика вашег одељења. Посматрате „несташног“ ученика друге школе, који поставља конопач на капију школског дворишта. Одлазите и не предузимате ништа иако знате шта се може десити. Касније сазнајете да је директорка ваше школе пала преко тог конопца и поломила руку. Camere су забележиле ученике вашег одељења, а починиоца не. Ви сте оптужени за тај преступ.
2. корак	На два стола су по два плаката, за прву и другу ситуацију. На њима пише: „колективна одговорност“/“индивидуална одговорност“. Ученици ходају око плаката и уписују своје мишљење о ставу и/или коментаришу нечији запис. Нема разговора.
3. корак	Следи дискусија о ситуацијама и анализа понуђених мишљења.
4. корак	Процена ситуација у којима је могуће солидарисати се са кривцима за учињено дело и прихватити колективну одговорност и оних у којима то није могуће.
5. корак	На првом постеру ученици дефинишу правила понашања и последице кршења тих правила, а на другом моралне вредности које мора поседовати сваки човек. Постере каче на видно место.

Облик рада	групни рад
Метод рада	акваријум
Средства	папир, оловка
Циљ	Развијање свести о потреби препознавања и преузимања свих облика одговорности
ТОК ЧАСА	
1. корак	Подела ученика у групе Ученици добијају задатак да заузму став о ситуацији везаној за учињену штету
2. корак	Свак група даје сопствено виђење ове ситуације које треба да изнесу током дискусије.
3. корак	Организовање дискусије по принципу акваријума
4. корак	Идвајање супростављених мишљења и формирање функционалног става на основу аргументоване дискусије
5. корак	Заузимање става о личној и колективној одговорности.

Облик рада	фронтални, групни, илустративни
Метод рада	пројекција филма, израда плаката, дијалогска,
Средства	рачунар са пројектором и пројекционим плантном (за пројекцију филма), хамер, фломастери, папирићи,
Циљ	подстаћи ученике да размишљају о важности преузимања колективне и личне одговорности као једном од корака одрастања и сазревања
ТОК ЧАСА	
1. корак	10 минута Пустити инсерт или одабране инсерте из филма са сличном тематиком. («Лајање на звезде» или «Шешир професора Косте Вујића»). Ти филмови су блиски ученицима, а добар су пример сложних одељења.
2. корак	10 минута Поделити ученике у групе са задатком да свака група издвоји из инсерта тренутке у којима су ученици показивали највећу слогу и солидарност а у којима највећу личну одговорност. То укратко представити на папирићима
3. корак	10 минута На основу тих папирића направити поређење са сопственим одељењем и анализу у којој мери је наше одељење солидарно, а колико су ученици спремни да одговарају за сопствене грешке.
4. корак	10 минута Направити плакат на којем ученици исписују по тезама важност о преузимању сопствене одговорности; када је колективна одговорност изнад личне и којим смо моралним принципима обавезни да одговарамо за своје поступке.
5. корак	5 минута Продискутовати о томе колико су ученици свеснији о важности преузимања одговорности и о спремности да неке од предлога са плаката примене у сопственој пракси.

Облик рада	рад у групама
Метод рада	brainstorming, разговор
Средства	папир великог формата, фломастери
Циљ	Развијање свести о одговорности и важности преузимања одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Истаћи тему часа одељењског старешине разговором о појму одговорности.
2. корак	<i>Brainstorming – олуја идеја: шта би било кад не би било одговорности у породици, школи, друштву...</i> Ученици „избацују“ могуће последице одсуства одговорности у различитим ситуацијама и сферама породица, школа, друштво... Овим делом се указује на важност одговорности
3. корак	Ученике поделити у групе и дати им задатак: 1.и 2. група - на папиру написати особине одговорне особе и које користи произилазе из тога (нпр. ређе праве грешке, поштују договоре, правила, успешнији су...) 3. и 4. група - на папиру написати особине неодговорне особе и шта произилази из тога (нпр. праве грешке, не поштују правила, крше закон, непоуздани су...)
4. корак	Представници група износе закључке својих група, а затим наставник истиче моралне принципе и објашњава зашто је важно бити одговоран најпре према себи, а онда и према другима.
5. корак	Скренути пажњу на важност преузимања одговорности за сопствене поступке (индивидуална одговорност) и разграничити колективну одговорност од осећења заједништва или солидарности.

Creative Commons линценца

Овај документ је ауторско дело за које је:

Дозвољено:

делити - умножавати, дистрибуирати, и јавно саопштавати

под следећим условима:

Ауторство - Морате да наведете име изворног аутора на начин који је одређен од стране изворног аутора или даваоца лиценце (али не тако што ћете сугерисати да вас подржава или одобрава ваше коришћење дела).

Некомерцијално - Не можете да користите дело у комерцијалне сврхе.

Без прерада - Не можете да мењате, преобликујете или да употребите дело у свом делу, без сагласности аутора